

Landdistrikternes adgang til faglært arbejdskraft

Erhvervsuddannelsessystemets mobilitetsmønstre i Danmark

Projektleder: Karin Topsø Larsen / karin.topsoe.larsen@crt.dk

30-08-2019

Center for Regional- og Turismeforskning

Titel:

Landdistrikternes adgang til faglært arbejdskraft

- *erhvervsuddannelsessystemets mobilitetsmønstre i Danmark*

Forfattere:

Karin Topsø Larsen, Anders Hedetoft, Jens Clausen, Jonathan H. Lindahl og Julie Bennedbæk

Center for Regional- og Turismeforskning (CRT)

Stenbrudsvej 55

3730 Nexø

Telefon +45 5644 1144

E-mail: crt@crt.dk

www.crt.dk

© 2019 Center for Regional- og Turismeforskning.

ISBN-nummer: 978-87-93583-11-5

Center for Regional- og Turismeforskning er et center for anvendt forskning, der løfter analyse- og udviklingsopgaver samt forskningsprojekter med særligt fokus på yderområder. Centrets primære fokus er regional udvikling med fokus på yderområder, turisme i et destinationsperspektiv samt modeløkonomisk analyse. CRT er beliggende på Bornholm og har eksisteret siden 1994.

1	FORORD	5
2	SAMMENDRAG OG KONKLUSION	6
2.1	Resultaterne fra undersøgelsens analyser	10
2.2	Konklusion	15
2.3	Anbefalinger til overvejelse	18
3	INTRODUKTION TIL PROJEKTET OG DETS BAGGRUND	20
3.1	Teoretiske forståelser af uddannelsesgeografi.....	23
3.2	Det danske erhvervsuddannelsessystem og dets mobilitetsregimer	27
4	UNDERSØGELSENS DESIGN, METODE OG DATAGRUNDLAG	36
5	ARBEJDSMARKEDET FOR ERHVERVSUDDANNEDE I DANMARK	40
5.1	Den seneste og den forventede udvikling.....	44
5.2	Overblik via kort.....	52
6	RESULTATER: DET FØRSTE JOB SOM FAGLÆRT	62
6.1	På landsplan.....	63
6.2	Kommunetyper.....	65
6.3	Alder	66
6.4	Køn.....	66
6.5	EUD-typer.....	67
6.6	EUD-typer og køn	68
6.7	Særlig fokus på tekniske EUD.....	69
7	RESULTATER: OPRINDELSESKOMMUNEN	71
7.1	På landsplan.....	73
7.2	Kommunetyper.....	75
7.3	Alder	76
7.4	Køn.....	77

7.5	EUD-typer.....	78
7.6	Særlig fokus på tekniske EUD.....	81
7.7	EUD-arbejdskraft 2017 afhængig af den faglærtes oprindelseskommune	83
8	RESULTATER: PRAKTIKPLADSEN.....	86
8.1	På landsplan.....	88
8.2	Kommunetyper.....	89
8.3	Alder	90
8.4	Køn.....	91
8.5	EUD-typer.....	92
8.6	Særlig fokus på tekniske EUD.....	93
9	PORTRÆTTER AF DE UDVALGTE CASEKOMMUNER.....	95
9.1	Bornholms Regionskommune	95
9.2	Frederikshavn Kommune.....	98
9.3	Guldborgsund Kommune	101
9.4	Lolland Kommune.....	105
9.5	Ringkøbing-Skjern Kommune.....	107
9.6	Varde Kommune.....	111
9.7	Sammenligning mellem kommunerne	114
10	BILAG.....	121
10.1	Bilag 1: Den Regionale Model for Erhverv og Beskæftigelse, SAM-K/LINE® 121	
10.2	Bilag 2: Oversigt over skolernes fordeling indenfor det tekniske EUD-område 124	
10.3	Bilag 3: Oversigt over kommunetyper	136

1 Forord

Erhvervsuddannelserne har i de seneste år mødt stor samfundsmæssig og politisk opmærksomhed. Det skyldes først og fremmest en erkendelse af, at der vil mangle faglært arbejdskraft i en nær fremtid. Manglen på faglært arbejdskraft skyldes en kombination af, at mange ældre faglærte forlader arbejdsmarkedet og at der udklækkes for få nyuddannede. Der har derfor været meget fokus på at øge søgningen til, samt sikre større gennemførelse på, erhvervsuddannelserne.

Med denne publikation ønsker Center for Regional- og Turismeforskning at sætte fokus på de *geografiske* aspekter ved erhvervsuddannelserne og ved de aktuelle udfordringer med at sikre de forskellige dele af landet adgang til faglært arbejdskraft.

Publikationen søger især at svare på, hvad tilstedeværelsen af et lokalt hovedforløb og en lokal praktikplads betyder for EUD-elevernes mobilitetsmønstre, samt i det hele taget at øge vores forståelse af de mobilitetsdynamikker, der karakteriserer erhvervsuddannelsessystemet. Der er særligt fokus på hvad EUD-elevernes mobilitetsmønstre betyder for landdistrikternes evne til at producere, fastholde og tiltrække faglærte.

Undersøgelsen er finansieret af Erhvervsministeriets Landdistriktspulje under puljen for forsknings- og informationsprojekter og er gennemført i perioden september 2018 til august 2019.

Det er vores håb, at både Undervisningsministeriet, arbejdsmarkedets parter og erhvervsuddannelsesinstitutionerne, der alle arbejder med løbende udvikling af erhvervsuddannelsessystemet, såvel som kommuner, regioner og erhvervsfremmeaktører, der arbejder med at sikre faglært arbejdskraft til hele landets arbejdsmarkeder, kan bruge denne viden.

I forbindelse med denne rapport udgives også en Sammenfatning som en policy brief, der udkommer i september 2019.

Hovedforfatterne står til enhver tid til rådighed for spørgsmål og yderligere information.

Center for Regional- og Turismeforskning, august 2019

Karin Topsø Larsen

Anders Hedetoft

2 Sammen drag og konklusion

Der er mangel på faglært arbejdskraft i Danmark. Der går næppe en uge uden en avisoverskrift, der fremhæver hvordan virksomhederne i Danmark er udfordret af at der ikke er tilstrækkelig kapacitet til de opgaver, der kræver fagbaseret viden og kunnen. Siden erhvervsuddannelsesreformen i 2015 er alle sejl blevet sat ind på at tiltrække flere unge til at søge en erhvervsuddannelse, herunder til at 'udfordre de unges ungdomsuddannelsesvalg', en indsats, der er blevet understreget ved endnu en erhvervsuddannelsesreform fra november 2018. Og der er meget der tyder på, at skuden langsomt er ved at blive vendt – at en svag stigning af elever der tilvælger en erhvervsuddannelse (EUD eller EUX) frem for en gymnasial uddannelse kan anes i horisonten.

Men det danske erhvervsuddannelsessystem er præget af mange elementer som det er uhyre kompliceret at skabe balance imellem, og en svag stigning i antallet af unge der søger ind på en erhvervsuddannelse, sikrer ikke nødvendigvis tilstrækkeligt faglært arbejdskraft dér hvor der er brug for det.

Der er forsket en del i hvilken betydning tilstedeværelsen af et universitet har for en regions udvikling – hvordan adgangen til videregående uddannelse påvirker de lokale unges uddannelsessøgning, i hvor høj grad den er i stand til at tiltrække unge fra andre regioner eller kommuner og dermed påvirke deres flyttemønstre og i hvor høj grad det lokale arbejdsmarked absorberer de nyuddannede med en videregående uddannelse.

Lignende analyser mangler på erhvervsuddannelsesområdet. Vi ved derfor relativt lidt om hvilke dynamikker, der karakteriserer unges bevægelser ind i, gennem og ud af erhvervsuddannelsessystemet og dets uddannelsesinstitutioner. Danske Regioner og Kommunernes Landsforening har i de seneste år argumenteret for behovet for at sikre adgang til lokale ungdomsuddannelsesinstitutioner i landdistrikterne og understreget behovet for adgang til skoling på ungdomsuddannelsesniveau i nærheden af opvækstkommunen¹. Nærværende undersøgelse tager til dels udgangspunkt i at erhvervsuddannelsessystemet adskiller sig fra de gymnasiale uddannelser, idet en stor del af uddannelsen foregår som praktisk læring i en virksomhed. Derfor må en analyse af erhvervsuddannelsernes uddannelsesinstitutioner nødvendigvis også inddrage praktikpladserne.

Nærværende rapport er en undersøgelse af de faglærtes mobilitetsmønstre fra elevernes opvækstkommune gennem erhvervsuddannelsessystemet og ud på arbejdsmarkedet. Formålet med undersøgelsen er at tilvejebringe viden om hvordan erhvervsuddannelsessystemets indretning påvirker elevernes geografiske mobilitet, således at

---

¹ Danske regioner (2019): Fremtidssikrede ungdomsuddannelser – et let, ligestillet og lokalt valg for unge i hele Danmark. Kommunernes Landsforening (2016): Den geografiske placering af uddannelsesudbuddet. KL Notat 8. marts 2016.

både kommuner og arbejdsmarkedets parter kan vurdere om systemet er indrettet hensigtsmæssigt i forhold til at sikre tilstrækkeligt faglært arbejdskraft over hele landet.

Der er særligt fokus på de danske landdistrikter som producenter og aftagere af faglært arbejdskraft. Det er i de danske landdistrikter at de faglærte fylder mest på de lokale arbejdsmarkeder – og det er i de danske landdistrikter at den største andel af en ungdomsårgang vælger en erhvervsuddannelse.

Det overordnede spørgsmål er om en øget produktion af faglært arbejdskraft også kommer landdistrikterne til gode eller om vi – ligesom på det videregående uddannelsesområde – ser at uddannelsessystemerne i sig selv er med til at fordre en fraflytning af de unge.

Vi kan forstå uddannelsessystemer som en form for mobilitetsinfrastruktur. Det gælder ikke kun geografisk, men også socialt. Som svar på de store beskæftigelsesmæssige og økonomiske kriser i den industrielle produktion i 1980'erne begyndte man i 1990'erne for alvor at indrette samfundet efter hvad man forstod som et globaliseret videnssamfund, en proces der medførte store uddannelsespolitiske reformer. Fra grundskoleniveau til det videregående uddannelsesniveau ændredes uddannelsessystemerne således, at det blev nemmere for flere unge at bevæge sig fra grundskolen over i en gymnasial uddannelse – og fra en gymnasial uddannelse over til en videregående uddannelse. Pædagogikken og undervisningsformerne i grundskolen lignede mere og mere dem man senere mødte i gymnasiet, og det blev således nemmere for børn – også fra familier der ikke havde præcedens for at man gik i gymnasiet – at sigte mod en videregående uddannelse og dermed steg søgningen mod de gymnasiale uddannelser, som vejen dertil. Således blev en stigende andel af børn af faglærte til voksne med en videregående uddannelse. Denne samfundsmæssige sociale mobilitet skabte ikke bare flere med en videregående uddannelse, den medførte en enorm fraflytning fra landdistrikterne mod byerne. Samfundets sociogeografiske mobilitet udfordrede landdistrikternes befolkningsantal og sammensætning.

Omkring år 2010 blev det i stigende grad anerkendt at man trods arbejdsløshed blandt faglærte i forbindelse med Finanskrisen fra 2008, på ret kort sigt ville komme til at mangle faglært arbejdskraft. Andelen af faglærte der begyndte at gå på pension var kraftigt stigende, samtidig med at både søgetallene og gennemførelsesprocenterne på de erhvervsfaglige uddannelser var katastrofalt lav. Ved siden af dette, begyndte man at anerkende at faglærte i en vis udstrækning varetog hvad der blev betegnet som 'avancerede jobfunktioner' i mange virksomheder. Flere påpegede værdien af den produktionsbårne innovation, hvor virksomheder ikke kun lærer og innoverer i store forsknings- og udviklingsafdelinger (F&U) præget af en ren videnskabelig tilgang til læring – men også gennem den produktionsbårne læring. Det vil sige, at de,

der har produkterne mellem hænderne – i kombination med de videnskabelige resultater fra F&U afdelingerne – giver et bidrag til vedvarende læring og innovation. Den fagbaserede viden begyndte således at komme i højere kurs². Udviklingen af en EUX-uddannelse, der er en kombination af skolefag på gymnasialt niveau med den praktiske, fagbaserede læring i en virksomhed, som er EUD-uddannelserne kernekendetegn, er udtryk for dette.

Denne udvikling er stadigvæk i sin vorden, men den genindsætter de faglærte, om ikke kvantitativt, så kvalitativt, på fremtidens arbejdsmarkeder. Den har også et geografisk element, fordi en del af de virksomheder, der anvender den faglærte arbejdskraft, ligger i landdistrikterne.

Endnu et aspekt af at forstå erhvervsuddannelsessystemet som mobilitetsinfrastruktur har at gøre med hvordan erhvervsuddannelsessystemet er struktureret. Det nuværende EUD-system er udviklet over mere end 100 år og er rost internationalt for at være baseret på et velfungerende vekselsystem, hvor EUD-elever bliver faglærte gennem både skolebaseret undervisning og praksisbaseret læring i en virksomhed. Det giver færdiguddannede faglærte hvis læring ligger tæt op ad virksomhedernes kompetencebehov, hvorfor den kompetencemæssige overgang fra uddannelse til arbejdsmarked er relativt lille. Systemet er baseret på et tæt samarbejde mellem staten i form af Undervisningsministeriet på den ene side og arbejdsmarkedets parter og hele det fagbaserede arbejdsmarkedssystem som vi kender i Danmark på den anden side. Det er staten der har det primære ansvar for den generelle læring i EUD-systemet og dets uddannelsesinstitutioner, mens det er arbejdsmarkedets parter der har ansvar for den fagspecifikke læring, herunder praktikpladserne. Tilsammen sikrer parterne bag systemet, at det er robust og omstillingsparat til de kontinuerlige arbejdsmarkedsændringer de faglærte indgår i.

Men det skaber også et uhyre komplekst system med over 100 forskellige fag som en EUD-elev skal orientere sig i forhold til. Især er overgangen fra de introducerende skolebaserede grundforløb til det virksomhedsbaserede praktikpladsforløb en betydelig overgang. Da praktikpladsaftalerne er individuelle, ansættes EUD-elever på arbejdsmarkedsvilkår midt i deres uddannelse. Det betyder, at både antallet af praktikpladser og deres geografiske beliggenhed knytter sig til arbejdsmarkedets strukturer og ikke til hverken antallet af EUD-elever eller disse elevers bopæl. Der har historisk været store ubalancer på dette område, som der fortsat arbejdes med at udbedre.

Et tredje aspekt af erhvervsuddannelsessystemet og dets mobilitetsinfrastruktur knytter sig ligeledes til systemets kompleksitet. I løbet af de sidste 50 år er en EUD-elev gået fra primært at blive faglært gennem sin læreplads i en virksomhed tilsat aften-

---

² Kjeldsen Krarup, C. & Bjerre, Markus (2010): Erhvervs-klynger, jobfunktioner og uddannelse – en prognosemodel for fremtidens erhvervsrettede uddannelser. FORA, København.

skoleforløb til i dag at bestå af grundforløb 1, grundforløb 2, et skolebaseret hovedforløb, en til flere praktikpladser (det er blevet mere almindeligt at eleven har flere praktikpladser, da virksomhederne er meget specialiserede, således at elever ikke kan lære hele faget på en enkelt arbejdsplads) og dertil er der praktikcentre for de elever, der ikke har en praktikplads når de har afsluttet grundforløb 2. Dermed kan en EUD-elev forvente, at hans eller hendes uddannelse foregår på mellem 2 og 10 forskellige steder.

Alle disse mobilitetsdynamikker og krav til EUD-elevens mobilitet og evne til at orientere sig i et meget komplekst uddannelsessystem fylder ikke meget i uddannelsesdebatten.

Men samlet understreger det et stort behov for at forbedre vores forståelse af effekterne af disse mobilitetsdynamikker – hvor kommer de faglærte ud i forhold til hvor EUD-eleverne er kommet ind? Og hvad er effekterne af skolernes og praktikpladsernes beliggenhed for de overordnede mobilitetsmønstre?

Vores undersøgelse

Undersøgelsen opererer med en række nedslagspunkter i enhver EUD-elevs vej gennem erhvervsuddannelsessystemet: 1) elevens opvækstkommune; 2) hvor eleven har gået i skole (målt efter hvilken kommune hovedforløbet er foregået i); 3) hvor eleven har gennemført sin praktik (målt som seneste praktikpladskommune før afsluttet uddannelse); 4) den færdiguddannede faglærtes første arbejdssted målt på kommuneniveau; 5) den faglærtes arbejdssted i 2017 målt på kommuneniveau. Dertil indgår også den færdiguddannedes bopæl efter endt uddannelse og bopæl i 2017, således at analysen har en række oplysninger om hver faglært som tilsammen kan kortlægge deres mobilitetsmønstre.

På baggrund af disse oplysninger er der foretaget en række analyser:

1. En overordnet analyse af det danske arbejdsmarked for faglærte med en prognose for efterspørgslen såvel som udbuddet af faglært arbejdskraft.
2. En analyse af EUD-eleverne/de faglærtes mobilitetsmønstre med tre hovednedslagspunkter:
  - a. Hvilke faktorer har størst indflydelse på hvor en faglært får sit første job?
  - b. Hvilken rolle spiller elevens oprindelseskommune for de faglærtes mobilitetsmønstre?
  - c. Hvilken betydning har elevens praktikpladskommune for de faglærtes mobilitet?
3. En analyse med fokus på mobilitetseffekterne i landets yderkommuner og landkommuner³.

---

³ Bilag 3 har en oversigt over alle kommunetyper.

4. En analyse af mobilitetsmønstrene afhængig af fag. Der er stor forskel på de enkelte fag i erhvervsuddannelsessystemet, som både producerer arbejdskraft til produktionsvirksomheder, til private og offentlige servicevirksomheder, til landbruget og til byerhvervene. Da vores udgangspunkt er landdistrikterne og deres mangel på arbejdskraft har vi yderligere valgt at fokusere særligt på de tekniske uddannelser i landdistrikterne og deres mobilitetsdynamikker.
5. En række case-baserede analyser, hvor vi har udvalgt i alt seks yder- og landkommuner, hvilket giver mulighed for at komme helt tæt på elevbevægelserne og dermed opnå en bedre forståelse af de lokale uddannelses-, praktik- og arbejdsmarkeder.

2.1 Resultaterne fra undersøgelsens analyser

Om det danske arbejdsmarked for faglærte

Selvom det danske arbejdsmarked er præget af stigende beskæftigelse og et stigende arbejdskraftsudbud, gælder dette ikke de faglærte.

Når der alligevel er mangel på faglærte, skyldes det at udbuddet af faglært arbejdskraft falder mere end efterspørgslen, hvilket primært skyldes antallet af faglærte, der går på efterløn og pension, i forhold til antallet af nye faglærte, der uddannes. Samlet set forventes der at mangle knapt 42.000 faguddannede i 2025.

Der bliver især mangel på faglært arbejdskraft inden for jern og metal samt inden for handel og kontor. Afhængig af den nationale politik i de kommende år bliver der sandsynligvis også mangel på faglært arbejdskraft inden for social- og sundhedsområdet.

Stort set alle brancher i yder- og landkommuner beskæftiger en større andel af faglærte end i den øvrige del af landet, hvilket til dels hænger sammen med, at der er et relativt stort udbud af faglært arbejdskraft i landdistrikterne.

På trods af at landets yder- og landkommuner uddanner relativt flere faglærte, vil erhvervslivet i yder- og landkommunerne også komme til at opleve manglen på faglært arbejdskraft i de kommende år.

Den største mangel, både antalsmæssigt og relativt, vil dog være i virksomheder i bykommuner.

Opvækstkommunens overordnede betydning

- Ca. halvdelen af alle faglærte uddannet i perioden 2009-2016 tog deres EUD-hovedforløb i nærheden af deres opvækstkommune. Således rejser knap 50% længere væk fra deres nærområde for at gennemføre skoledelen på hovedforløbet.

- Til gengæld fik 70% af alle faglærte en læreplads i nærheden af hvor de er opvokset. Det betyder at 30% må rejse væk fra deres nærområde for at gennemføre deres praktik.
- Der er meget stor forskel på elevernes senere mobilitetsbaner afhængig af om de får en praktikplads i nærheden af deres opvækstkommune eller ej. Hele 93% af de som har en praktikplads i nærheden af deres opvækstkommune, bor fortsat i nærheden efter endt uddannelse, mens 82% får job der.
- Blandt de der ikke får en praktikplads i nærheden af deres opvækstkommune, bor 40% i nærområdet efter endt uddannelse og kun 21% får deres første job efter endt uddannelse i nærheden af opvækstkommunen.
- Hovedforløbets placering er også vigtig, men ikke lige så betydningsfuld som praktikpladsens beliggenhed. 54% går i skole på hovedforløbsniveau i nærheden af deres opvækstkommune. Efter endt uddannelse bor 61% af de uddannede faglærte i nærheden af hvor de har gennemført deres skole, mens 56% får job i nærheden af deres hovedforløb.
- Den kommunetype, man er opvokset i, har overordentlig stor betydning for ens mobilitetsbane.

Landkommuner

- Landkommunerne er dygtige til at producere faglært arbejdskraft, idet befolkningen i landkommunerne udgør knap 27% af den samlede danske befolkning i 2018, men 33% af de faglærte uddannet i perioden 2009-2016 stammer fra en landkommune.
- EUD-elever, der er opvokset i en landkommune, lever i meget høj grad i nærheden af deres opvækstkommune igennem hele EUD-forløbet – og efterfølgende. Samtidig er det også faglærte fra landkommunerne, der i meget høj grad både bor (79%) og arbejder (75%) i nærheden af opvækstkommenen efter endt uddannelse – og fortsat i 2017.

Yderkommuner

- Yderkommunerne er dygtige til at producere faglært arbejdskraft, men en stor del af arbejdskraften kommer ikke dem selv til gode. Mens yderkommunerne udgjorde 8,3% af befolkningen i Danmark d. 1.1.2018, stammede knap 12% af de faglærte uddannet i perioden 2009-2016 fra en yderkommune.
- EUD-elever fra yderkommunerne har en helt anden mobilitetsbane end eleverne fra landkommunerne. Andelen af EUD-elever fra yderkommunerne som går i skole, har en praktikplads samt bor (70%) og arbejder (68%) i nærheden af hvor de er opvokset efter endt uddannelse er konsekvent lavere end i landkom-

munerne. Så selvom EUD-systemet i gennemsnit fastholder over 60% af de lokale faglærte fra yderkommunerne på det lokale arbejdsmarked, er dette lavere end på landsplan og væsentligt lavere i forhold til landkommunerne.

Kommunetyperne er også blevet analyseret ud fra deres evne til at fastholde egne faglærte samt tiltrække faglærte udefra i 2017. Bykommunerne fastholder til en vis grad egne faglærte, men sikrer sig faglært arbejdskraft ved at tiltrække den udefra. Landkommunerne fastholder i høj grad egne faglærte. Yderkommunernes faglærte arbejdsmarkeder består også primært af lokale faglærte, men samtidig er en betydelig andel af disse fraflyttet. Yderkommunernes faglærte arbejdsmarkeder er dermed skrumpende fordi de både taber deres egne faglærte og samtidig har svært ved at tiltrække faglærte fra andre kommuner.

Fagområder

- Målt på de forskellige EUD-hovedgrupper ser vi to overordnede mønstre. De tekniske fag og omsorgsfagene er mere lokale hvad angår andelen med et lokalt hovedforløb og praktikplads end de merkantile fag og landbrugsuddannelserne – hvilket også fører til større fraflytningsandele på sigt for deres vedkommende. Men hvor SOSU-uddannelserne er mere lokale hvad angår hovedforløb, er de tekniske uddannelser mere lokale hvad angår praktikplads. Ved endt uddannelse er det dog en højere andel af de SOSU-uddannede, der får et lokalt job, end tilfældet er for de teknisk uddannede.
- Når der udelukkende fokuseres på forskellige tekniske erhvervsuddannelser, er det blandt de fag, hvor den største andel får en lokal praktikplads, at den største andel også får et lokalt job efter endt uddannelse. Det drejer sig om byggeriområdet, cykel-, auto- og skibsmekanikområdet, samt maskinteknik og produktion. Der er en vis sammenhæng med at de også går på en lokal skole, men ikke lige så tydelig som hvad angår praktikpladsens rolle.

Alder

Undersøgelsen har indbefattet hvad faglærtes alder betyder for de undersøgte mobilitetskæder. Alderen er beregnet ud fra hvilken alder, EUD-eleven havde, det år vedkommende afsluttede sin EUD-uddannelse.

- For de helt unge elever (de som afsluttede deres EUD i en alder af 17-20 år, i alt 22.896 personer) samt de unge i alderen 21-22 år (i alt 63.933 personer) er der en relativt tæt relation mellem opvækst-, skole-, praktikplads- og bopælskommune efter endt uddannelse i forhold til de øvrige aldersgrupper. Relationen er dog markant lavere for de 21-22-årige end for de helt unge.
- For de ældste elever i vores undersøgelse, især dem i aldersgruppen 35-39 år, er relationen mellem den første beskæftigelseskommune (og bopælskommune)

samt praktikplads- og skolekommune relativt højt. Det betyder, at de ikke længere er knyttede til deres opvækstkommune, men at de er afhængige af en geografisk nærhed til skole og praktikplads. Det samme mønster gør sig gældende for de 30-34-årige, men det er knap så udtalt.

- De mellemliggende aldersgrupper, nemlig de fra 23-29 år, er de mest mobile, og er den aldersgruppe, der i højest grad rejser efter skole, praktikplads og job.

Praktikpladskommunens betydning

- Praktikpladsen har stor betydning for de faglærtes mobilitetsmønstre.
  - 70% af alle faglærte finder en praktikplads i nærheden af det område, hvor de er opvokset.
  - Knap 76% af alle faglærte får deres første job i nærområdet til deres praktikplads.
- Der er en stærk sammenhæng mellem praktikpladsens beliggenhed og de faglærtes valg af første job, også for de unge, der IKKE er vokset op i nærheden af praktikområdet. For de unge, der ikke er vokset op i nærheden af praktikområdet, får 61% deres første job i nærheden af praktikpladsen. Oprettelse af praktikpladser i et givet område er med andre ord med til at sikre erhvervslivet i området adgang til en større arbejdsstyrke med en erhvervsfaglig uddannelse.

Yder- og landkommuner

- Praktikpladser, der oprettes i yder- og landkommuner, besættes i højere grad med lærlinge, der stammer fra lokalområdet, sammenlignet med praktikpladser i landets øvrige kommuner. Yder- og landkommuner er således mere afhængige af lokal "forsyning" af arbejdskraft.

Alder og køn

- Det er de yngste (17 – 20 år) og de ældste (35 – 39 år) lærlinge, der er mest tilbøjelige til at bosætte sig og finde deres første job i nærheden af praktikpladsen.
- Der er ikke store kønsmæssige forskelle når det drejer sig om mobilitet i forhold til det første job som faglært, men vejene dertil er forskellige afhængig af køn. Mænd rejser i langt højere grad bort for at gå i skole (hovedforløb) og finder efterfølgende en lokal praktikplads, mens kvinder i højere grad vælger en erhvervsuddannelse, hvor der er adgang til skole samt en praktikplads i nærheden.

Fagområder

- Det er i særlig grad faglærte fra omsorgsfagene (bl.a. SOSU-uddannelserne og pædagogisk assistent) samt fra Kontor- og Handelsfagene, der får deres første job i nærheden af praktikområdet.

- Inden for de tekniske faguddannelser er det særligt unge inden for maskinteknik og produktion, der efterfølgende får job og bosætter sig i nærområdet til praktikkommunen. Der er dog kun tale om relativt små forskelle mellem de forskellige tekniske erhvervsuddannelser.

Beskæftigelsesmobilitet for de nyuddannede faglærte

- Faglærte, der stammer fra en yder- eller landkommune, bliver i høj grad ansat i nærheden af deres opvækstkommune efter endt EUD – det gælder for 8 ud af 10 faglærte.
- Det er ikke tilfældet i bykommunerne, hvor kun lidt over halvdelen af de EUD-uddannede får job i nærheden af deres opvækstkommune efter endt uddannelse.

Køn

- Der er stor sammenhæng mellem praktikpladsstedet og det første job. Knap 78% af mændene og 75% af kvinderne har deres første job i nærheden af praktikstedet.

Fagområder

- Det er især faglærte, der har gennemført en omsorgsuddannelse (OSP), der finder deres første job i nærheden af opvækstområdet. Næsten 80% af de beskæftigede i denne uddannelsesgruppe kommer fra nærområdet. For andre fagområder drejer det sig om under 60%.
- Blandt de teknisk uddannede er der ikke markante forskelle mellem fagtyperne – f.eks. byggeri og maskin- og teknik – idet mellem 70% og 78% får deres første job i nærheden af det område, hvor de var i praktik.
- Variationen mellem fagtyperne er langt højere i forhold til skoleforløbenes placering. Imellem 42% og 58 % af de med en teknisk EUD får deres første job i nærheden af det område, hvor de gik i skole (hovedforløb). De 58 % vedrører byggefagene.

Casekommunernes særlige mobilitetsmønstre

Analysen har inddraget seks casekommuner, nemlig Bornholms Regionskommune, Lolland Kommune, Guldborgsund Kommune, Ringkøbing-Skjern Kommune, Varde Kommune og Frederikshavn Kommune.

Helt overordnet lever alle seks kommuner primært af deres egne faglærte – altså unge fra egen kommune, som har gennemført en erhvervsuddannelse og bosat sig i nærområdet. Ingen af kommunerne er gode til at tiltrække faglært arbejdskraft udefra. Det er kun bykommuner, der i højere grad tiltrækker faglært arbejdskraft fremfor selv at uddanne egne unge.

Dertil kan vi se store forskelle på de casekommuner, der er landkommuner, og de case-kommuner, der er yderkommuner. Landkommunerne (Frederikshavn og Guldborgsund) uddanner i høj grad til egne arbejdsmarkeder, mens yderkommunerne (Bornholm, Varde og Lolland) kun får glæde af ca. 50% af den uddannede faglærte arbejdskraft. Ringkøbing-Skjern, der også er en yderkommune, indtager en mellemposition, idet ca. 65% af de lokalt opvoksede faglærte bliver i nærområdet som færdiguddannede.

Endelig ser vi, at med undtagelse af Bornholm, der ligger isoleret, indgår alle case-kommuner i uddannelsesoplande med hinanden – både i forhold til hovedforløb og praktikplads. Landkommunerne fungerer som mikropoler, hvor uddannelsesudbuddet er størst, og som tiltrækker både EUD-skoleelever, EUD-lærlinge og EUD-udlærte fra yderkommunerne.

Det, der differentierer landkommunerne fra yderkommunerne, er både adgangen til lokale praktikpladser såvel som adgang til udbud af hovedforløb. Der er også noget, der tyder på en vis fraflytning mellem beskæftigelse efter endt/afsluttet uddannelse og beskæftigelse i 2017, hvilket kan tyde på mangel på jobmuligheder i lokalområdet i perioden 2009-2016. Dette mønster kan ændre sig i forbindelse med øget efterspørgsel efter mere faglært arbejdskraft på yderkommunernes lokale arbejdsmarkeder.

2.2 Konklusion

Denne analyse viser primært vigtigheden af oprindelseskommunen i forhold til at sikre sig faglært arbejdskraft for kommuner, der ligger uden for de største byer. Med andre ord – er du en kommune, der ligger udenfor landets største byer er den største del af din faglærte arbejdskraft opvokset i lokalområdet. I tæt forlængelse hertil viser analysen vigtigheden af praktikpladsen som den del af en erhvervsuddannelse, der sikrer EUD-elevens fortsatte tilknytning til opvækstkommunen. I de tilfælde, hvor en EUD-elev får en praktikplads i nærheden af den kommune de er opvokset i, er sandsynligheden for, at de får deres første job i samme kommune og måske fortsat arbejder der i 2017, relativt stor (76%).

Til gengæld er der mindre relation mellem hovedforløbets beliggenhed, opvækstkommune, praktikpladskommune og senere beskæftigelse. Hovedforløbet er en faktor, som man kan rejse efter uden at flytte. Dermed kan man lettere fastholde sin tilknytning til opvækstkommunen, selvom man må rejse langt efter skoleforløbet. Kort sagt er praktikpladsens beliggenhed således vigtigere end skoleforløbets beliggenhed i forhold til EUD-elevs og de faglærtes mobilitetsmønstre.

Det er ikke det samme som at sige at skolens beliggenhed er ligegyldig. I denne undersøgelse ses, at de kommuner og kommunetyper hvor den største andel af de lokalt opvokset må rejse væk for at gennemføre deres hovedforløb, samtidig er de kommuner som oplever den største fraflytning blandt EUD-elever og faglærte.

Samtidig må man ikke forklejne erhvervsskolernes rolle som indgangsporte til hele erhvervsuddannelsessystemet. I vores undersøgelsesmetode, der måler hovedforløbet, bliver grundforløbenes rolle 'usynlige'. Det er væsentligt at forstå at det er gennem grundforløbene, at eleverne introduceres til fagene og der foregår væsentlige fagindlejringsprocesser her.

Når denne undersøgelse sættes i perspektiv med anden forskning, kan vi definere de elevgrupper for hvem et lokalt skoleuddannelses-udbud er væsentligt. Det gælder dels elever, som endnu ikke er fagligt indlejret, det vil sige, at deres begreb om hvad et fag er og hvordan de 'passer' både interesse- og kompetencemæssigt til faget, er relativt svagt udviklet. Dette kan udvikle sig over tid, men denne gruppe elever har svært ved at nå at opbygge tilstrækkeligt faglig identitet på den relativt korte tid der er indbygget i EUD-systemet. De vælger primært blandt de lokalt udbudte uddannelser, fordi de ikke er stærkt engageret i fagvalget – og tager derfor den umiddelbare, lokale mulighed⁴. En anden gruppe, for hvem et lokalt uddannelsesudbud på skoleniveau er vigtigt, er personer, der af individuelle grunde vægter det lokale liv. Det kan både skyldes familiemæssige forpligtelser, f.eks. unge hvis forældre er syge eller på anden måde udsatte, og som de føler et ansvar overfor. For andre unge, kan det være deres sociale orienteringer mod vennegrupper eller kærester, som knytter dem til områder. For de voksne EUD-elever, som vi ser i vores undersøgelse, kan det skyldes familiemæssige forpligtelser overfor en partner og børn. Disse grupper udviser en relativt lav mobilitetskapacitet. Ønsker man flere faglærte er man således nødt til at tage hensyn til disse grupper, så de ikke ekskluderes fra erhvervsuddannelsessystemet grundet deres manglende kapacitet til at flytte efter skoleudbud og praktikpladser.

Hovedforløbets beliggenhed er derfor overordentligt vigtigt, det er blot mindre entydigt end vores resultater på praktikpladsområdet. I den forbindelse er det væsentligt at pointere, at det er igennem erhvervsuddannelsesinstitutionernes udbudsret til de enkelte fag, at der skabes samarbejde med de lokale arbejdsmarkeder. Hvis skolen ikke udbyder et specifikt fag på grundforløb 2 eller hovedforløbsniveau, er der ingen anledning til at have et forpligtende samarbejde mellem skolen og det lokale erhvervsliv. Af denne grund alene er et bredt fagudbud nødvendigt.

Landkommuner og yderkommuner

Der er stor forskel på adgangen til en lokal skole i landkommunerne og i yderkommunerne, idet elever fra yderkommuner må rejse langt efter skoleuddannelsesudbudet.

Vi kan således overordnet konkludere, at erhvervsuddannelsessystemets mobilitetsmønstre viser, at vi ikke kan forstå EUD-systemet og de faglærte i relation til de dan-

---

⁴ Topsø Larsen, K (2017): Labourled learning. Investigating challenged localities through a geography of vocational education. Aalborg Universitet, Aalborg.

ske landdistrikter som én størrelse. Der er meget stor forskel på hvilke effekter erhvervsuddannelsessystemet har på EUD-eleverne og dermed på produktionen af faglærte.

Vi ser, at der sker en overførsel af EUD-elever og –arbejdskraft fra yderkommunerne til landkommunerne. Der er således en intern relation mellem forskellige typer af landdistrikter – og ikke kun landdistrikterne i forhold til byområderne.

Herunder ser vi, at landkommunerne udgør en slags kerneområde for erhvervsuddannelserne. Til trods for at de største absolutte antal elever, praktikpladser og jobs ligger i bykommunerne, er det landkommunerne, der har den største andel af EUD-elever og faglært arbejdskraft set i forhold til andre kommunetyper.

Det er derfor overordentligt vigtigt at skelne mellem kommunetyperne når man undersøger erhvervsuddannelsessystemet i landdistrikterne. I yderkommunerne fastholder erhvervsuddannelsessystemet mellem 50-60% af den faglærte ungdom og gør dem til eftertragtet lokal arbejdskraft. Men andelen kunne have været højere, hvis ikke de undervejs i processen – til dels pga. begrænset skoleudbud og begrænset adgang til praktikpladser – fraflytter yderkommunerne. I landkommunerne fungerer erhvervsuddannelsessystemet i langt højere grad som et succesfuldt uddannelsessystem, der fastholder en betydelig andel af de lokalt faglærte på de lokale arbejdsmarkeder.

Når vi kæder denne undersøgelse sammen med teoretiske forståelser af uddannelsesystemer som sociale og geografiske mobilitetsinfrastruktur, ser vi hvordan den ulige adgang til uddannelsesmuligheder – både på skole hovedforløbsniveau såvel som til praktikpladser – skaber ulige mulighedsstrukturer. Og at disse ulige mulighedsstrukturer ikke gælder ens for alle landdistrikter, men knytter sig specifikt til de mere perifært beliggende områder. Således antyder vore analyser, at EUD-eleverne/de faglærte til en vis grad `skubbes´ ud af deres opvækstområde i forbindelse med uddannelsessøgning.

Set i relation til de videregående uddannelser, er der på ingen måde tale om en massiv strukturel udflytnings-imperativ. Og i modsætning til de videregående uddannelser ser vi heller ikke en entydig urbanisering, men til dels også en mikro-urbanisering.

Denne undersøgelse dækker over perioden 2009-2016. Det er ikke muligt ud fra den nuværende data-konstruktion at sige, om disse tendenser er under forandring. Har de seneste års fokusering på erhvervsuddannelsesområdet skabt flere lokale praktikpladser – og, hvis dette er tilfældet, vil flere EUD-elever dermed blevet boende i nærheden af hvor de er opvokset? Det er spændende spørgsmål, som må undersøges løbende.

2.3 anbefalinger til overvejelse

Man skal være uhyre påpasselig med at komme med forsimplede anbefalinger på basis af en kortlægning, der nok synliggør nogle mønstre vi ikke har set før, men som selvfølgelig ikke inddrager alle de faktorer, der har betydning for EUD-elevernes mobilitetsmønstre.

Vi har hverken foretaget en socioøkonomisk-geografisk analyse af elevgrundlaget, inddraget de frafaldne elever eller taget højde for grundforløbsniveauet i undersøgelsen. Det er tre overordentligt vigtige elementer, der bør inddrages før man udformer en uddannelsespolitik væsentligt anderledes end den nuværende.

Ikke desto mindre vil vi påpege tre overordnede forslag, som man bør undersøge nærmere:

Lokale praktikpladser

Vores kortlægning understreger vigtigheden af praktikstedet som en af de væsentligste faktorer i at fastholde unge, der ønsker at blive i lokalområdet og som tager en erhvervsuddannelse. Den nuværende styringsform af erhvervsuddannelsesinstitutionerne påbyder dem at søge lokale samarbejder med arbejdsmarkedets parter og finde lokale praktikpladser inden for de fag, som institutionen udbyder. Der ydes ikke taxameterstøtte til samarbejde om praktikpladser inden for andre fagområder. Vi foreslår, at man i højere grad bør indrette de økonomiske styringssystemer, så man forstår hver erhvervsuddannelsesinstitution som havende et geografisk opland, hvor skolen har ansvar for alle de EUD-elever, der har bopæl i oplandet – unge såvel som voksne – og har ansvar for deres veje gennem erhvervsuddannelsessystemet, uanset hvilket fagvalg, de tager. Det nuværende erhvervsuddannelsessystem tegner en række faglige oplande, der tager udgangspunkt i fagene og deres arbejdsmarkedsoplande. Vi mener vores undersøgelse peger på at eleverne bør definere uddannelsesinstitutioners elev – og dækningsoplande.

En mulig uddannelsesplanlægningskonstruktion er at arbejde med uddannelsespakker, hvor eleven optages på et samlet forløb, bestående af både et hovedforløb og en praktikplads-forløb, hvoraf vise elementer er lokale, andre ikke-lokale. Til hele forløbet er eleven sikret bolig og bo-støtte, hvis dette er nødvendigt. Der arbejdes på forsøgsbasis rundt omkring i Danmark i disse år og systematiske erfaringsopsamlinger fra disse forsøg er nødvendige.

Fleksible hovedforløbsudbud

Vores kortlægning viser, at det især er de helt unge og de lidt ældre elever, der er afhængige af lokale udbud af hovedforløb. Der er meget som tyder på, at det især er de voksne, der bør være genstand for en målrettet uddannelsespolitisk nytænkning, hvis vi reelt skal skabe flere faglærte. Men så længe befolkningstallet i landdistrikterne er

faldende er det svært at forestille sig et bæredygtigt udbud af alle de 103 fag, der udgør erhvervsuddannelsessystemet. Undervisningsministeriet har gentagne gange opfordret erhvervsuddannelsesinstitutionerne til nærmere samarbejde, ligesom man tidligere opfordrede til større campusdannelser ud fra en forståelse af at institutionerne blev mere økonomisk bæredygtige jo større de blev. Der savnes dog incitamentsstrukturer til at bære et forpligtende udbudssamarbejde, og det bør derfor overvejes, om der er behov for en grundlæggende nytænkning af hvordan et bredere udbud af hovedforløbsfag kan sikres.

De skoler, der i dag har udbudsret, kunne forpligtes til at dække større elev-oplande og udvikle en form for hovedforløbskaravaner, der med faste mellemrum blev udbudt i elevernes nærområder. Man kunne eksempelvis eksperimentere med en større anvendelse af forskellige former for fjernundervisning, der kunne give f.eks. en helt ung eller en voksen elev med familie mulighed for at modtage undervisning overført fra en erhvervsinstitution med speciale i vedkommendes fag på sin lokale erhvervsskole. Spørgsmålet er så hvordan institutionernes økonomi kan sikres, således at dette rent faktisk er økonomisk bæredygtigt både for den udbydende og den lokale institution.

Differentiering mellem yderkommuner og landkommuner i uddannelsespolitikken

Denne analyse viser, at det faktisk går meget godt i landkommunerne med erhvervsuddannelsessystemet. Det er her den største andel af en ungdomsårgang vælger en erhvervsuddannelse, her den største andel går på et lokalt hovedforløb, her den største andel har en lokal praktikplads og her den største andel bliver boende og arbejder på det lokale arbejdsmarked.

Problemet er i yderkommunerne. Yderkommunerne har en høj andel af unge, der vælger en erhvervsuddannelse, men grundet manglende adgang til skole, praktikplads og måske også job ender med at fraflytte nærområdet mens de er under uddannelse. Det er arbejdskraft, som de lokale arbejdsmarkeder har og vil få brug for. Der er behov for flere undersøgelser af hvad deres motivation er, men baseret på de relativt få studier, der er foretaget, ville en del af de unge vælge at blive i lokalområdet, hvis det var muligt (Topsø Larsen, 2017).

Uddannelsespolitisk er der derfor behov for at udtænke særlige indsatser for disse områder, hvis vi - som både den afgåede Løkke Rasmussen og den siddende Frederiksen Regering har udmeldt at de gør - ønsker et Danmark med udvikling i hele landet. Et sted at starte er at overveje en mere håndholdt uddannelsespolitik, der tager højde for specifikke lokale strukturer og gør sig overvejelser om hvordan erhvervsuddannelsesinstitutioner, der er beliggende i særligt udviklingsudfordrede lokalområder, kan tage hånd om alle erhvervsuddannelseselever i lokalområdet og bringe dem fra grundskolens udskoling til færdiguddannet faglært arbejdskraft i en lokal virksomhed.

3 Introduktion til projektet og dets baggrund

Manglen på faglært arbejdskraft er hverken ligeligt fordelt fagmæssigt eller geografisk. Geografisk er manglen et særligt stort problem for arbejdsmarkeder, der ligger udenfor byerne, idet det er her de faglærte betyder mest for den lokale beskæftigelse – i byerne udgør de faglærte 25-30% af de beskæftigede, mens de uden for byerne udgør op mod 40-45%. Også urbaniseringen – befolkningens og arbejdskraftens generelle flyttemønstre ud af landdistrikterne mod byområder – taler imod landdistrikternes evne til at tiltrække arbejdskraft udefra.

Det er derfor overordentligt vigtigt, at arbejdsmarkeder, der er beliggende i landdistrikterne – og de lokale udviklingsaktører der arbejder med at forbedre de lokale rammebetingelser – er velinformeret om de dynamikker, der styrer de faglærtes bevægelighed, samt om hvilke planlægningshåndtag, der kan skrues på for at forbedre lokalområdernes udviklingsvilkår.

Denne undersøgelses grundlæggende formål er at bidrage til at skabe denne viden.

De seneste års forsøg på at øge antallet af faglærte i landdistrikterne har især haft to tilgange:

1. At arbejde for at øge søgningen til erhvervsuddannelserne ved at få en større andel af en ungdomsårgang til at søge en EUD/EUX-uddannelse frem for en gymnasial uddannelse. Denne tilgang har ikke et særligt landdistriktperspektiv, men det formodes at en generel øget søgning også vil komme disse områder til gode, ligesom man anerkender at der i forvejen er relativt flere unge, der søger en EUD i landdistrikterne end i byerne.
2. At kortlægge udbudsstrukturene på uddannelserne i landdistrikterne og agere politisk for at øge adgangen til uddannelse i disse områder. Kortlægningsfokus har især været på de unges transporttider til ungdomsuddannelser samt de små uddannelsesinstitutioners strukturelle udfordringer ved at fastholde deres udbud af både erhvervsuddannelser og gymnasiale uddannelser i landdistrikterne.

Ad 1: Som led i erhvervsuddannelsesreformen fra 2015 blev det et politisk mål at 25% af afgangseleverne fra grundskolen skulle søge en erhvervsuddannelse (EUD eller EUX) senest i 2020 og at denne andel skulle stige til 30% inden 2030⁵.

Som vi nærmer os det første delmål i 2020 ligger søgningen blandt grundskolens afgangselever til erhvervsuddannelser på 18-19%, et godt stykke fra det nationale mål

---

⁵ Aftale om Bedre og mere attraktive erhvervsuddannelser (Regeringen (Socialdemokraterne og Radikale Venstre), Venstre, Dansk Folkeparti, Socialistisk Folkeparti, Konservative Folkeparti og Liberal Alliance), 24. februar 2014.

på 25%. Der er dog store lokale og regionale forskelle, således at de unge fra kommunerne omkring København har lavest tendens til at søge en erhvervsuddannelse, mens unge fra en lang række landdistriktskommuner har en søgeandel, der nærmer sig eller endog overstiger den nationale målsætning⁶.

Der er således stor politisk bevågenhed på at skabe flere faglærte ved at arbejde på at øge søgningen til erhvervsuddannelserne blandt de helt unge.

Ad 2: Især Danske Regioner og Kommunernes Landsforening har argumenteret for, at kombinationen af faldende ungdomsårgange på landet, små uddannelsesinstitutioner med faldende elevtal og utilstrækkelige økonomiske bevillinger og andre politiske præmisser alvorligt udfordrer det fortsatte udbud af forskellige erhvervsuddannelsesprogrammer udenfor byerne. Man har især påpeget at det vil gå ud over søgningen og frafaldet på erhvervsuddannelser, fordi de unge har meget lange transporttider. Dette modarbejder hensigten med erhvervsuddannelsesreformen fra 2015, hvis mål er at flere unge der i dag vælger en gymnasial uddannelse skal vælge en erhvervsuddannelse. Endelig har man påpeget, at dette på sigt vil have konsekvenser for lokalområdernes adgang til kvalificeret arbejdskraft.⁷ Danske Regioner anbefaler, at der sker en uddannelsesudbudsligestilling gennem en revision af bevillings- og styresystemerne for ungdomsuddannelsesinstitutionerne. Man anbefaler også, at der etableres en fælles indgang til ungdomsuddannelserne, det vil sige både gymnasiale og erhvervs-ungdomsuddannelser.

Vi mener, at fokuseringen på søgemønstre og udbudsvilkår bør suppleres med andre elementer.

Først og fremmest er erhvervsuddannelsessystemet et vekselluddannelsessystem, hvilket er betegnelsen for, at læringen foregår både på en skole og i en virksomhed og fordeles mellem boglige og praktiske elementer. Hidtil har praktikpladsernes geografier ikke fyldt meget i de politiske og planlægningsmæssige diskurser. Dertil er erhvervsuddannelsessystemet ikke kun et system for unge, der kommer direkte fra grundskolen. Både de unge voksne og de decideret voksne udgør væsentlige andele af elevgrundlaget.

Vores undersøgelse ønsker derfor i højere grad at se på hovedforløbsniveauet, samt at udvide elevgruppen til 'alle' EUD-elever, ikke kun dem der kommer direkte fra grundskolen. Nødvendigheden af dette understreges ved at den årlige tilgang af elever over 25 år til EUD-systemet er knap 20.000 personer⁸. Vi ønsker at øge den generelle forståelse af sammenhænge eller dynamikker mellem hvor de unge, der senere

---

⁶ Undervisningsministeriet (2018): Søgningen fra grundskolen til erhvervsuddannelserne.

⁷ Danske regioner (2019): Fremtidssikrede ungdomsuddannelser – et let, ligestillet og lokalt valg for unge i hele Danmark.

⁸ Desværre viser en evaluering af tilgangen til og frafaldet på erhvervsuddannelserne for voksne (euv), at tilgangen er faldende. Danmarks Evalueringsinstitut (2017): Tilgang til og frafald på euv.

bliver faglærte, er opvokset, hvor de går på skole, hvor deres praktikplads er lokaliseret – og hvad hver af disse elementer betyder for hvor deres arbejdskraft står til rådighed efter afslutning på uddannelsen. Vi har en grundtese om at praktikpladsens beliggenhed har langt større betydning end vi er opmærksom på i dag, hvorfor dette element vil være centralt for os.

Vi tager udgangspunkt i alle personer, der har gennemført en erhvervsuddannelse i perioden 2009-2016 og var under 40 år da de afsluttede uddannelsen.

Vi forstår elevernes forløb gennem en erhvervsuddannelse som en form for mobilitetskæde, der består af en række fælles nedslags- og transitionspunkter, der kan hænge sammen på forskellig vis for forskellige personer. Om man vælger at blive i sit lokalområde på de forskellige punkter, afhænger af tre overordnede faktorer – (1) de konkrete muligheder i lokalområdet (er der adgang til skoleundervisning og er der en praktikplads?), (2) elevens kapacitet til at orientere sig og bevæge sig både lokalt og over det lokale område, og (3) individuelle biografiske omstændigheder⁹.

Nærværende undersøgelse måler statistisk hvordan EUD-elever er `endt` i forbindelse med de mest centrale transitionspunkter i EUD-systemet efter grundforløbet. Det drejer sig om relationen mellem EUD-elevernes opvækstkommune, hovedforløbets beliggenhed og praktikpladsens beliggenhed – samt bopæl og job lige efter endt uddannelse og senere.

Formålet er således at skabe et overblik over de elementer, der kan have betydning for, at kommuner, der ligger udenfor landets større byområder, kan få adgang til faglært arbejdskraft.

Vi arbejder med flere analyseniveauer. Dels opdeles landets kommuner på kommune-type: bykommuner, mellemkommuner, landkommuner og yderkommuner. For en liste over hvilke kommuner, der tilhører hvilken type, se bilag 3. Dertil arbejder rapporten med i alt seks udvalgte casekommuner, der er beliggende i landdistriktsområder. Det drejer sig om Frederikshavn, Varde, Ringkjøbing-Skjern, Lolland, Guldborgsund og Bornholm. Casekommunerne er udvalgt efter forskellige kriterier, der er beskrevet i metodeafsnittet. Alders- og kønsspecifikke mønstre inddrages, ligesom der tages højde for forskellige erhvervsfagområder – både forskelle mellem de fire store fagområder (tekniske, merkantile, omsorgs- og landbrugsuddannelser), samt korte afsnit med analyser af forskelle mellem de mange forskellige tekniske fag.

---

⁹ Topsø Larsen, K (2017): *Labourled learning. Investigating challenged localities through a geography of vocational education*. Aalborg Universitet, Aalborg.

3.1 Teoretiske forståelser af uddannelsesgeografi

Formålet med dette afsnit er at give en relativt kort introduktion til nogle af de forståelsesrammer man kan benytte i en analyse af unges mobilitetsmønstre – med fokus på uddannelsesdrevet mobilitet.

Helt overordnet kan menneskers flytninger forstås som knyttet til bestemte livsbegivenheder. Disse udviser relativt faste livscyklusmønstre, der har indvirkning på i hvor høj grad man er mobil i forskellige perioder af sit liv. Unge er meget mobile – hovedparten af alle flytninger foretages af unge i alderen 18-24 år¹⁰ - indtil de bliver 25 år, hvorefter deres flyttefrekvens falder drastisk. Herefter er de relativt sedentære indtil børnene flytter hjemmefra og de igen bliver en smule mere mobile som 55-64-årige. Begivenheder, der foranlediger flytninger, er typisk uddannelsesstart og -afslutning, jobskifte, familiestiftelse, skilsmisse og fraflytning af børn¹¹.

I forbindelse med den uddannelsesdrevne mobilitet har regionalforskningen længe haft fokus på betydningen af vidensinstitutioner, samt unges migration mod byområder og regioner med adgang til prestigefyldte universiteter, forskningsinstitutioner og jobs¹². Man taler om 'rullebåndsregioner' ('escalator regions'). Smith og Sage¹³ har argumenteret for at forstå især unges flyttebevægelser som en helt grundlæggende del af demografiske forandringer i samfundet ved at understrege, at der er sammenhænge mellem befolkningens overordnede bevægelser, herunder urbaniseringsprocesser, og unges livscyklusbaserede bevægelser i forbindelse med opstart, gennemførelse og afslutning på uddannelse.

A.J. Fielding (1992) har påpeget, at nogle regioner er i stand til at tiltrække unge og underbygge deres sociale mobilitet gennem uddannelse og start på arbejdslivet. Med andre ord opnår børn af ufaglærte og faglærte en videregående uddannelse og oplever dermed en social mobilitet. Da gennemførelse af en videregående uddannelse påkræver at man fraflytter sin hjemregion (der primært befolkes af mennesker uden en videregående uddannelse) og tilflytter rulletrappe-regionen kan vi tale om en socio-geografisk mobilitet¹⁴. I Danmark er andelen af 30-årige med en videregående uddannelse steget fra 31 procent i 2001 til 45 procent i 2017 – og selvom der er sket en

---

¹⁰ Andersen, H. T., & Nørgaard, H. (2018). Bosætning og flyttemønstre i Danmark – en oversigt. Økonomi og Politik, 91(4), 7-19.

¹¹ Madsen B, Stefaniak I, Clausen J, Bentsen OP, Mitze TF, Schmidt TD og Jensen C (2016): En begivenhedsbaseret befolkningsanalyse for danske kommuner og byer, 2007-2030. Center for Regional- og Turismeforskning, Nexø.

¹² Goddard & Chatterton (2000): The Response of Higher Education Institutions to Regional Needs. European Journal of Education 35(4):475-496

¹³ Smith & Sage (2014): The regional migration of young adults in England and Wales (2002–2008): a 'conveyor-belt' of population redistribution? I: Children's Geographies, 12(1); 102-117

¹⁴ Fielding (1992): Migration and Social Mobility: South East England as an Escalator Region. Regional Studies 26 (1), 1-15

stigning i alle regioner, er andelen af 30-årige personer med en videregående uddannelse i Region Hovedstaden næsten 60%, mens den i Region Sjælland er ca. 30%¹⁵. Der er således massive regionale forskydninger, og vi kan visualisere at de unge fra landdistrikterne har gennemgået en massiv sociogeografisk mobilitet, der har været med til at øge fraflytningen af unge fra landdistrikterne til fordel for byområderne.

For nylig er man dog begyndt at sætte spørgsmålstegn ved denne måske forsimplede og entydige sociogeografiske bevægelse – opad og mod byerne. Holder den stadig?

Økonomisk-geografisk udfordres forståelsen af innovation og økonomisk vækst som drevet af primært videnskabelige og højteknologiske videnskabelsesprocesser, og der lægges i stigende grad vægt på andre faktorer såsom den produktionsbaserede læring og de mere kognitiv-kulturelle og symbolsk-kommunikative læringsformer som betydningsfulde for økonomisk udvikling.¹⁶ Dermed er produktionssfæren og den læring, der foregår i selv mindre og mellemstore virksomheder i f.eks. landdistrikter, i stigende grad kommet i fokus¹⁷ – en forståelse man blandt andet kan se gennem Dansk Industris italesættelse af 'Produktions Danmark'. Kan vi forvente at se at virksomhederne i højere grad lægger vægt på medarbejdernes personlige, kognitive, praktiske og erfaringsbaserede kompetencer frem for på deres eksamensbevis?

Uddannelsespolitisk og geografisk er dette blandt andet kommet til udtryk gennem skabelsen af EUX-uddannelsen – en kombination af den klassiske faglærte med en boglig side på gymnasialt niveau, der forbedrer elevernes muligheder for at bygge en videregående uddannelse ovenpå erhvervsuddannelsen. Dette er et udtryk for en stigende politisk opmærksomhed på, at det ikke kun er placeringen af universiteterne, men også af andre uddannelsesinstitutioner, der har betydning for de unges flytte- og bopælsmønstre.

Blandt andet påviste Danske Regioner i 2016 at mere end 80% af dimittenderne fra professionsskolerne og ca. 75% af dimittenderne fra erhvervsakademierne bliver boende i samme region som de har gennemført deres uddannelse i¹⁸.

Det er vigtigt af to grunde. For det første skal man gøre op med den ensidige forestilling om at uddannelsesbetinget mobilitet kun skal forstås i relation til universiteterne og deres beliggenhed i de største byer. Uddannelsesmobilitet er mere end en ensidig urbanitetsbevægelse, hvorfor nuancering af uddannelsesbilledet er nødvendigt.

---

¹⁵ Uddannelses- og forskningsministeriet (2019): Uddannelses- og Forskningspolitisk Redegørelse.

¹⁶ Hansen HK, Winther L (2015): Employment growth, human capital and educational levels: uneven urban and regional development in Denmark 2002-2012. Danish Journal of Geography. Samt Clark J (2013): Working regions. Reconnecting innovation and production in the knowledge economy. Routledge, Oxfordshire.

¹⁷ Manniche J, Viemose JN, Topsø Larsen K, Stefaniak I (2017) Succesfulde produktionsvirksomheder i landdistrikter – Arbejdskraft og jobskabelse. Center for Regional- og Turismeforskning og LB Analyse, Nexø og København.

¹⁸ Danske Regioner 2016: <https://www.regioner.dk/regional-udvikling/uddannelse> (hentet d. 6.5.2019)

For det andet er der muligvis et vist opbrud i de meget markante urbaniseringsbevægelser vi har været vidne til i løbet af de sidste 25-30 år. Andersen og Nørgaard¹⁹ påpeger i deres flytteanalyse, at selvom de unges nettofraflytning til byerne fortsætter, så finder der både en mod-urbanisering sted blandt personer mellem 25 og 39 år (den er bare ikke helt så stor som de 18-24-åriges urbanisering) og der er tale om en mikro-urbanisering²⁰, hvor personer, inklusiv unge, flytter fra landdistrikter til småbyer (mikro-urbanisering kaldes også dobbelt-urbanisering). Dette er relevant i en uddannelsesmobilitetssammenhæng, idet mange erhvervsuddannelsesinstitutioner netop er beliggende i små byer, og det er her de har deres højborgere. Vi skal dermed blive bedre til at forstå de egentlige flyttemønstre som forskellige typer af uddannelser og uddannelsesprogrammer fordrer.

Ungdomssociologisk er man også på vej væk fra entydige forståelser af unges symbolske og strukturelle søgning mod byerne²¹, idet man ser en stigende interesse for hvordan de unge selv forstår deres tilknytning til deres opvækststed og lokalområders mulighedslandskab²².

Der er dog fortsat fokus på de mobilitetsmønstre, som skabes af uddannelsessystemerne. Man kan forstå uddannelse som en form for infrastruktur, der berammer forskellige unges veje til, igennem og ud af systemerne.

I Danmark har der særligt været fokus på afstand til uddannelse som en væsentlig faktor. I forbindelse med debatten om det høje frafald på erhvervsuddannelsesområdet er der gennemført undersøgelser af betydningen af afstand og lange rejsetider for unge på ungdomsuddannelserne. Nielsen²³ fandt, at elever på erhvervsuddannelserne har meget længere transporttider til deres uddannelse end unge på gymnasierne – resultater, der senere er blevet bekræftet af netop Danske Regioner. På basis af disse analyser konkluderede både Nielsen og Danske Regioner at en del af den højere frafaldsandel på EUD i forhold til gymnasierne var relateret til elevernes længere rejsetid.

---

¹⁹ Andersen, H. T., & Nørgaard, H. (2018). Bosætning og flyttemønstre i Danmark – en oversigt. *Økonomi og Politik*, 91(4), 7-19.

²⁰ Bjarnason T (2018): Unpublished paper præsenteret på Nordic Ruralities, 2018.

²¹ Farrugia (2016): The mobility imperative for rural youth: the structural, symbolic and non-representational dimensions rural youth mobilities. *Journal of Youth Studies*

²² Mærsk E, Haartsen T, Bæck, U-D og Topsø Larsen K. Unn-Doris K. Bæck (2016) Rural Location and Academic Success—Remarks on Research, Contextualisation and Methodology, *Scandinavian Journal of Educational Research*, 60:4, 435-448

²³ Nielsen U (2011): Transportafstand og uddannelsesmønstre. Artikler fra Trafikdage på Aalborg Universitet, Aalborg.

Til gengæld finder hovedparten af den – primært internationale - forskning om betydningen af afstand i forhold til frafald, at afstand i sig selv ikke øger uddannelsesfrafaldet²⁴. Til gengæld viser forskningen, herunder Faber et al²⁵ i en dansk kontekst, at lange transporttider i forbindelse med uddannelse *i kombination* med andre udfordringer, f.eks. af social og psykologisk karakter, spiller sammen (‘intersect’) og øger frafaldsfrekvensen. I den forbindelse er det vigtigt at forstå frafald som en proces og ikke en pludselig hændelse – det er således flere udfordrende faktorerers samspil over en længere periode, der fører til at en elev ikke længere ser sig i stand til at kunne gennemføre uddannelsen. Ligeledes er det et uhyre vigtigt forskningsspørgsmål om beliggenhed påvirker uddannelsesvalg – altså hvorvidt unge, der f.eks. er opvokset i landdistrikter med stærkt begrænsede lokale uddannelsesmuligheder, fravælger uddannelser, der påkræver, at de enten flytter eller har en meget lang transporttid.

Forståelsen af sammenhænge mellem uddannelsesmobilitet og geografi er således langt mere kompleks end blot at fokusere på den fysiske afstand mellem hjem og uddannelsesinstitution. Forskningsfeltet uddannelsesgeografi beskæftiger sig med betydningen af sociogeografiske faktorer for forskellige befolkningsgruppers differentierede uddannelsesmønstre. Med andre ord: hvilke sociale og stedlige faktorer spiller ind i at forskellige befolkningsgrupper i forskellige dele af landet har meget forskellige uddannelsessøgnings-, gennemførelses- og –opnåelsesmønstre?

Topsø Larsen²⁶ har forsket i de sociogeografiske faktorer, der spiller ind i uddannelsesvalget hos unge EUD-elever fra de danske landdistrikter og deres mobilitet gennem det danske erhvervsuddannelsessystem. Undersøgelsen havde fokus på hvordan de unge EUD-elevs forskellige kapaciteter påvirker deres evne til at orientere sig i et så komplekst og geografisk uligt fordelt uddannelsesudbud som det, der kendetegner EUD i Danmark. Undersøgelsen viste blandt andet at elevernes evne og villighed til at være mobile i forbindelse med gennemførelse af deres uddannelse var tæt knyttet til deres evne til at orientere sig fagligt og begynde en faglig identitetsproces og at erhvervsuddannelsessystemet udfordrer de unge EUD-elever som ikke er i stand til at indgå i de faglige identitetsprocesser på den allokerede tid der er afsat i EUD-systemet til dette.

Samlet kan man sige, at undersøgelser, der ønsker at forstå unge elevs mobilitetsmønstre, er nødt til at forstå de konkrete uddannelsessystemer og deres indbyggede

---

²⁴ Katznelson, N (2008): De måske egnede på erhvervsuddannelserne. Erhvervsskolernes Forlag, København.

²⁵ Faber, S. T., Bloksgaard, L., Hansen, C. D., & Møller, K. T. (2014). Unge på Kanten: Køn, Lokalitet og Uddannelse.

²⁶ Topsø Larsen K (2017): Laboured learning. Investigating challenged localities through a geography of vocational education. Aalborg Universitet, Aalborg.

transitions- og mobilitetskrav. Det er ikke længere nok at forvente en entydig ungdomsbevægelse mod byerne uden at se det i relation til nogle konkrete uddannelsesgeografiske krav.

3.2 Det danske erhvervsuddannelsessystem og dets mobilitetsregimer

Det danske erhvervsuddannelsessystem er både et meget succesfuldt og et meget problematisk system. Det er succesfuldt fordi det er ét af de erhvervsuddannelsessystemer i verden, der er bedst til at sørge for at unge, der tager en erhvervsuddannelse, er godt klædt på til arbejdsmarkedet. I forhold til andre lande, heriblandt Sverige, er der lav arbejdsløshed blandt unge, der har afsluttet en erhvervsuddannelse i Danmark²⁷. Det skyldes blandt andet, at det danske erhvervsuddannelsessystem er et vekseluddannelsessystem, hvor EUD-eleverne tilbringer en relativt stor andel (op mod 66% af uddannelsestiden) i en fagspecifik læreplads i en virksomhed. Det er med til at sikre at det, EUD-eleven lærer, er direkte relevant for arbejdsmarkedet. I Sverige, hvor hele uddannelsen foregår på et gymnasie og hvor den praktiske læring foregår på et værksted på gymnasiet, oplever man en større overgang fra afsluttet erhvervsuddannelse til de reelle kompetencekrav virksomhederne stiller – et forhold, der primært går ud over de yngste elever grundet manglende bredere erfaring på arbejdsmarkedet²⁸. Bag vekseluddannelsesprincippet står den anden grundpæl, der er med til at sikre EUD-systemets succes, nemlig at systemet styres af arbejdsmarkedets parter i tæt samarbejde med staten/Undervisningsministeriet. At arbejdsmarkedets parter er medansvarlige for EUD-systemets funktioner, er med til at sikre, at det lærte er relevant, at fagets indhold udvikler sig sammen med arbejdsmarkedets udvikling og at fagene har en national definition, således at det, der læres i Thy, anerkendes i hele landet og stort set er det samme som det, der læres i Rødovre. Det er blandt andet nogle af disse kvaliteter, der gør, at det danske erhvervsuddannelsessystem – og andre lande hvis erhvervsuddannelsessystemer bygger på vekseluddannelsesprincipper – nyder international anerkendelse.

Søgemønstre

I starten af 1990'erne havde mere end 40% af de 25-30-årige en erhvervsuddannelse som deres højest fuldførte uddannelse. I 2019 gælder det for 24%. Dermed er der også færre elever på erhvervsuddannelsesinstitutionerne og færre i lære på en praktikplads. I 2011 gik der over 120.000 elever på en EUD-uddannelse, mens tallet i 2018 var 107.100 elever.²⁹

---

²⁷ Jørgensen A (2008): Changing an award-winning system – for better or for worse? *European Journal of Vocational Training*, 44(2). Jørgensen CH (2005): Den danske model for erhvervsuddannelser – et komparativt blik. LO: Øje på Uddannelse, 2.

²⁸ Rambøll (2018): Rapport: International erfaringer med søgning og gennemførelse af EUD. For Styrelsen for Undervisning og Kvalitet.

²⁹ Danmarks Statistisk (2019): Erhvervsuddannelser i Danmark. København.

Andelen af grundskoleelever, der søger en erhvervsuddannelse når de forlader grundskolen, er faldet fra 32% i 2000 til godt 19% i 2018. I samme periode er andelen, der søger en gymnasial uddannelse, steget stort set tilsvarende.³⁰ Der er store geografiske forskelle på hvor stor en andel af en ungdomsårgang, der vælger en EUD efter grundskolen. De kommuner, hvor over 25% af en ungdomsårgang søger en EUD efter grundskolen, ligger typisk udenfor de større byer. Blandt vores casekommuner er det tilfældet for Frederikshavn, Lolland og Bornholm Kommuner, mens det typisk gælder for 18-25% af grundskoleeleverne i Guldborgsund, Ringkøbing-Skjern og Varde Kommuner. Det er særligt i byerne at andelen af elever fra grundskolen, der vælger en erhvervsuddannelse, er lav.³¹

De voksne elever udgør ca. 33% af eleverne på EUD-uddannelserne. Danmarks Evalueringinstitut har gennemført en evaluering af erhvervsuddannelserne for voksne (EUV) og konstateret, at der på en del skoler er sket et fald i søgningen til EUV efter erhvervsuddannelsesreformen 2015, der etablerede en separat erhvervsuddannelse (EUV) fra den almindelige EUD, blandt andet med det formål at skabe en ungdomsuddannelseskultur på EUD-uddannelserne. Dette har yderligere presset en del mindre erhvervsuddannelsesinstitutioner, der har svært ved at fastholde et udbud, der elevmæssigt skal opdeles i en ungdoms- og voksensektion.

Frafald og systemiske ubalancer

Ud over at færre unge og voksne søger en erhvervsuddannelse plages systemet også af et højt frafald, der i en del år har ligget på ca. 28-29% Formentlig som et resultat af erhvervsuddannelsesreformen fra 2015, hvor der blev indført adgangskrav, er frafaldet så småt ved at falde med nogle enkelte procentpoint.³² Men frafald kan være svært at måle på erhvervsuddannelserne på grund af de mange overgange samt forskellige trin og specialiseringer. Frafald kan derfor både måles på elever, der stopper uden at fuldføre, såvel som antallet af elever, der selv fem år efter at de er påbegyndt endnu ikke er færdige. DEA har beregnet, at 52% af de elever, der påbegyndte en EUD i 2012, havde gennemført uddannelsen fem år senere, mens 39% var frafaldet uden at fuldføre og yderligere 9% stadig var indskrevet uden at være færdige. Til sammenligning var frafaldet efter fem år på de gymnasiale uddannelser i samme periode 15%³³

Endnu en akilleshæl i erhvervsuddannelsessystemet er ubalancer mellem antallet af optagne elever på grundforløbene i forhold til antallet af praktikpladser på hovedforløbene. Her kan både konjunkturmæssige udfordringer spille ind – i perioder med øko-

---

³⁰ Undervisningsministeriet (2018): Søgningen fra grundskolen til erhvervsuddannelserne. København

³¹ Bentsen EF, Büchler JM, Lindorf M, Østergaard-Thygesen SF, Christensen SK (2018): Erhvervsuddannelserne: Status, styring og reformer. Tænk tanken DEA for Nordeafonden, København.

³² Danmarks Statistisk (2019): Erhvervsuddannelser i Danmark. København.

³³ Bentsen EF, Büchler JM, Lindorf M, Østergaard-Thygesen SF, Christensen SK (2018): Erhvervsuddannelserne: Status, styring og reformer. Tænk tanken DEA for Nordeafonden, København.

nomisk lavkonjunktur ser virksomheder sig ikke økonomisk i stand til at ansætte lærlinge – såvel som ubalancer, hvor elevernes fagønsker og søgemønstre ikke matcher de fag, hvor der er ledige praktikpladser. Begge disse udfordringer kan have et geografisk aspekt, hvor der kan være over- og underskud af lærlinge og lærepladser indenfor forskellige fag forskellige steder i landet.

En række værktøjer er blevet igangsat for at skabe større balance samt mindske de mest negative effekter af de faglige, konjunkturmæssige og geografiske ubalancer. Dels er der indført et fordelsuddannelseskoncept indenfor fag, hvor arbejdsgiverne forventer et særligt stort behov for arbejdskraft. Fordelsuddannelserne skal signalere til eleverne, at der her er gode muligheder for at få en praktikplads, og arbejdsgiverne får en økonomisk belønning, hvis de opretter praktikpladser indenfor området. I 2019 er der 30 fordelsuddannelser³⁴. Omvendt findes en dimensioneringsordning for en række erhvervsuddannelser, som enten er mere populære blandt eleverne end der er praktik- og arbejdspladser til eller som af andre årsager har behov for at være styret hvad angår balance mellem antallet af optagne og antallet af praktikpladser³⁵. Social- og sundhedsuddannelserne såvel som den pædagogiske assistentuddannelse har været dimensioneret i en længere årrække grundet at praktikpladserne bliver stillet til rådighed gennem en række aftaler mellem kommuner og regioner. Men der findes også andre fag, f.eks. frisørfagene, der typisk søges af langt flere elever end der er arbejdsmarked til, som kun optager elever, der allerede har en praktikpladsaftale med en virksomhed eller som har opnået at få en af erhvervsskolernes særlige kvotepladser.

Endelig er der praktikcentrene, der på de fleste erhvervsuddannelsesinstitutioner danner ramme for en skolebaseret praktik, i de fleste tilfælde tilegnet elever, der ikke har kunnet finde en virksomhedsbaseret lærlingestilling. De første centre blev etableret i 2013 og fungerer ikke alene som undervisningssteder for elever mens de udvikler deres kapacitet til at indgå i uddannelsesaftaler med virksomhederne, men også som en slags bufferzone, hvor EUD-eleverne kan opholde sig indtil de kan indgå en praktikplads aftale. Der stilles krav til elevernes geografiske mobilitet, således at de skal erklære sig parate til at flytte efter en praktikplads hvis en sådan ansættelsesmulighed opstår.

Der er således en række foranstaltninger, der er igangsat for at skabe bedre sammenhæng i systemet.

Struktur

Ved erhvervsuddannelsesreformen 2015 blev der indført en opdeling af grundforløbet i to dele, hver af et halvt års varighed. Den første del af grundforløbet er primært for

---

³⁴ <https://www.uvm.dk/erhvervsuddannelser/uddannelser/overblik/fordelsuddannelser>

³⁵ <https://www.uvm.dk/erhvervsuddannelser/uddannelser/overblik/dimensionerede-erhvervsuddannelser-2018>

elever, der kommer direkte fra grundskolen, mens øvrige elever kan starte direkte på grundforløbets 2. del. Ved den seneste reform af EUD-systemet fra november 2018 blev denne struktur blødt en smule op, så elever, der vurderes at have behov for en afklaring svarende til grundforløbets 1. del, kan starte her.

Grundforløb 1

Starter man indenfor 2 år af sin afsluttede 9. eller 10. klasse starter man på Grundforløb 1, der har en samlet varighed på 20 uger (svarende til ½ skoleår) og foregår på en erhvervsskole. Grundforløb 1 er en bred skolebaseret introduktion til hver af de fire overordnede områder: (1) Fødevarer, jordbrug og oplevelser, (2) Kontor, handel og forretning, (3) Omsorg, sundhed og pædagogik og (4) Teknologi, byggeri og transport.

Omkring 12.500 elever begynder årligt på grundforløb 1.³⁶

Grundforløbene har en bred geografisk udbudsstruktur idet netop deres faglige bredde gør, at alle erhvervsuddannelsesinstitutioner udbyder mindst ét grundforløb – landbrugsskolerne, social- og sundhedsskolerne, handelsskolerne og de tekniske skoler udbyder som regel kun det ene grundforløb, mens de sammensatte campusser ofte udbyder 2-3 grundforløb. Da det ikke er muligt at introducere alle de specifikke fag, der er indbefattet i erhvervsuddannelsessystemet, er grundforløbene ofte tonede mod de erhvervsuddannelser, der udbydes på grundforløb 2 og hovedforløbsniveau af den pågældende skole.

Grundforløb 2

Grundforløb 2 er struktureret således at man her vælger en bestemt erhvervsuddannelse ud af de over 100 erhvervsuddannelsesfag, der findes. Af samme grund er den geografiske spredning af udbuddet af grundforløb 2 betydelig.

Ca. 48.000-52.000 elever begynder årligt på grundforløb 2³⁷.

Hovedforløb

Hovedforløbet veksler mellem undervisning på en skole og praktisk læring i en virksomhed, hvor man er ansat som lærling. Som udgangspunkt skal man have en uddannelsesaftale med en virksomhed inden man påbegynder et hovedforløb, men som nævnt kan man også komme i gang hvis man i stedet optages i skolepraktik på et praktikcenter. Der er i alt 102 forskellige erhvervsuddannelser med 300 forskellige trin og specialer. De er både en ungdomsuddannelse og en voksenuddannelse.

Ca. 35.000 elever begynder årligt på et hovedforløb³⁸.

---

³⁶ Danmarks Statistisk (2019): Erhvervsuddannelser i Danmark. København.

³⁷ Danmarks Statistisk (2019): Erhvervsuddannelser i Danmark. København

³⁸ Danmarks Statistisk (2019): Erhvervsuddannelser i Danmark. København

Da et hovedforløb tager mellem 1½ og 4½ år mens et grundforløb tager mellem ½ og 1 år, er det ikke muligt at aflæse præcis hvor stor en andel af eleverne på grundforløbene, der kommer på hovedforløbet, men det står klart, at der er langt flere elever i grundforløbsdelen i EUD-systemet end der er i hovedforløbsdelen. En stor andel af eleverne på grundforløbene kommer altså ikke videre. Det antages, at dette skyldes ubalancer mellem udbuddet af praktikpladser og antallet af EUD-elever.

Geografisk udbudsstruktur

DEA har i 2018 lavet en oversigt over erhvervsskoleinstitutionerne i Danmark. Baseret på en opgørelse fra 2017 findes der i alt 82 erhvervsskoler i Danmark fordelt på en række forskellige typer. Det største antal (25) er kombinerede skoler, der både udbyder tekniske EUD, merkantile EUD, SOSU, landbrugsfag samt gymnasiale uddannelser. Dernæst findes 17 rene handelsskoler, 13 rene SOSU-skoler, 10 tekniske skoler og 9 landbrugsskoler. Endelig findes der 2 klinikassistent- og tandplejeskoler, samt 6 AMU-centre.

Danske Regioner har gennemført en analyse af de geografiske udfordringer i forhold til udbud af ungdomsuddannelser i hele landet set i lyset af faldende ungdomsårgange. De påpeger blandt andet elevernes lange transporttider som en udfordring. 32% af eleverne på en erhvervsuddannelse har mindst 1½ time til deres ungdomsuddannelse, mens 17% har mindst to timer. Dertil udpeger de særligt udfordrede erhvervsfag, der på samme tid er fordelsuddannelser, det vil sige at der er stor efterspørgsel efter EUD-uddannede med netop disse fag, samtidig med at uddannelsesudbuddet er udfordret i landdistrikterne grundet de faldende ungdomsårgange. 7 ud af 10 af disse særligt udfordrede erhvervsuddannelser er tekniske uddannelser.³⁹

Diskussion af det danske erhvervsuddannelsessystem

Præcis de aspekter, der udgør en del af styrken i systemet (vekseluddannelsesstrukturen og arbejdsmarkedsparternes store indflydelse), er også en del af dets største svagheder. Problemerne er systemets ubalancer og kompleksitet, og knytter sig til den store omvæltning, der er indbygget i systemet ved overgangen fra det skolebaserede grundforløbsniveau til det primært praktikpladsbaserede hovedforløb. Mens grundforløbet og hovedforløbets skoledel sorterer under Undervisningsministeriet, er praktikpladserne og deres godkendelse arbejdsmarkedsparternes ansvar. Elevers tilgang til grundforløbene reguleres af nogle formelle optagelseskrav, mens tilgangen til praktikpladserne styres af individuelle aftaler mellem den enkelte unge og den konkrete praktikplads. Det betyder, at der kan opstå en række ubalancer, der knytter sig til timing – virksomhedernes behov for, evne til og mulighed for at ansætte en lærling i en praktikpladsansættelse følger ikke nødvendigvis output af praktikpladsparate fra

---

³⁹ Danske Regioner (2018): Fremtidssikrede ungdomsuddannelser – et let, ligestillet og lokalt valg for unge i hele Danmark. København.

skolerne. Der kan således opstå flaskehalsproblemer, hvor der kan være et større udbud af EUD-elever, der søger praktikpladser, end der er tilgængelige pladser på ét fag, samtidig med at der er mangel på EUD-elever på et andet. Samtidig er der konjunkturudsving, hvor der i økonomiske krisetider vil være en tilbøjelighed til at virksomhedernes investeringslyst i nye lærlinge ligger på et minimalt niveau. Knyttet til dette er der også kulturelle forskelle mellem fagene, hvor nogle fag traditionelt har været 'gode' til at sørge for løbende reproduktion af egne faglærte, mens der i andre fag er større tradition for at nogle virksomheder – især de små – står for uddannelse af lærlinge, mens andre virksomheder – de større – 'stjæler dem' efter de er færdiguddannede. Kort sagt er der ingen direkte sammenhæng mellem hvor mange, der optages på grundforløbet, og hvor mange, der er plads til på hovedforløbet. Dertil kan uddannelsesplanlægning generelt ikke forudsige hvor mange unge, der søger en given uddannelse, en ubalance vi også kender fra andre uddannelsessystemer, f.eks. udsving i hvor antallet af ansøgninger til læreruddannelserne.

Dertil kommer der en række geografiske ubalancer, hvor de institutioner, der har udbudsret til de enkelte fag på de to grundforløbs- og hovedforløbsniveauer ikke er ligeledes fordelt rent geografisk. Når en institution har en udbudsret, oprettes et Lokalt Uddannelsesudvalg (LUU), hvor de lokale afdelinger af arbejdsmarkedets parter er repræsenteret. Her koordineres samarbejdet mellem uddannelsesinstitutioner og de praktikpladsgivende arbejdspladser. Det betyder, at der er et lokalt fungerende samarbejde mellem arbejdsmarkedets parter og skolen inden for det eller de bestemte fag, svarende til skolens geografiske opland. På andre uddannelsesinstitutioner som IKKE har den givne udbudsret eksisterer dette samarbejde ikke, hvorfor elever på disse skoler, som måtte ønske at tage en uddannelse som ikke udbydes lokalt, enten i højere grad selv må finde praktikpladser eller søge hjælp fra en for dem ikke-lokal uddannelsesinstitution til at finde en praktikplads i den pågældende skoles opland. Selvom der er mange skoler som gerne hjælper deres elever inden for fagområder som de ikke selv udbyder, er der tale om en systemisk ubalance, hvor erhvervsskolerne samarbejder med det lokale arbejdsmarked følger deres eget fagudbud fremfor at dække alle erhvervsfag og dermed tage udgangspunkt i elevernes geografiske bopælsopland. Et sådant system fordrer eleverne til at være mere mobile end hvis der var faste geografiske oplande omkring erhvervsskolerne som havde praktikpladsansvar for alle første grundforløbselever uanset fagvalg. Dette er knyttet til den nuværende governance-model, hvor erhvervsuddannelsernes institutionsøkonomi og de taxametersystemer, der berammer deres virke, ikke understøtter, at institutionerne hjælper elever, der vælger andre fag end dem de selv udbyder. Det betyder to ting: for det første må institutionerne 'arbejde gratis' når de hjælper unge, der søger andre hovedforløbsfag end dem de selv udbyder, f.eks. hvis den unge ønsker en lokal praktikplads, og for det andet betyder det, at det er i skolens interesse at grundforløb 1 målrettes de fag, de selv udbyder på grundforløb 2 og hovedforløbsniveau.

Dertil kommer der en række geografiske uligheder i forhold til erhvervsuddannelsesinstitutionernes muligheder for at fastholde et bredt og fagligt varieret indhold. Disse udfordringer knytter sig til deres grundlæggende finansieringsmodel, der bygger på en taxametermodel, hvor antallet af elever er et dominerende beregningsgrundlag. Således favoriseres større uddannelsesinstitutioner, der kan generere et større strategisk bevægelsesrum via et større elevgrundlag, mens de mindre institutioner må binde størstedelen eller hele bevillingen op på ren fastholdelse af deres fagudbud.

Centralisering af uddannelsesudbuddene betyder øget mobilitetskrav til unge, der er opvokset i landdistrikterne. Der er i de seneste år kommet øget fokus på behovet for at fastholde et udbud længere væk fra byerne. I den forbindelse modtager de små erhvervsuddannelsesinstitutioner (og andre ungdomsuddannelsesinstitutioner) et såkaldt 'udkantstaxameter', der skal støtte deres fortsatte udbud af uddannelser, ligesom der i den seneste reform af erhvervsuddannelserne fra november 2018 ydes yderligere økonomisk støtte til de små uddannelsesinstitutioner i tyndt befolkede områder.

Uddannelsesdrevet mobilitet, 'motilitet' og uddannelse som mobilitetsinfrastruktur

Som nævnt ovenfor, kan vi forstå uddannelsessystemer som en form for social og geografisk infrastruktur. Der er en del politisk fokus på betydningen af transporttider til ungdomsuddannelsesinstitutionerne og disse er også vigtige⁴⁰. Men at forstå uddannelsessystemer som infrastruktur er ikke et spørgsmål om ingeniørkunst, veje og bustider. Derimod handler det om en grundlæggende forståelse af materielle og institutionelle strukturer, der opretholder kulturelle, sociale, politiske og økonomiske relationer og forbindelser ved at synliggøre de forskellige måder hvorpå disse relationer og forbindelser er indtegnet, forhandlet og anfægtet over og igennem infrastrukturer – det kan være i forbindelse med energiforsyning, finansiering og adgang til natur⁴¹. Her handler det om adgang til uddannelse og de tilgangs-, forbindelses-, frakørsels- og overhalingsbaner som specifikke uddannelsessystemer skaber i forhold til forskellige mennesker og til specifikke lokalområder.

Begrebet 'motilitet'⁴² beskriver den potentielle og faktiske kapacitet hos mennesker (såvel som varer og information etc.) til at være mobile - både geografisk og socialt. Der er tre centrale aspekter ved 'motilitet' - adgang, kompetence og tilegnelse. Adgang vedrører den faktiske og specifikke territoriale adgang til f.eks. transportmidler –

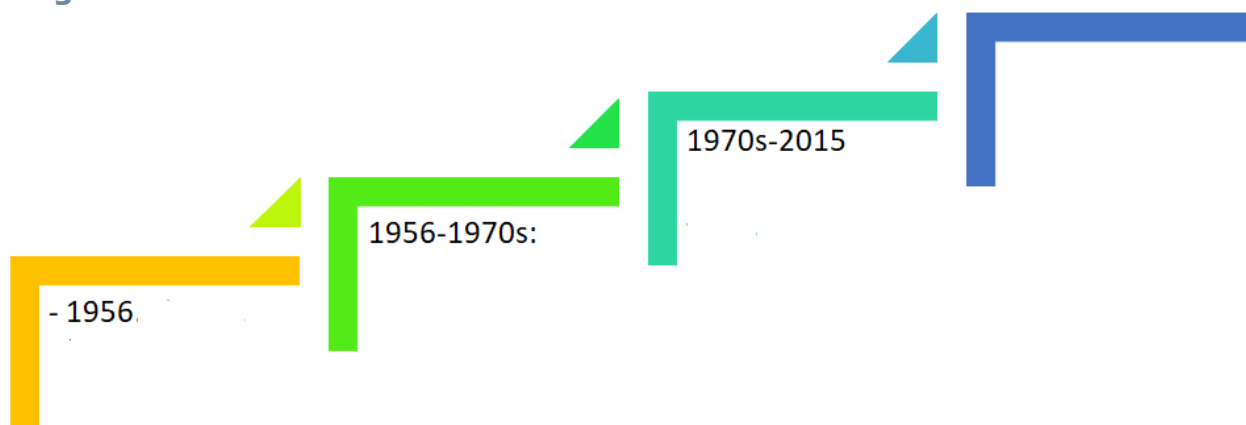
⁴⁰ Nielsen U (2011): Transportafstand og uddannelsesmønstre. Artikler fra Trafikdage på Aalborg Universitet, Aalborg.

⁴¹ Van Veelen B (2019): Workshop Call: Democratising Infrastructures. Exploring the relation between materiality and democracy.

⁴² Vincent Kaufmann V, Bergman MM, Joye D (2004): Motility: mobility as capital. International Journal of Urban and Regional Research, 28(4), pp 745-756.

det kan både være økonomi til at eje en bil og adgang til offentlige busruter, men det kan også være formel (geografisk) og uformel (social) adgang til f.eks. et uddannelsesprogram. Kompetence handler om at være kompetent til at udnytte de adgangsmuligheder der eksisterer – det kan være helt konkret om man har kørekort, om man besidder kompetencer til at orientere sig fagligt i erhvervsuddannelsessystemet og om man besidder de rette kompetencer til at gøre sig interessant for en arbejdsgiver i en situation hvor man skal ansættes som lærling. Endelig er der aspektet tilegnelse: tilegnelse angiver `approprieringen`, altså det at gøre brug af de eksisterende adgangsmuligheder og med sine kompetencer i en given situation. Pointen er, at forskellige individer og sociale grupper har forskellige ressourcer til at benytte samfundets tilbud og at et centralt aspekt af dette er evnen, ressourcerne og mobilitetskapitalen (samlet = motilitet) til at udføre det. Vi argumenter i det følgende afsnit for, at det kræver et højt niveau af motilitet at gennemføre en erhvervsuddannelse i Danmark i dag.

Stigende mobilitetskrav

At gennemføre en erhvervsuddannelse stiller i stigende grad krav til elevernes mobilitetskapacitet – især for den del af eleverne, der ikke er opvokset i nærheden af en større erhvervsuddannelsesinstitution med et bredt fagudbud.

Erhvervsuddannelsessystemet går flere århundreder tilbage. Helt frem til starten af det 20. århundrede bestod den væsentligste del af en erhvervsuddannelse i en oplæring hos en enkelt mester eller arbejdsgiver. Som industrialiseringen skred frem, blev det mere og mere almindeligt at eleven samtidig gik i skole, men frem til 1956 var der i høj grad tale om almen undervisning i tegning, dansk og matematik uanset hvilket fag man læste (handels- og tekniske skoler eksisterede, så der var en vis opdeling) og undervisningen fandt sted på aftenskole. I 1956 blev et egentligt vekseluddannelsesystem etableret. Det var først på dette tidspunkt, at hver erhvervsuddannelse blev defineret med fagspecifikke fag, og hvor selve uddannelsens komponenter med en

skoleperiode og en praktikperiode blev fastlagt ved lov. Det var også på dette tidspunkt, at EUD-systemets tre store interessenters roller blev endeligt fordelt – staten i form af Undervisningsministeriet fik ansvar for skoledelen, mens fagforeninger og arbejdsgivere kom till at indgå i et partssystem, der etablerede et fagligt udvalg for hver erhvervsuddannelse. De faglige udvalg havde ansvar for at definere faget som erhvervsfag, herunder at definere hvilke fagkonkrete kompetencer en frisør, en tømrer, en landmand, en handelsassistent m.m. havde brug for. Endelig var det de faglige udvalgs ansvar at tilvejebringe praktikpladser, der skulle sikre, at EUD-elever lærte det samme, uanset om de stod i lære i Rødovre eller i Ribe.

Det betød, at EUD-elever for første gang havde minimum to uddannelsessteder at forholde sig til når de skulle gennemføre en uddannelse – praktikpladsen og skoleuddannelsesstedet. Uddannelsen påbegyndtes ved at man fik en uddannelsesaftale med en virksomhed, så det faglige udgangspunkt var virksomheden og ikke skolefagene.

Det ændrede sig da EFG-systemet udvikledes i løbet af 1970'erne, hvilket indebar, at man for første gang indførte et erhvervsfagligt grundforløb af et års varighed. For de der tog en EFG ændredes hele måden hvorpå man orienterede sig fagligt, idet man nu introduceredes til de enkelte erhvervsfag via skolens introduktion og ikke via praktikpladsen og virksomheden. Det betød samtidig at eleverne nu havde tre steder at forholde sig til: hvor kunne man tage en erhvervsfaglig grunduddannelse, hvor kunne man komme i praktik og hvor kunne man tage sit skolebaserede hovedforløb?

Herefter fulgte en længere periode med en del reformer, et flertal af hvilke justerede på grundforløbet og indgangen til systemet, mens vekseluddannelsessystemet på hovedforløbsniveau stort set er forblevet uændret.

I årene op til og efter 2015 er systemet igen ændret væsentligt, idet der er indført 2 grundforløb, ofte med meget forskellige udbudsstrukturer, ligesom der er etableret praktikcentret, der også har en fagspecifik udbudsstruktur. I samme periode er det blevet mere og mere almindeligt, at man som EUD-elev på hovedforløbet ikke nøjes med et enkelt praktikpladssted, men i stigende grad fordeler den praktiske læring mellem flere virksomheder grundet virksomhedernes specialisering.

Således kan man som EUD-elev i 2019 være nødt til at foreholde og orientere sig i forhold til fem, seks eller syv forskellige lokaliteter.⁴³

---

⁴³ Topsø Larsen K (2017): *Labourled learning. Investigating challenged localities through a geography of vocational education.* Aalborg Universitet, Aalborg.

4 Undersøgelsens design, metode og datagrundlag

Denne undersøgelse bygger på tre overordnede videnselementer: (1) en teoretisk ramme for at forstå hvilke tilgange der er væsentlige at inddrage når man skal gennemføre en analyse af uddannelsesgeografiske problemstillinger samt en konkret beskrivelse af det danske erhvervsuddannelsessystem; (2) en registerdata-baseret beskrivelse af arbejdsmarkedet for faglærte i Danmark 2017 samt en prognose for dets udvikling; samt (3) en registerdatabaseret analyse, der kortlægger uddannelses- og arbejdsmobilitetsmønstrene for alle under 40 år der gennemførte en erhvervsuddannelse (EUD) i Danmark i perioden 2009-2016.

Vægten i rapporten er lagt på del 3 - kortlægningen af de faglærtes mobilitetsmønstre fra opvækstkommune til deres uddannelsesperiode og ind på arbejdsmarkedet. Kortlægningen fokuserer på sammenhængen mellem den faglærtes opvækstkommune, kommunen hvor vedkommende gennemførte sit hovedforløb, praktikpladskommune, samt bopæls- og beskæftigelseskommune et år efter afsluttet uddannelse.

Population

Den undersøgte population består af alle personer der har gennemført en erhvervsuddannelse (EUD) i perioden 2009-2016.

Det giver en grundpopulation på 201.340 antal personer.⁴⁴

Vi opererer med følgende oplysninger i kortlægningen:

1. Personens opvækstkommune. Denne måles baseret på personens bopælskommune som 15-årig.
2. EUD uddannelseskommune. Denne måles baseret på hvilken uddannelsesinstitution personen har gennemført sit hovedforløb på EUD fra. Grundforløbsniveauet er ikke inkluderet her af flere årsager. For det første findes der allerede viden om elevernes overgang fra grundskole til grundforløb da dette er et område med stor politisk bevågenhed. For det andet er strukturen på grundforløbene ændret væsentligt i den undersøgte periode, hvilket gør det udfordrende at styre rent statistisk. Og endelig for det tredje er det muligt at gennemføre mere end ét grundforløb og det er ikke sikkert at hovedforløbet bygger oven på

---

⁴⁴ Hvis personen har afsluttet flere end én EUD i perioden (det har 9.517 personer) anvendes den senest afsluttede. Ved kontrol af data ses at flertallet af personer med forudgående EUD-uddannelser typisk er sket inden for samme fagområde og typisk mere end 1½ år tidligere, ca. 75 % er gennemført 2-3 år tidligere. Der er således typisk tale om at personen har gennemført det sidste trin på en flertrins EUD eller en specialisering. Ca. 50 % af de 9.517 personer der har mere end én EUD er indenfor Omsorg, sundhed og pædagogik, hvorfor det formodes at der er tale om gennemførelse af en sosu-assistent efter gennemførelse af en sosu-hjælperuddannelse.

det senest gennemførte grundforløb. Vi er klar over at mens et stort flertal gennemfører deres grundforløb så tæt på deres hjem som muligt, er erhvervsuddannelsessystemet organiseret således at man rejser væk på hovedforløb i de uger der er skoleophold, hvorfor hovedforløbskommunen ikke nødvendigvis er en kommune man flytter til. Omvendt, er det hovedforløbsskolen der er i kontakt med lærepladsstederne til de uddannelser de udbyder, hvorfor der er en vis sammenhæng mellem hovedforløbsskolens beliggenhed og praktikpladsen. Især efter erhvervsuddannelsesreformen i 2015, hvor der er oprettet 103 Grundforløb 2 fag (GF2), er der en relation mellem hvor man tager sin GF2 samt finder en praktikplads og gennemfører skoledelen af hovedforløbet. Det har dog ikke været tilfældet før august 2015, hvorfor det statistisk er mere svært at måle uddannelseskommunen på hovedforløbsniveau.

3. Skolens beliggenhedskommune er registreret ved hjælp af institutionsregistret og knyttet til en kommune, hvor der er kontrolleret for at den afdeling man er indskrevet på, er tilknyttet den korrekte kommune, idet der er en del erhvervsuddannelsesinstitutioner der har flere udbudssteder, som er beliggende i forskellige kommuner.
4. Praktiksteds/ lærepladskommune. En af de større udfordringer i denne undersøgelse har været at isolere populationens lærepladskommune, da undersøgelsen ikke havde adgang til registrer klart indikerer som en ansættelse er som en EUD-lærepladsansættelse. Lærepladsansættelsen er i denne undersøgelse defineret som det sidste lønmodtagerbeskæftigelsessted med mindst 100 månedlige arbejdstimer før bestået EUD-eksamen. Beskæftigelsesstedet er herefter knyttet til en kommune.
5. Bopælskommune efter uddannelsesafslutning. Denne registreres som personens bopælskommune d. 31.12. året efter det afsluttende uddannelsesår.
6. Beskæftigelseskommune efter uddannelsesafslutning. Denne registreres som personens beskæftigelsessted 10 måneder efter afsluttet (gennemført) erhvervsuddannelse med mindst 100 månedlige timers beskæftigelse, og herefter knyttet til en kommune.
7. Bopælskommune 2017. Denne registreres som personens bopælskommune d. 31.12.2017.
8. Beskæftigelseskommune 2017. Denne defineres som personens seneste arbejdssted i 2017.

Alle personer i populationen er registreret efter køn og alder (målt som hvilken alder man opnåede i samme år som man afsluttede sin erhvervsuddannelse).

Kommunetyper

I undersøgelsen er kommunerne, med undtagelse af casekommunerne grupperet efter hvilken kommunetype de defineres som ifølge ministeriernes Landdistriktsredegørelser til Folketinget. Her opdeles kommunerne i fire overordnede typer: bykommuner, mellemkommuner, landkommuner og yderkommuner afhængig af i alt 14 indikatorer for landdistriktsgrad udarbejdet af Danmarks Jordbrugsforskning i 2007⁴⁵. Se Bilag 3 for en liste over hvilke kommuner der er klassificeret under hver kommunetype.

Kommuneoplande – nabokommuner

Når man kortlægger uddannelsesgeografi, er afstand en oplagt mobilitetsindikator. Grundet materialets kompleksitet har vi dog valgt at operere med om 'afstanden' mellem f.eks. bopæl som 15-årig og hovedforløbsskole samt praktikplads er i samme kommune eller en nabokommune – eller længere væk. Materialet anvender derfor betegnelsen 'i samme kommune som ... eller en nabokommune', hvor nabokommuner er defineret til at inkludere kommuner hvortil pendlingsafstanden er så lav som 5 km. Dette er bl.a. gjort for at få sammenlignelige kommuneoplande i områder med geografisk store og små kommuner. Med andre ord måler vi en slags - 'tæt på eller længere væk'. Denne opgørelsesmetode har den fordel at den gør det muligt at sammenligne flere variabler uden af materialet bliver uhyre komplekst. Den leverer også analyseresultater på kommuneniveau fremfor på en hel række af urbaniseringsgraden. Den har den ulempe, at statistikken ikke kan se forskel på en ung der bor midt i et byområde i en given kommune, tæt på offentlige transportmidler og en ung i samme kommune der bor ude på landet uden adgang til offentlige transportmidler.

Erhvervsuddannelser

Erhvervsuddannelserne spænder meget bredt rent fagligt – fra tekniske uddannelser målrettet det private erhvervsliv indenfor produktionssektoren, til frisøruddannelsen i den private servicesektor, til Sosu-assistentuddannelsen i den offentlige servicesektor til landbrugsuddannelsen der blandt andet er målrettet ansættelse på en gård. Derfor er de faglærtes arbejdsmarkeder også meget forskellige, ligesom deres geografier er det.

Vi har derfor både kortlagt de faglærtes mobilitetsveje samlet for alle erhvervsuddannelser, såvel som opdelt på nogle overordnede uddannelsesstyper. Disse er:

- Teknik, byggeri og transport (TBT)
- Omsorg, sundhed og pædagogik (OSP)
- Kontor, handel og forretningservice (KHF)
- Jord og natur (JON)
- Øvrige (inklusive fødevare- og oplevelsesområdet)

---

⁴⁵ For oplysning om de 14 indikatorer se f.eks. Indenrigs- & sundhedsministeriet og Fødevareministeriet (2011): Landdistriktsredegørelse 2011: Regeringens Redegørelse til Folketinget.

Ønskes dokumentation for de enkelte statistiske kategorier – f.eks. hvor mange i populationen der blev færdiguddannet år for år, eller populationens aldersfordeling kan dette rekvireres fra forfatterne via www.crt.dk.

Casekommuner

Som en vigtig del af analysen er der arbejdet med seks udvalgte casekommuner. Formålet med dette er at kunne analysere data på enkelt-kommune-niveau i en anerkendelse af at der er forskelle mellem kommunerne afhængig af den lokale udbudsstruktur af både 1) bredden af hovedforløb og 2) udbuddet af praktikpladser. Disse dynamikker kan sætte det kommunale niveau i relief med det samlede kommunetype-niveau (altså alle yder- eller landkommuner) samt det nationale gennemsnit.

De følgende seks casekommuner er valgt: Bornholms Regionskommune samt Lolland, Guldborgsund, Ringkøbing-Skjern, Varde og Frederikshavn kommuner. Overordnet er de valgt ud fra at de skal repræsentere en uddrag af både land- og yderkommuner (se Bilag 3 for en liste over landets kommuner opdelt i kommunetyper) samt en geografisk spredning, således at både landdistriktet i Region Hovedstaden (Bornholm), Region Sjælland (Lolland og Guldborgsund), Region Syddanmark (Varde), Region Midtjylland (Ringkøbing-Skjern) og Region Nordjylland (Frederikshavn) er inddraget.

Bornholm er valgt som et eksempel på en ø-kommune, der ikke har et opland, hvilket betyder at elever ikke kan transportere sig til en skole, en praktikplads eller et job, uden at skulle flytte. Dermed er den daglige pendling, der ellers er `usynlig` i vores analyse ikke aktuel i en bornholmsk kontekst. Lolland og Guldborgsund kommuner er valgt som tvilling-kommuner der er en del af det samme opland, men hvor Guldborgsund er den tydelige `storebror` idet den er en landkommune, mens Lolland er en yderkommune og dermed har længere afstand til større byområder end Guldborgsund. De to kommuner er også interessante fordi de har en fælles erhvervsuddannelsesinstitution der dækker begge kommuner, nemlig CELF, Center for Erhvervsrettede Uddannelser Lolland-Falster, mens langt de fleste uddannelser på hovedforløbsniveau er beliggende i Guldborgsund (Nykøbing Falster). Ringkøbing-Skjern og Varde er valgt af samme grund – to tvillingkommuner, den ene med et bredt EUD-hovedforløbsudbud, den anden et yderst begrænset EUD-udbud. Men hvor Lolland lå relativt mere isoleret end Guldborgsund, har Varde adgang til uddannelsesmuligheder i f.eks. Esbjerg og ligger dermed ikke lige så isoleret, selvom det største uddannelsesudbud ligger i Ringkøbing-Skjern kommune. Endelig er Frederikshavn kommune valgt fordi den ligger i Region Nordjylland og er en tidligere industriby med en udbudsstruktur der er fokuseret på det tekniske fagområde.

5 Arbejdsmarkedet for erhvervsuddannede i Danmark

I dette kapitel beskrives og analyseres arbejdsmarkedet for erhvervsuddannede i Danmark med det formål at kunne sætte projektets resultater ind i en overordnet kontekst. Kapitlet har tre hovedelementer: en beskrivelse af udbud og efterspørgsel på faglært arbejdskraft på landsplan; en beskrivelse af de faglærtes arbejdsmarkeder fordelt på forskellige kommunetyper, altså yder-, land-, mellem- og bykommuner; og endelig en prognose for udviklingen på de faglærtes arbejdsmarked frem til 2030.

Afsnittets væsentligste pointer:

- Det danske arbejdsmarked har siden 2010 været præget af stigende beskæftigelse og et stigende arbejdskraftsudbud. Der har aldrig været flere i beskæftigelse end i dag.
- Men den samlede beskæftigelse for alle faguddannede faldende. Men da arbejdsstyrken for de faglærte falder endnu hurtigere, vil der blive en stigende mangel på faglært arbejdskraft. Samlet set forventes der at mangle knapt 42.000 faguddannede i 2025.
- Der bliver især mangel på faglært arbejdskraft inden for jern og metal samt handel- og kontorområdet. Afhængig af den nationale politik i de kommende år, bliver der sandsynligvis også mangel på faglært arbejdskraft inden for social- og sundhedsområdet.
- Der er et relativt stort udbud af faglært arbejdskraft i yder- og landkommuner. Det lokale arbejdsmarked tilpasses den aktuelle arbejdsstyrke, og alle brancher i yder- og landkommuner beskæftiger flere faglærte end i den øvrige del af landet.
- På trods af at landets yder- og landkommuner i større udstrækning end landets øvrige kommuner uddanner faglært arbejdskraft⁴⁶ vil erhvervslivet i yder- og landkommunerne også komme til at opleve manglen på faglært arbejdskraft i de kommende år. Det vil dog primært være virksomheder i bykommuner der både antalmæssigt og relativt vil komme til at mangle faglært arbejdskraft.

Kapitlet er baseret på Center for Regional- og Turismedeforsknings Regionaløkonomiske model for erhverv- og beskæftigelse SAM-K/LINE®. Modellen tager udgangspunkt i de seneste konjunkturvurderinger fra Finansministeriet og de seneste fremskrivninger

---

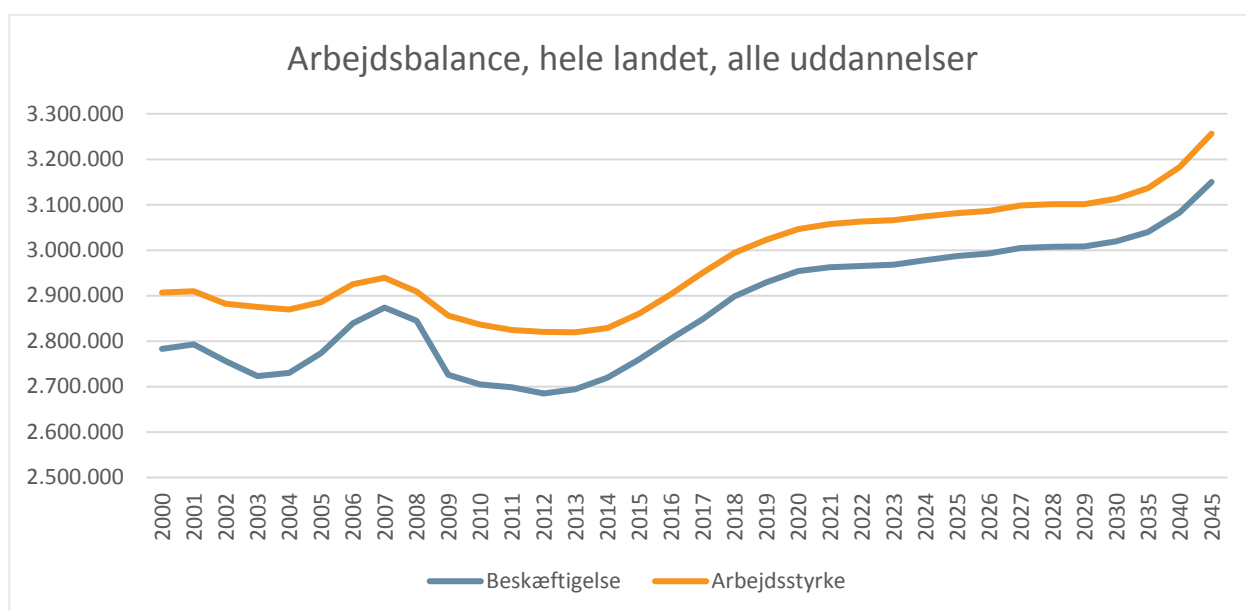
⁴⁶ Der er en større andel af de unge fra yder- og landkommuner der får en erhvervsfaglig uddannelse, sammenlignet med unge fra mellem- og bykommuner.

(ADAM-modellen) for dansk økonomi. I den regionale model nedbrydes nationalregnskabet og de nationale fremskrivninger på en sådan måde, at der tages hensyn til lokale erhvervsstruktur og det lokale arbejdsmarked. I den regionale model opereres der både med registrering af den faktiske- og den forventede udvikling, helt ned på subkommunalt niveau. Resultaterne opererer med faktiske værdier frem til 2017 og estimerede værdier fra 2018 og frem. I bilag 1 findes en kortfattet omtale af modellen og de anvendte forudsætninger.

Figur 1 viser den overordnede udvikling i beskæftigelse og arbejdsstyrke på det danske arbejdsmarked, både den historiske og den forventede udvikling. Det ses, at både beskæftigelse og arbejdsstyrke har været stigende siden Finanskrisen, og beskæftigelsen har faktisk aldrig været højere end nu (medio 2019).

Figur 1: Arbejdsbalance, alle uddannelser, hele landet, 2000 til 2013.

På det danske arbejdsmarked sker en løbende tilpasning til nye produktionsforhold. Igennem mange år har beskæftigelsen for både ufaglærte og faglærte været faldende. Når der alligevel er tale om en begyndende mangel på faglært arbejdskraft hænger dette sammen med, at den faglærte *arbejdsstyrke* falder langt hurtigere end *beskæftigelsen*. Dette hænger bl.a. sammen med at det er de store efterkrigs-generationer der er på vej på pension og blandt de unge, der skal erstatte de ældre der er på vej ud af arbejdsmarkedet, er der ikke nok der vælger en erhvervsuddannelse.

Set for landet som helhed er beskæftigelsen steget med ca. 143.000 jobs (svarende til en stigning på 5,3%) over perioden 2010 til 2017. Beskæftigelsen udvikler sig imidlertid meget forskelligt inden for de forskellige uddannelsesgrupper og inden for de

forskellige geografiske områder. Såfremt der udelukkende fokuseres på de *erhvervsuddannede*, er beskæftigelsen på landsplan i perioden 2010 til 2017 faldet med knapt 11.000 job, svarende til et relativt beskæftigelsesfald på 1,2%. Beskæftigelsen har imidlertid udviklet sig ganske forskelligt i de forskellige typer af kommuner. I by- og yderkommuner har beskæftigelsen for de erhvervsuddannede været faldende, hvorimod de erhvervsuddannedes beskæftigelse faktisk har været stigende i land- og mellemkommuner.

Tabel 1: Udvikling i beskæftigelse, afhængig af uddannelsesgruppe og kommunetype, 2010 til 2017.

	2010	2017	2010-2017	Hele landet	Bykommuner	Mellem	Landkom	Yderkom
Højest fuldførte uddannelse	Antal		Antal		Antal			Relativ ændring
10 Grundskole	617.899	547.652	-70.247	-11,4%	-9,7%	-9,6%	-12,9%	-15,8%
20 Gymnasiale uddannelser	235.978	280.579	44.601	18,9%	17,4%	24,8%	20,3%	19,5%
30 Erhvervsfaglige uddannelser	944.809	933.817	-10.992	-1,2%	-3,5%	1,7%	0,3%	-1,9%
35 Adgangsgivende uddannelsesforløb	2.311	2.121	-190	-8,2%	-9,6%	-9,1%	-4,1%	-7,1%
40 Korte videregående uddannelser, KVVU	136.751	160.234	23.483	17,2%	18,2%	18,8%	14,6%	15,2%
50 Mellemlange videregående uddannelser, MVU	416.767	468.018	51.251	12,3%	15,2%	12,1%	8,6%	4,8%
60 Bacheloruddannelser, BACH	52.506	66.204	13.698	26,1%	25,6%	33,0%	26,9%	20,4%
70 Lange videregående uddannelser, LVU	232.685	326.789	94.104	40,4%	43,8%	38,3%	28,1%	18,4%
80 Ph.d. og forskeruddannelser	17.137	29.346	12.209	71,2%	70,9%	74,3%	70,2%	82,2%
90 Uoplyst mv.	47.683	33.570	-14.113	-29,6%	-29,8%	-19,9%	-32,6%	-35,3%
I alt	2.704.526	2.848.330	143.804	5,3%				

Selvom beskæftigelsen for de erhvervsuddannede går tilbage i både bykommuner og yderkommuner, dækker denne tilbagegang over to forskellige fænomener. I *bykommuner* sker beskæftigelsestilbagegangen for de faglærte samtidig med at arbejdsmarkedet er ekspanderende med flere og flere job til personer med en anden uddannelsesbaggrund end

en erhvervsfaglig. Af den grund falder der erhvervsuddannedes *andel* af arbejdsmarkedet kraftigt. I modsætning hertil er der i *yderkommuner* tale om et kontraktivt arbejdsmarked hvor den samlede beskæftigelse går tilbage. Det betyder, at selvom den erhvervsfaglige beskæftigelse er i tilbagegang, så er de erhvervsfagligt uddannedes andel af arbejdsmarkedet nogenlunde konstant.

Hvis vi ser nærmere på de erhvervsuddannedes relative betydning for beskæftigelse i de forskellige kommunetyper vil man bemærke to ting; **(1)** at andelen af de beskæftigede der har en erhvervsuddannelse i hele perioden ligger *højere* i yder- og landkommuner end i by og mellemkommuner, og **(2)** de erhvervsuddannedes andel af den samlede beskæftigelse er *stigende* i yder- og landkommuner hvor den er faldende i by- og mellemkommunerne. Arbejdsmarkedet i yder- og landkommuner er altså i langt højere grad afhængig af faglært arbejdskraft og i perioden 2000 til 2018 er denne forskel mellem de mest urbaniserede og de mindst urbaniserede kommuner blevet udbygget.

Tabel 2: De erhvervsuddannedes andel af den samlede beskæftigelse, opgjort pr. kommunetype

EUD Uddannelsesgruppe	De erhvervsfagliges andel af arbejdsmarkedet, 2000					De erhvervsfagliges andel af arbejdsmarkedet, 2018				
	Kommunetype					Kommunetype				
	DK	Yder	Land	Mellem	By	DK	Yder	Land	Mellem	By
EUD Handel, kontor og forretningservice	15,0%	13,6%	14,7%	16,0%	15,1%	11,2%	12,3%	12,7%	13,1%	9,7%
EUD Bygge & anlæg	5,6%	6,7%	6,4%	6,2%	4,7%	5,6%	7,4%	7,0%	6,6%	4,3%
EUD Jern & metal	7,3%	8,7%	8,7%	8,5%	5,9%	5,6%	8,8%	7,9%	6,8%	3,6%
EUD Omsorg, sundhed og pædagogik	3,3%	3,6%	3,6%	3,6%	3,0%	3,8%	5,1%	4,6%	4,2%	3,0%
EUD: Andre	5,5%	7,5%	6,8%	5,9%	4,3%	6,1%	9,7%	8,2%	7,1%	4,2%
Alle EUD	36,8%	40,2%	40,2%	40,1%	33,0%	32,3%	43,3%	40,5%	37,8%	24,8%
Alle uddannelser	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

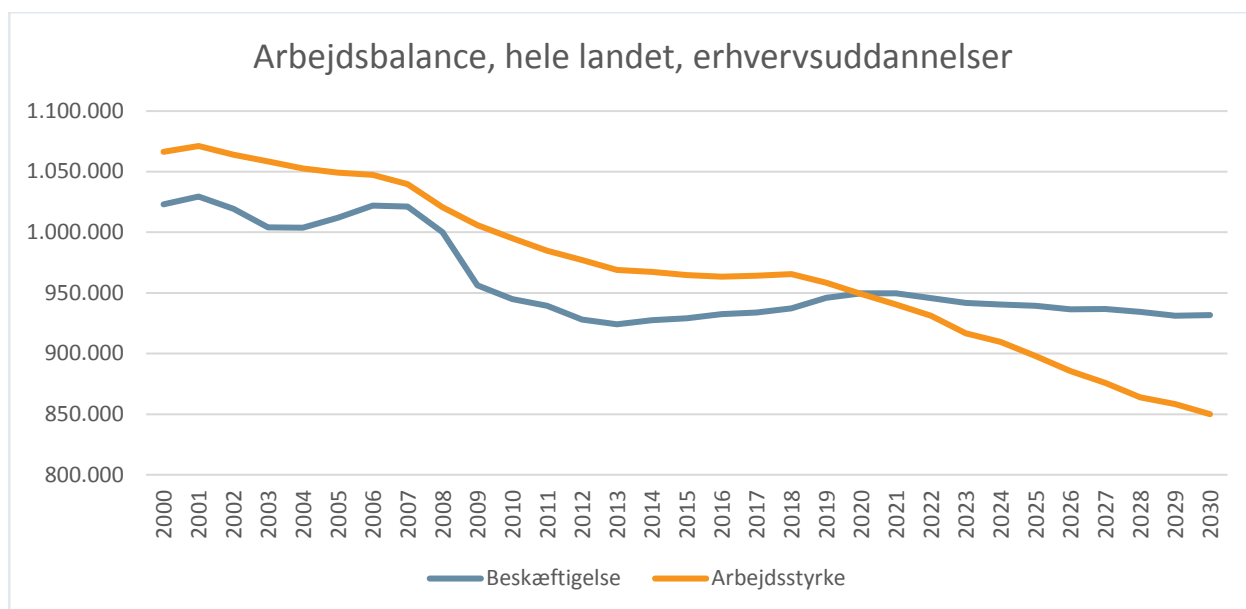
5.1 Den seneste og den forventede udvikling

Som det fremgår af nedenstående oversigt, har den erhvervsfaglige beskæftigelse faktisk været stigende, hvis man udelukkende fokuserer på den seneste periode fra 2014 til 2018, og der forventes også en svag stigning i beskæftigelsen i et par år endnu efterfulgt af en stabilisering/svagt fald frem mod 2030.

Når der tales om en akut og stigende mangel på faglært arbejdskraft, hænger det, som nævnt, i højere grad sammen med, at de faglærtes arbejdsstyrke forventes at blive kraftigt reduceret i de kommende år. Det skyldes at de store årgange fra 1950'erne er på vej på pension og der er langt fra tilstrækkeligt med nyuddannede til at overtage deres job.

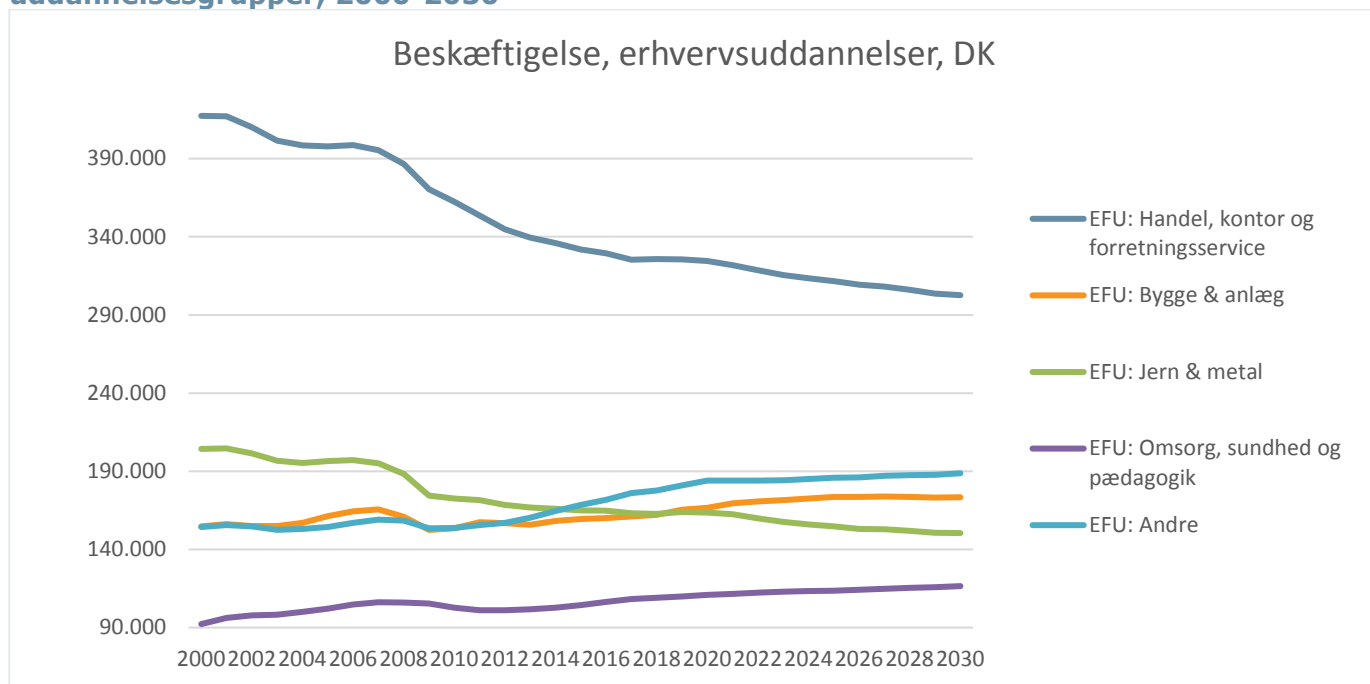
I figuren nedenfor ses det, at for alle faguddannede under ét, vil antallet af job overstige udbuddet af arbejdskraft allerede fra 2020. I teorien opstår der "negativ arbejdsløshed", hvilket selvfølgelig ikke kan finde sted i virkeligheden. Der vil i stedet ske en tilpasningen af økonomien, eksempelvis ved en reduktion i produktionen, en omskoling af andre uddannelsesgrupper eller en øget tilstrømning af udenlandsk arbejdskraft med de efterspurgte kompetencer. Den forventede mangel på faglært arbejdskraft på de forskellige dele af arbejdsmarkedet (enten inden for forskellige geografiske områder eller inden for de specifikke erhvervsfaglige områder) giver en indikation på størrelsen af den ubalance der eksisterer på de forskellige dele af arbejdsmarkedet.

Figur 2: Beskæftigelse og arbejdsstyrke, alle erhvervsuddannede, 2000-2030

Nedenfor er der set nærmere på beskæftigelsesudviklingen inden for forskellige hovedgrupper af erhvervsuddannelser. Der er dels set på den samlede landsdækkende udvikling og på udviklingen i yderkommuner. På landsplan er der sket et relativt kraftigt fald i beskæftigelsen for de der har en erhvervsuddannelse inden for jern og metal, samt for de med en handels- og kontoruddannelse. Inden for de jern- og metaluddannede er beskæftigelsen på landsplan faldet med knapt 42.000 i perioden 2000 til 2018, svarende til et fald på 20,4%. Inden for de der har en uddannelse i handel og kontor er beskæftigelsen tilsvarende faldet med knapt 92.000, en nedgang på 21,9%. Altså en ganske markant beskæftigelsestilbagegang for begge uddannelsesgrupper. Dette var særligt udtalt i forbindelse med finanskrisen, men også efterfølgende og fremadrettet forventes en svag tilbagegang i beskæftigelsen. Når arbejdsløsheden ikke er steget tilsvarende, hænger det sammen med at arbejdsstyrken inden for de to uddannelsesområder samtidig er reduceret kraftigt. Tilgangen af nyuddannede til de to uddannelsesområder er faktisk så lav, at der selv med en faldende beskæftigelse på området kan en stigende mangel på arbejdskraft forventes.

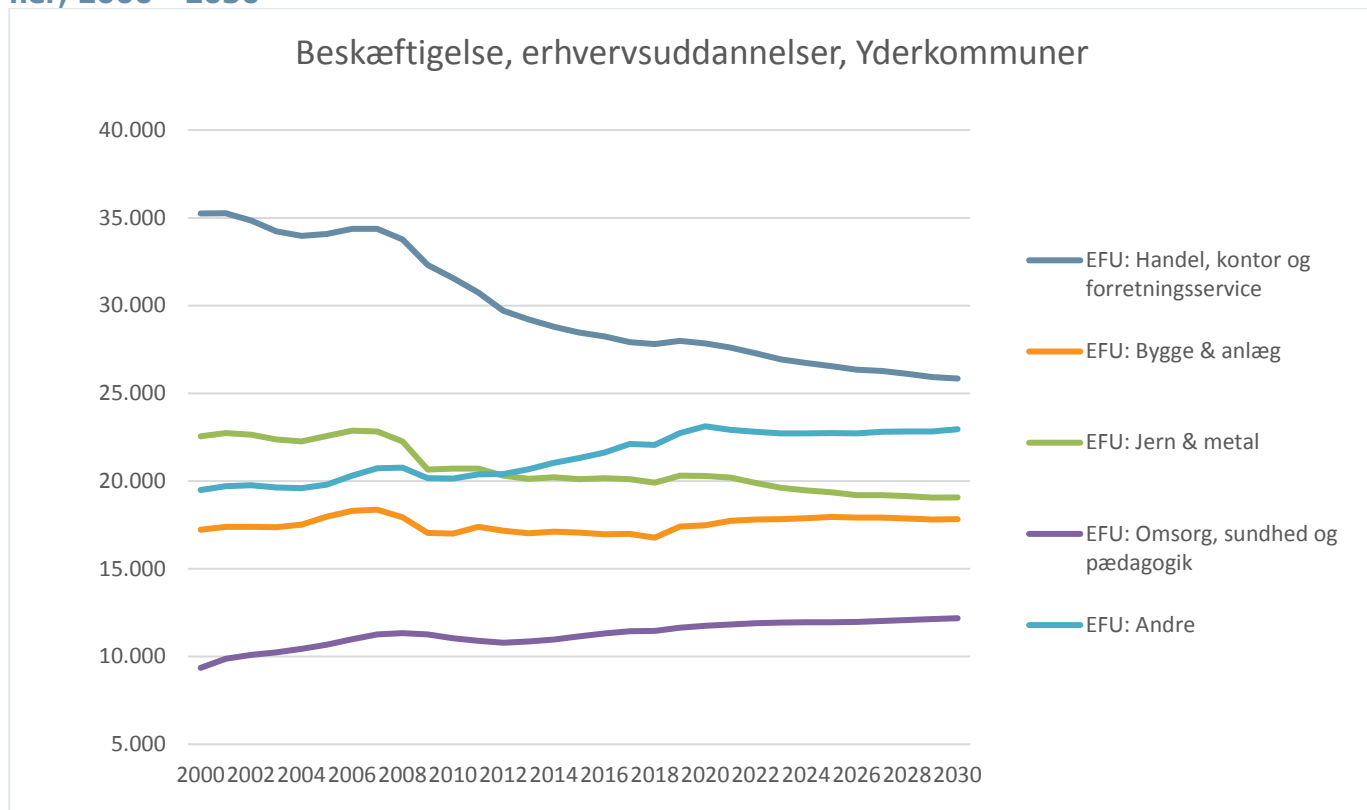
Figur 3: Den faktiske og forventede beskæftigelse for erhvervsuddannede, fordelt på uddannelsesgrupper, 2000-2030

Nedenfor er der set nærmere på beskæftigelsesudviklingen for de faguddannede i yder- og landkommunerne. Også i disse to kommunetyper er der overordnet tale om et fald i beskæftigelsen for de erhvervsuddannede. Beskæftigelsestilbagegangen er dog langt fra så kraftig, som for landet som helhed. Således er de EUD-uddannedes beskæftigelse i yderkommuner faldet med 5,7% i perioden 2000 til 2017, hvor den tilsvarende beskæftigelse på landsplan er reduceret med 8,4%

På handels- og kontorområdet er beskæftigelsen faldet næsten lige så kraftigt i yderkommunerne (- 21,2%) som i landet som helhed (- 21,9%). Blandt de jern- og metaluddannede har beskæftigelsestilbagegangen i yderkommunerne (- 11,8%) imidlertid kun været cirka halvt så stor som i landet som helhed (- 20,4%), hvilket illustrerer at en større andel af produktionsjobbene i yderkommunerne har "overlevet" finanskrisen.

Figur 4: Beskæftigelsesudvikling, erhvervsuddannede (hovedgrupper), yderkommuner, 2000 - 2030

Forventet udvikling i arbejdsløshed for personer med en erhvervsfaglig uddannelse

Den nuværende arbejdsløshed ligger meget tæt på den såkaldte strukturelle arbejdsløshed – det vil sige primært bestående af personer der på den ene eller anden måde er på vej fra én beskæftigelse til en anden, samt personer der permanent er på kanten af arbejdsmarkedet. Derfor er der en forventning om at den samlede arbejdsløshed vil fortsætte på nogenlunde det samme niveau som i dag, dvs. hvor knapt 100.000 i arbejdsstyrken står uden beskæftigelse.

På det erhvervsfaglige område forventes der derimod en stigende mangel (negativ arbejdsløshed) på faglært arbejdskraft. Samlet set forventes der i 2025 at mangle knapt 42.000 personer på landsplan. Denne mangel på faglært arbejdskraft er bredt fordelt i

landet, alle kommuner kommer til at opleve det, men det vil dog være bykommunerne der både antalmæssigt og relativt set i størst udstrækning vil komme til at opleve manglen på faglært arbejdskraft. Det ser ligeledes ud til, at der primært bliver mangel på faglærte inden jern og metal samt handel- og kontorområdet.

Derimod ser det ud til at der er et svagt overskud af faglærte inden for omsorg-, sundhed og pædagogik samt inden for gruppen `Andre´ erhvervsuddannelser (bl.a. det grafiske område samt medier). Det skal dog understreges at arbejdskraftbalancen på sundhedsområdet er beregnet på basis af den tidligere regerings velfærdspolitik. Med de seneste politiske udmeldinger vedrørende et ønske om at opgradere sundheds- og ældreområdet, vil der med stor sandsynlighed også opstå en mangel på faglært arbejdskraft inden for dette område.

Tabel 3: Nuværende og forventet "arbejdsløshed" for erhvervsuddannede, fordelt på uddannelsesgrupper og kommunetyper

Arbejdsløshed	Hele landet			Yderkommuner			Landkommuner			Mellemkommuner			Bykommuner		
	2018	2020	2025	2018	2020	2025	2018	2020	2025	2018	2020	2025	2018	2020	2025
EUD: Handel, kontor og forretning	10.418	-7.144	-38.389	838	-451	-1.791	2.934	-916	-6.737	1.925	-457	-4.694	4.722	-5.319	-25.166
EUD: Bygge og anlæg	3.291	3.203	2.212	303	-287	-527	995	503	438	558	1.041	1.634	1.436	1.947	667
EUD: Jern og metal	3.784	-5.935	-17.146	356	-648	-1.119	1.274	-1.986	-4.887	610	-1.047	-2.899	1.542	-2.254	-8.241
EUD: Omsorg, sundhed og pædagogik	4.048	4.144	5.816	369	200	578	1.189	1.165	2.133	760	908	1.600	1.731	1.871	1.504
EUD, andre	6.633	5.117	5.964	688	6	449	2.193	1.326	2.434	1.133	1.122	1.777	2.620	2.663	1.304
Alle EUD	28.175	-614	-41.542	2.554	-1.180	-2.409	8.585	92	-6.618	4.985	1.567	-2.582	12.050	-1.093	-29.932
Alle Uddannelser	95.595	91.860	94.812	6.841	2.540	5.887	23.198	16.609	24.209	14.288	13.998	18.920	51.268	58.714	45.796

De forskellige branchers brug af faglært arbejdskraft

Nedenfor beskrives de forskellige hovedbranchers brug af faglært arbejdskraft opdelt efter kommunetype. Det fremgår at brugen af faglært arbejdskraft er faldende med stigende urbanisering. Dette skyldes delvist at der er relativt flere af de produktionstunge brancher (der traditionelt bruger meget faglært arbejdskraft) i yder- og landkommunerne, men det skyldes også at virksomhederne tilpasser sig det aktuelle udbud af arbejdskraft. Da der er et relativt højt udbud af faglært arbejdskraft i yder- og landkommunerne, så beskæftiger også, uanset branchebaggrund, en relativ høj andel erhvervsuddannet arbejdskraft.

Alle hovedbrancher i landets yder- og mellemkommuner har således en højere beskæftigelsesandel af faglærte, sammenlignet med landet som helhed. Tilpasningen til det lokale udbud af arbejdskraft, er gældende begge veje. Virksomheder og jobfunktioner der betjenes bedst af faglært arbejdskraft, søger mod (eller bliver fastholdt) i de områder der har et stort udbud af faglært arbejdskraft. Omvendt søger de jobfunktioner og virksomheder der kræver et stort udbud af personer med en lang videregående uddannelse mod de større byområder.

Tabel 4: Andel af de beskæftigede der har en erhvervsuddannelse, fordelt på brancher og kommunetyper

Andel Faglærte/EUD i 2017	DK	Yder	Land	Mellem	By
Branche DB07					
Landbrug, skovbrug og fiskeri	43,1%	43,6%	43,6%	42,7%	41,2%
Industri, råstofindvinding og forsyningsvirksomhed	42,9%	49,9%	47,0%	46,6%	35,5%
Bygge og anlæg	59,8%	62,6%	61,5%	59,9%	58,2%
Handel og transport mv.	34,8%	40,9%	40,0%	38,3%	30,8%
Information og kommunikation	19,7%	26,3%	29,3%	30,2%	17,9%
Finansiering og forsikring	33,2%	51,2%	44,6%	39,8%	29,6%
Ejendomshandel og udlejning	39,9%	39,9%	44,3%	43,9%	37,2%
Erhvervsservice	26,2%	39,6%	35,0%	34,6%	21,4%
Offentlig administration, undervisning og sundhed	25,7%	34,2%	31,1%	28,7%	21,4%
Kultur, fritid og anden service	28,2%	38,6%	35,4%	33,4%	23,6%
Uoplyst aktivitet	28,1%	45,4%	43,1%	36,6%	18,6%
Alle erhverv	32,8%	42,1%	39,4%	37,4%	27,4%

Branchesammensætningen og de forskellige branchers brug af faglært arbejdskraft varierer markant fra kommune til kommune, som det fremgår af ovenstående tabel. Nedenfor er der set på hvorledes de enkelte brancher brug af faglært arbejdskraft har *udviklet* sig i perioden fra 2010 til 2017. Det vil sige, at denne tabel siger noget om udviklingen på de faglærtes arbejdsmarked.

Det ses at beskæftigelsestilbagegangen for faguddannede har været kraftigt i yder- og landkommuner og mindst i bykommuner. Dette hænger sammen med den generelle beskæftigelsestilbagegang i yder- og landkommuner. Relativt set (se Tabel 5), har beskæftigelsestilbagegangen for de faguddannede været kraftig inden for finansiering og forsikring. Antalsmæssigt (se Tabel 6) er det imidlertid især i den offentlige sektor, og især i yder- og landkommuner, at beskæftigelsen for erhvervsfagligt uddannede har været faldende.

Tabel 5: Relativ beskæftigelsesudvikling for faglærte, afhængig af hovedbranche og kommune type

Beskæftigelse	Hele DK	Yder	Land	Mellem	By
Relativ udvikling (2010 til 2017 i forhold til 2010-niveau) (procent)					
Branche DB07 (10):					
Landbrug, skovbrug og fiskeri	0,8%	-1,2%	1,7%	1,8%	0,6%
Industri, råstofindvinding og forsyningsvirksomhed	-0,3%	1,4%	-1,6%	-2,7%	1,8%
Bygge og anlæg	10,5%	-2,8%	3,7%	11,8%	17,8%
Handel og transport mv.	0,0%	-5,9%	-0,5%	2,0%	0,5%
Information og kommunikation	-10,6%	-7,4%	-1,8%	2,9%	-13,3%
Finansiering og forsikring	-28,9%	-41,8%	-33,3%	-28,3%	-26,3%
Ejendomshandel og udlejning	3,4%	10,5%	5,1%	1,2%	2,0%
Erhvervsservice	12,3%	11,6%	14,6%	21,2%	9,2%
Offentlig administration, undervisning og sundhed	-6,6%	-9,9%	-6,2%	-5,8%	-6,4%
Kultur, fritid og anden service	-1,5%	2,0%	0,9%	-0,6%	-3,5%
Uoplyst aktivitet	-40,6%	-44,6%	-47,0%	-44,4%	-45,2%
Alle erhverv	-1,2%	-4,3%	-1,4%	0,7%	-1,0%

Tabel 6 viser den absolutte (antalsmæssige) beskæftigelsesudvikling for faglærte, afhængig af branche og kommune type. Det vil sige samme opgørelse som i Tabel 5 ovenfor.

Tabel 6: Absolut beskæftigelsesudvikling for faglærte, afhængig af hovedbranche og kommunetype

Beskæftigelse, Erhvervsuddannede	Hele DK	Yder	Land	Mellem	By
Absolut udvikling. 2010 til 2017 i forhold til 2010-niveau (antal)					
Branche DB07:					
Landbrug, skovbrug og fiskeri	256	-94	241	85	24
Industri, råstofindvinding og forsyningsvirksomhed	-437	284	-906	-605	790
Bygge og anlæg	9.790	-257	1.022	1.843	7.182
Handel og transport mv.	-57	-1.197	-327	848	619
Information og kommunikation	-2.595	-46	-50	55	-2.554
Finansiering og forsikring	-10.643	-1.132	-2.184	-1.142	-6.185
Ejendomshandel og udlejning	614	166	226	30	192
Erhvervsservice	9.378	611	2.617	2.290	3.860
Offentlig administration, undervisning og sundhed	-16.010	-2.357	-4.382	-2.174	-7.097
Kultur, fritid og anden service	-571	64	86	-32	-689
Uoplyst aktivitet	-717	-83	-280	-128	-314
Alle erhverv	-10.992	-4.041	-3.937	1.070	-4.172

Uanset kommunetype, er det primært inden for den offentlige sektor samt hovedbranchen finansiering og forsikring, at beskæftigelsen for de faguddannede er blevet reduceret. For hovedbranchen handel og transport har beskæftigelsen på landsplan stort set været uændret over hele perioden. Men beskæftigelsen har været kraftig faldende for fagområdet i 2010-2017 i både yder- og landkommuner. Dykker man ned i underbrancherne under handel og transport (fremgår ikke af tabellen ovenfor) viser det sig at det primært er de egentlige handelsvirksomheder (detailhandel og grossister) der har haft en nedgang i beskæftigelsen af faglærte i yder- og landkommuner. Til gengæld har der været en pæn stigning i de faguddannedes beskæftigelse inden for restaurations- og hotelsektoren, der også statistisk hører til beskæftigelsesgruppen handel og transport.

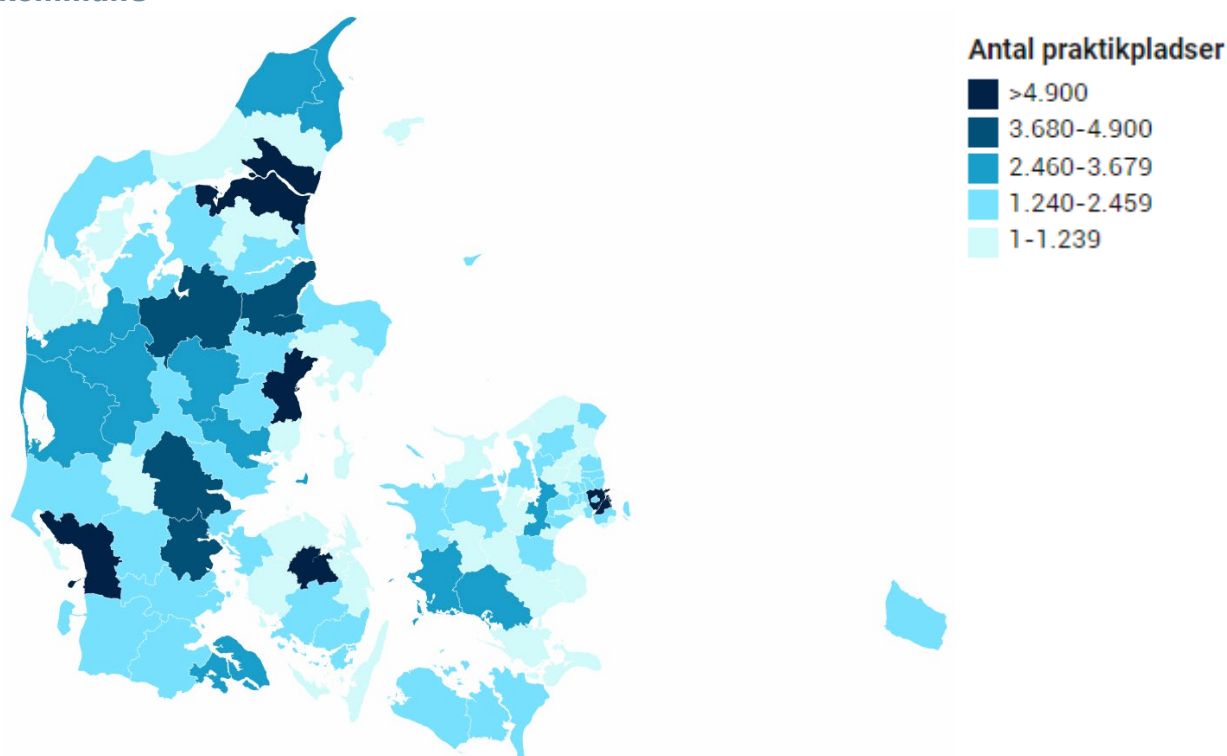
5.2 Overblik via kort

Dette kapitel viser via en række geografiske kort hvordan de erhvervsuddannedes beskæftigelse, skoler og praktikpladser er fordelt på landsplan. Formålet med afsnittet er at give et overblik over erhvervsuddannelsessystemets geografi i Danmark. Der lægges i den forbindelse særlig vægt på de tekniske erhvervsuddannelser.

Den geografiske fordeling af praktikpladser

På nedenstående kort ses en geografisk fordeling af hvor de der opnåede en EUD i perioden 2009-2016 har gået i praktik, fordelt på kommunebasis.

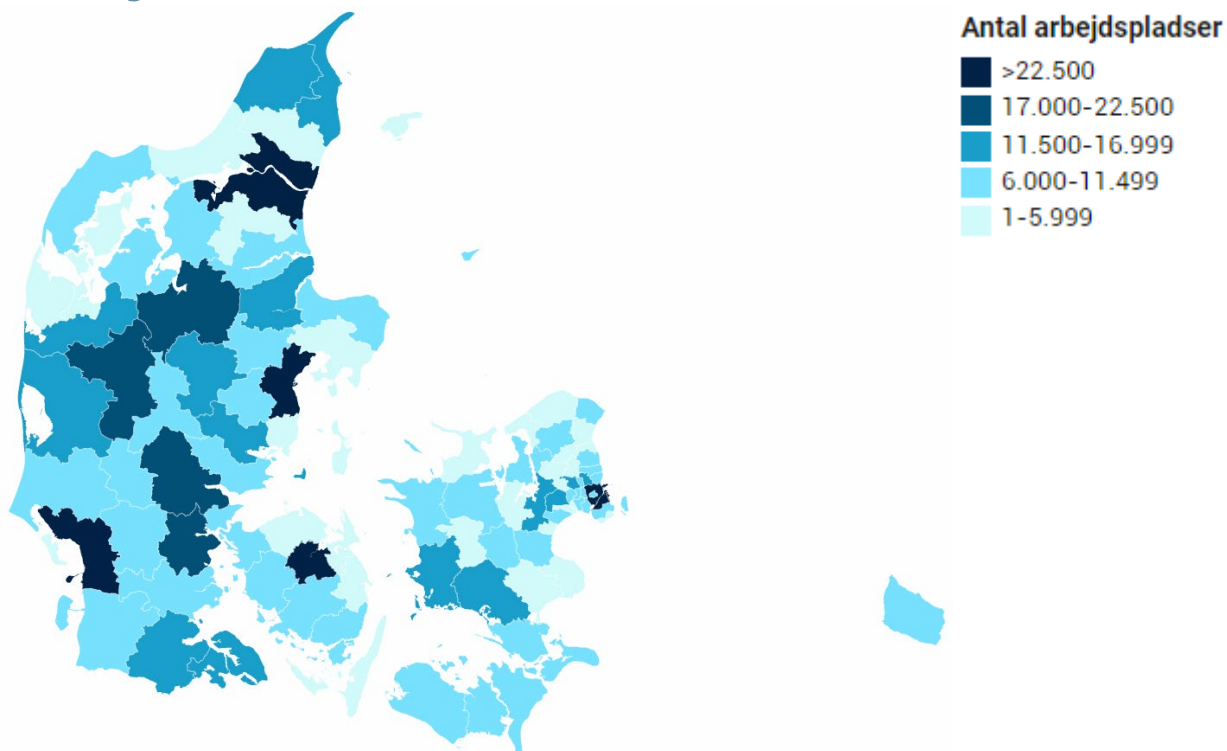
Figur 5: EUD-uddannedes praktikpladskommune 2009-2016, antal praktikpladser per kommune

Figuren viser at langt de fleste praktikpladser ikke overraskende findes i de fem største byer hvor de fleste arbejdspladser også ligger, nemlig København, Aarhus, Odense, Aalborg og Esbjerg. Men derudover har en række jyske byer som Viborg, Kolding, Vejle og Randers et stort antal praktikpladser.

Antal arbejdspladser med EUD-uddannede

Figur 6: Antal beskæftigede med EUD som højest gennemførte uddannelse, fordelt på beskæftigelseskommune i 2017

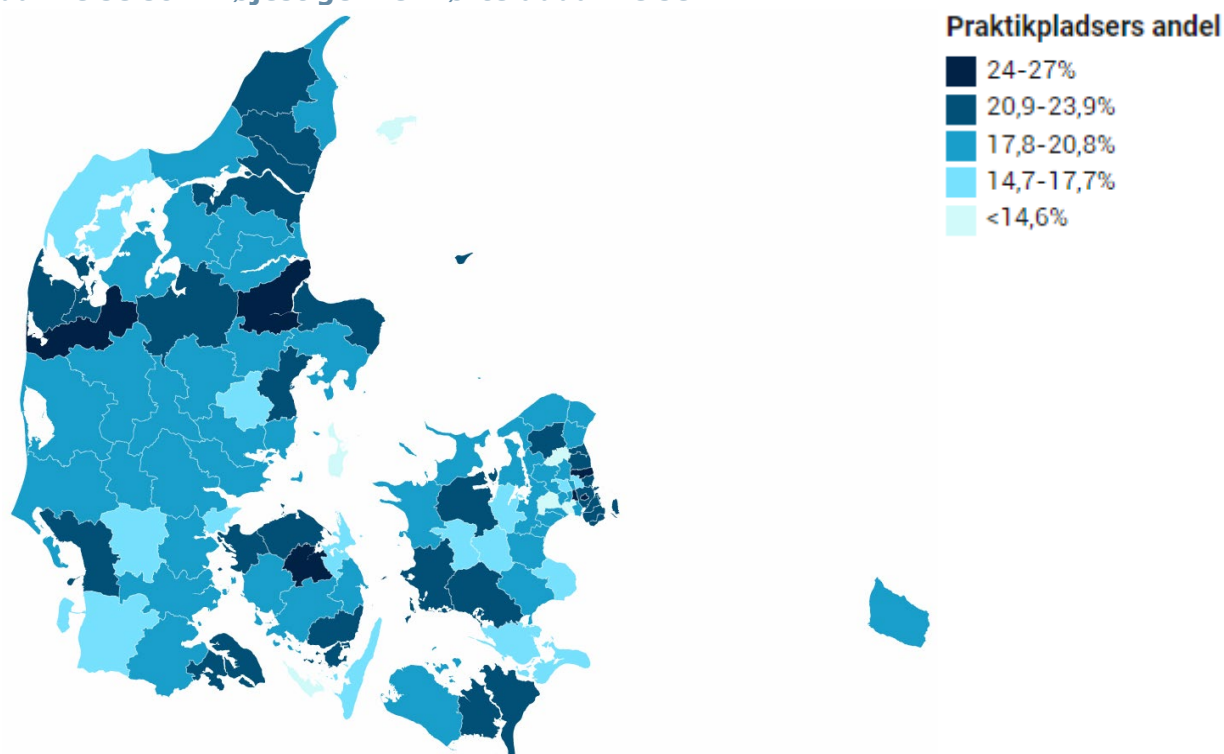

I figuren vises den geografiske fordeling af beskæftigelsen for de EUD-uddannede. Som det fremgår, er det igen de fem hovedbyer der dominerer EUD-beskæftigelsen. Derudover er det byer som Vejle, Kolding, Viborg, Herning, Horsens, Randers og Silkeborg der har et stort antal EUD-arbejdspladser.

Forholdsmæssigt fordeling mellem kommunernes antal praktikpladser og EUD-arbejdspladser

Ovenstående kort er baseret på det faktiske antal EUD-praktik- og arbejdspladser, hvilket altid vil favorisere de kommuner med det største antal beskæftigede, også selvom de faglærte udgør en mindre andel. I nedenstående kort er der foretaget relative beregninger mellem antallet af arbejdspladser og antallet af praktikpladser.

Figur 7: Andele praktikpladser (2009-2016) per beskæftigede i 2017 med en EUD-uddannelse som højest gennemførte uddannelse

Som det fremgår af figur 5 og 6, er der (som forventeligt) en tæt sammenhæng mellem antal arbejdspladser og antal praktikpladser i en kommune. Set i forhold til antal arbejdspladser, er nogle kommuner bedre end andre til at have praktikpladser. De kommuner med flest EUD-praktikpladser per arbejdspladser er en række bykommuner i Region Hovedstaden som Lyngby-Taarbæk, Frederiksberg og Rødovre såvel som et antal jyske provinsbyer beliggende i landkommuner nemlig Holstebro, Viborg og Randers. Endeligt er Næstved som den eneste mellemkommune og Odense som den eneste bykommune uden for Region Hovedstaden med på listen over kommuner med en ratio på 24-27% EUD-praktikpladser per EUD-arbejdspladser.

En tillempet beregning af hvilke kommuner der har et tilstrækkeligt antal praktikpladser til at sikre reproduktion af den faglærte arbejdskraft der forlader arbejdsstyrken er foretaget her: Såfremt der er tale om et helt stabilt arbejdsmarked, med uændret beskæftigelse for de forskellige uddannelsesgrupper, og såfremt en erhvervsuddannet gennemsnitligt holder 40 år på arbejdsmarkedet, vil der gennemsnitligt gå 2,5% af arbejdsstyrken på pension per år. Vores analyse indbefatter i alt 8 årgange, dvs. antallet af lærlingeforløb/praktikpladser repræsenterer 8 årgange. For at tilgangen af unge med en erhvervsuddannelse skal matche de ældre årgange der går på pension skal antallet af praktikpladser over 8 år således svare til 20% ($8 * 2,5\%$). Med denne, noget forsimplede antagelse, kan vi således beregne, hvor mange kommuner der har

en tilstrækkelig andel praktikpladser per EUD-arbejdspladser. Det er der kun 56 ud af landets 98 kommuner der har.

Blandt vore casekommuner har Varde, Guldborgsund og Frederikshavn over 20% praktikpladser per EUD-arbejdspladser, mens Ringkøbing-Skjern, Lolland og Bornholmskommuner har under 20%

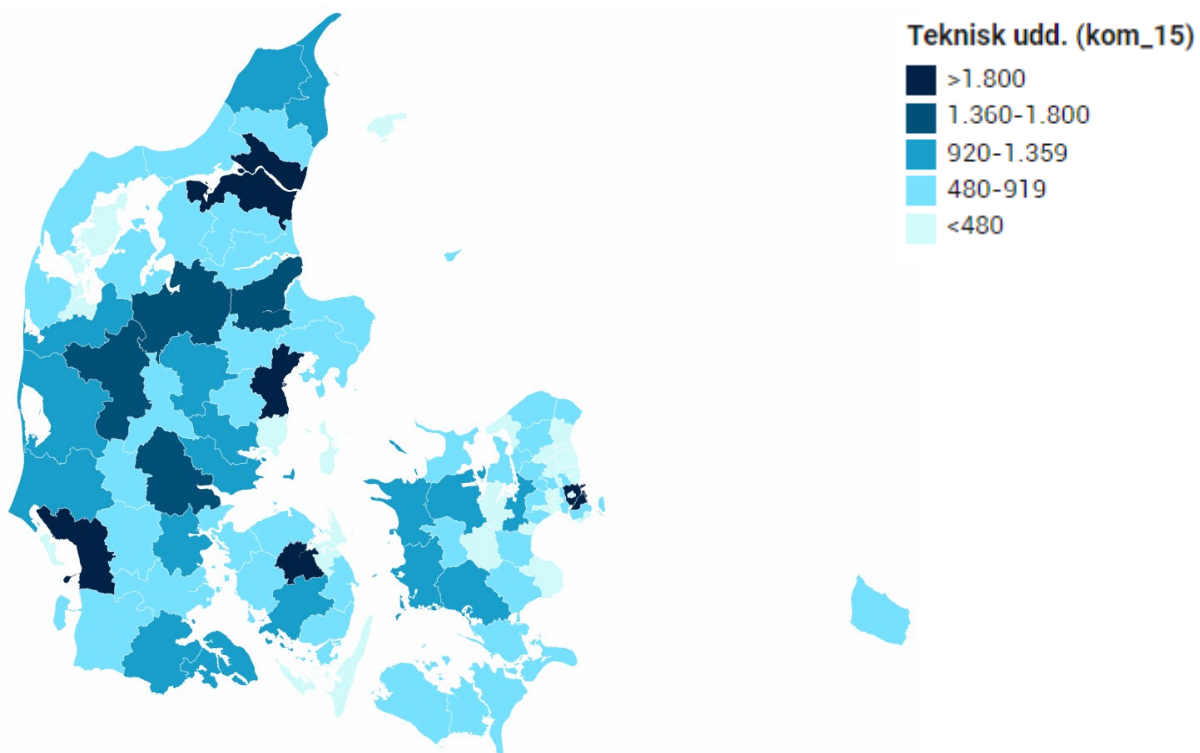
Antagelsen om et årlig indtag af lærlinge svarende til 2,5% af arbejdsstyrken er for simpelt af flere årsager. Dels holder de erhvervsuddannede i gennemsnit ikke 40 år på arbejdsmarkedet, derudover er der, inden for alle uddannelsesgrupper, en vis "lækage" hvor en andel af de uddannede efterfølgende skifter uddannelse, gennemfører en videregående uddannelse eller på anden måde "siver" til andre jobfunktioner. Disse forhold taler for at udskiftningsandelen på 2,5% er i underkanten. På den anden side har EUD-beskæftigelsen over en længere årrække været faldende. Alene i perioden 2000 til 2018 er EUD-beskæftigelsen faldet med 85.670 personer, svarende til et fald i beskæftigelsen på 8,4%. Det forventes at faldet i EUD-beskæftigelsen vil fortsætte i de kommende år. Dette vil i sig selv trække den nødvendige udskiftningsandel nedad.

Hvis det samlet set antages at den nødvendige udskiftningsandel er 3%, betyder det, at der over 8 år skal være en lærlingeandel på 24% af EUD-arbejdsstyrken. På basis af vores beregninger betyder det at kun 9 ud af landets 98 kommuner kan leve op til dette krav.

De med en teknisk EUD

På de følgende fire kort har vi kortlagt mobilitetsmønstrene for de med en teknisk EUD gennemført mellem 2009 og 2016. Kortene viser den geografiske fordeling af 1) de EUD-teknisk uddannedes oprindelseskommuner, 2) de EUD-teknisk uddannedes hovedforløbskommuner, 3) de EUD-teknisk uddannedes praktikpladskommuner, og 4) de EUD-teknisk uddannedes beskæftigelseskommuner i 2017.

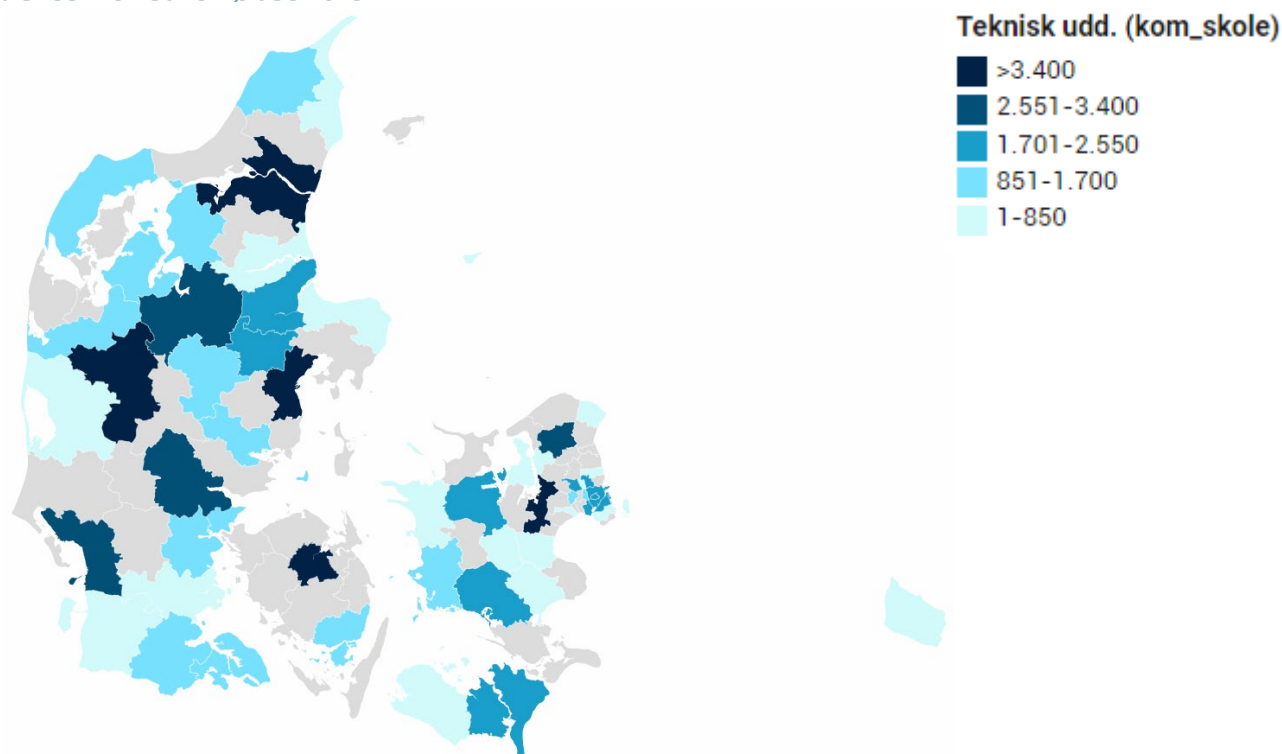
Figur 8: Opvækstkommuner for EUD-uddannede med en teknisk uddannelse fordelt på antal per kommune.

Bortset fra de fem store byer, er det primært de jyske produktionsbyer der er leverandører af unge, der søger og gennemfører en teknisk erhvervsuddannelse. Det drejer sig først og fremmest om Randers, Vejle, Viborg og Herning Kommuner.

Figur 9: Antallet af EUD-uddannede inden for de tekniske fag 2009-2017, fordelt på deres hovedforløbsskole

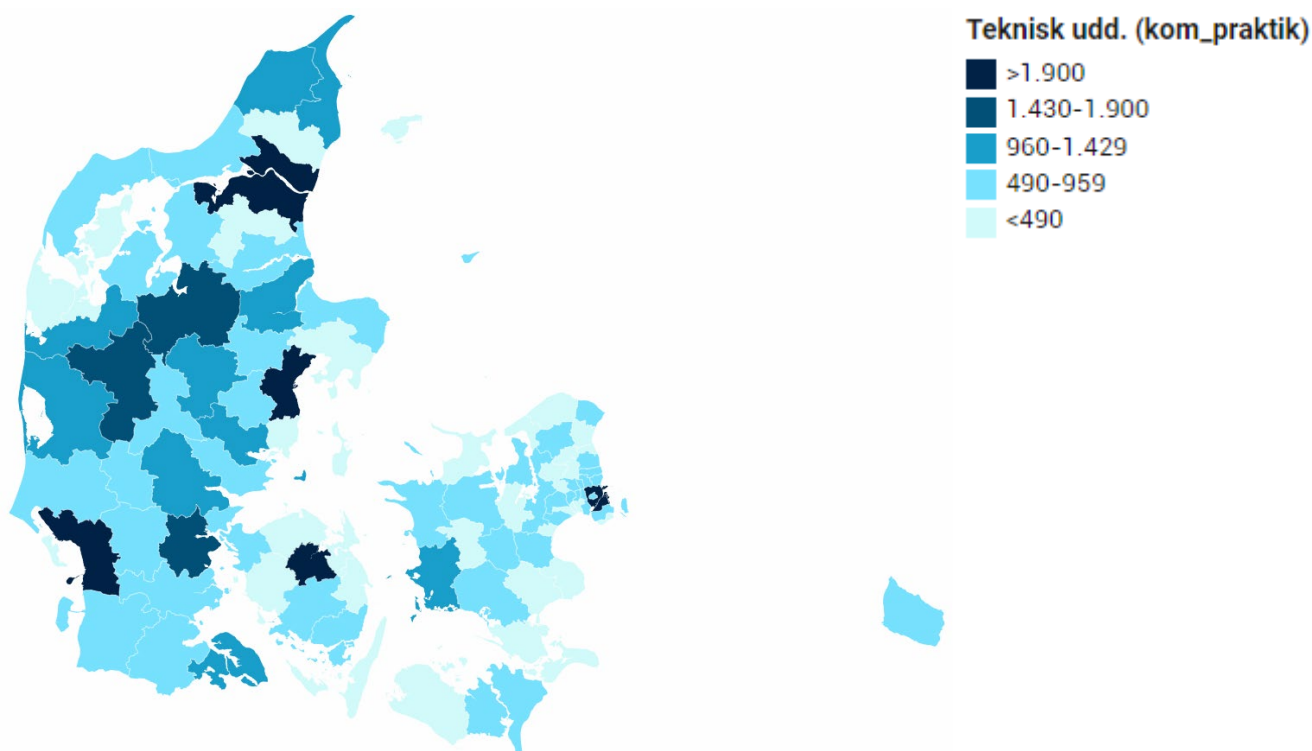
De teknisk uddannedes skoleforløb er temmelig koncentreret på nogle udvalgte skolekommuner. De fem kommuner der har den største andel af EUD-elever på teknisk hovedforløb, er Odense, Aalborg, Aarhus, Roskilde og Herning. Derudover er Esbjerg, Hillerød, Vejle og Viborg store skolekommuner inden for de tekniske erhvervsuddannelser.

Denne geografiske fordeling afspejler dog store forskelle mellem hvilken type teknisk uddannelse der er tale om, hvilket vi præsenterer længere nede i kapitlet.

Men overordnet ser vi i forhold til opvækstkommunerne en koncentration af hovedforløbsskolerne på færre kommuner end antallet af de teknisk uddannedes opvækstkommuner. De betyder, at et betydeligt antal EUD-elever indenfor det tekniske område, må rejse til andre kommuner for at gennemføre deres hovedforløb. Mere interessant er, at der ikke er overensstemmelse mellem de kommuner eleverne kommer fra og hvor EUD-skolerne ligger, undtagen for Hernings vedkommende, der både har mange EUD-elever med oprindelse i kommunen og et stort antal elever der tager deres tekniske EUD-hovedforløb her. Vi ser således et mønster hvor hovedparten af EUD-eleverne inden for det tekniske område kommer fra provinsbyerne i landkommuner (Randers, Viborg og Herning) samt Vejle (en mellemkommune), mens de største hovedforløb ligger hvor der generelt er mange elever – nemlig i Odense, Aalborg, Aarhus

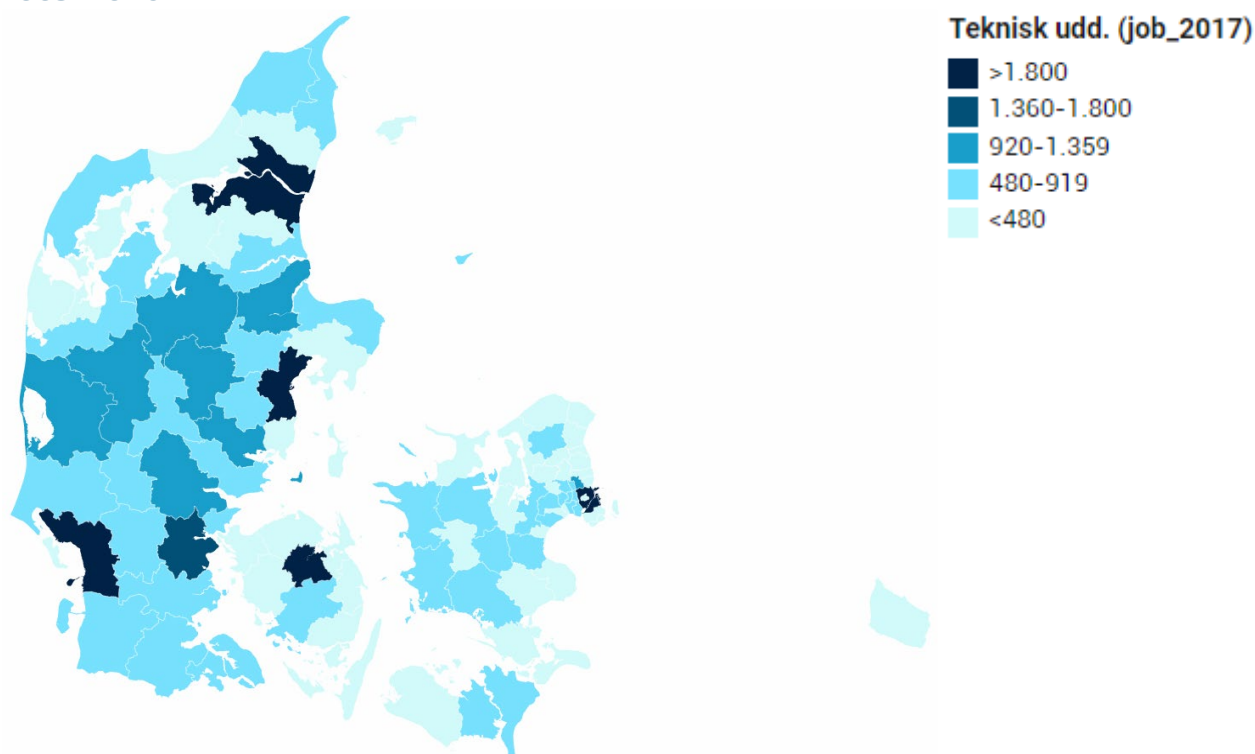
og Roskilde, der alle er bykommuner. Det er således kun i Herning at der er overensstemmelse mellem elevernes opvækstkommune og skoleudbuddet. Vi kan forstå dette som et indbygget mobilitetskrav i EUD-systemet der påkræver en del elever at rejse efter deres skoledel på hovedforløbsniveau.

Figur 10: Antal praktikpladser i 2009-2017 for de med en teknisk EUD, fordelt på kommuner

Flertallet af unge kommer i praktik hvor der er flest arbejdspladser – det vil sige i landets fem største bykommuner – København, Aarhus, Aalborg, Odense og Esbjerg. Derudover er der grund til at fremhæve Ringkøbing-Skjern, Frederikshavn, Silkeborg, Slagelse og Hjørring som kommuner der har relativt mange praktikpladser inden for det tekniske område.

Figur 11: Beskæftigelseskommune i 2017 for de med en teknisk EUD-uddannelse 2009-2016

I denne figur er der fokus på de unge der har fået en teknisk EUD-uddannelse, og deres beskæftigelseskommune i 2017. Bortset fra de fem store byer, er det primært de jyske byer der præger beskæftigelsen. Det drejer sig om (i prioriteret rækkefølge): Kolding, Herning, Vejle, Viborg, Randers og Horsens. På Sjælland er det (i mindre omfang) Gladsaxe, Ballerup, Hvidovre og Slagelse der har givet beskæftigelse til de teknisk erhvervsuddannede.

Samlet ser vi således en bevægelse af personer der har gennemført en teknisk EUD 2009-2016 fra de største opvækstområder som er provinsbyer i landkommuner, hvorefter de rejser efter deres skoleophold på hovedforløbsniveau i de største bykommuner, dog uden om Københavnsområdet og med Herning som de største skolekommuner. De største praktikpladskommuner viser at der sker to typer af bevægelser. Først og fremmest udgør landets største bykommuner også de største praktikpladskommuner, hvilket viser at også inden for det tekniske EUD-område, kan vi tale om en urbanisering. Men den anden type af bevægelse viser at urbaniseringen ikke er entydig. Et antal kommuner der hverken er på listen af de største opvækstkommuner, de største skolekommuner eller de største beskæftigelseskommuner i 2017, markerer sig som de største praktikpladskommuner på det tekniske område, nemlig Ringkøbing-Skjern, Frederikshavn, Silkeborg, Slagelse og Hjørring.

Vi kan også se en vis sammenhæng mellem de største opvækstkommuner for teknisk uddannede faglærte – og de største beskæftigelseskommuner i 2017, hvis vi ser bort fra de fem største bykommuner i 2017. Herning, Vejle, Viborg og Randers markerer sig som kommuner der både har et stort antal personer der er opvokset i kommunen og har gennemført en teknisk EUD og som arbejder der i 2017. Med undtagelse af Herning er det ingen af disse kommuner der markerer sig som de største EUD-skole eller praktikkommuner.

De tekniske uddannelser er en meget bred kategori af meget forskellige uddannelses-typer og dækker dermed også over forskellige arbejdsmarkeder – lige fra de industrielle produktionsuddannelser inden for maskin- og teknik over byggebranchens uddannelser til transport og det grafiske område. Det er ikke muligt her at lave en oversigt over hver underkategori, men af hensyn til at se hvordan i hvert skoleudbud et stærkt geografisk differentieret, har vi inkluderet kort over hvordan de EUD-uddannede 2009-2016 fordeler sig geografisk baseret på deres hovedforløbskulle. De kan ses i Bilag 2.

Opsummering: Praktikpladser i forhold til arbejdspladser

Der er en tæt sammenhæng mellem antal arbejdspladser og antal praktikpladser i en kommune. De kommuner med flest EUD-praktikpladser per arbejdsplads er en række bykommuner i Region Hovedstaden som Lyngby-Taarbæk, Frederiksberg og Rødovre, såvel som et antal jyske provinsbyer beliggende i landkommuner nemlig Holstebro, Viborg og Randers. Endeligt er Næstved som den eneste mellemkommune og Odense som den eneste bykommune uden for Region Hovedstaden med på listen over kommuner med en ratio på 24-27% EUD-praktikpladser per faglærte arbejdsplads, hvor landsgennemsnittet er 20% EUD-praktikpladser per faglærte arbejdsplads.

Der er foretaget en tillempet beregning af hvilke kommuner, der har et tilstrækkeligt antal praktikpladser for at sikre tilstrækkelig reproduktion af den faglærte arbejdskraft. Analysen viser at kun 56 ud af landets 98 kommuner udbyder et tilstrækkeligt højt antal praktikpladser.

Blandt vores casekommuner har Varde, Guldborgsund og Frederikshavn over 20% praktikpladser per EUD-arbejdsplads, mens Ringkøbing-Skjern, Lolland og Bornholms kommuner har under 20%.

Overordnede mobilitetsmønstre for de teknisk uddannede

Ud fra denne kort-baserede analyse af EUD-systemets opvækstkommuner, hovedforløbskommuner, praktik- og beskæftigelseskommuner kan vi således samlet set se en høj grad af bevægelse af personer, der har gennemført en teknisk EUD-uddannelse i perioden 2009-2016. De største opvækstområder er provinsbyer i landkommuner, mens de største hovedforløbskommuner er bykommuner, dog uden om Københavnsområdet, samt Herning. De største praktikpladskommuner viser, at der herefter sker

to typer af bevægelser. Først og fremmest udgør landets største bykommuner også de største praktikpladskommuner, hvilket viser, at vi også kan tale om en urbanisering inden for det tekniske EUD-område. Men den anden type af bevægelse viser, at urbaniseringen ikke er entydig. Et antal kommuner, der hverken er på listen over de største opvækstkommuner, de største hovedforløbskommuner eller de største beskæftigelseskommuner i 2017, markerer sig som de største praktikpladskommuner på det tekniske område, nemlig Ringkøbing-Skjern, Frederikshavn, Silkeborg, Slagelse og Hjørring.

Vi kan også se en vis sammenhæng mellem de største opvækstkommuner for teknisk uddannede faglærte og de største beskæftigelseskommuner i 2017, hvis vi ser bort fra de fem største bykommuner i 2017. Herning, Vejle, Viborg og Randers markerer sig som kommuner, der både har et stort antal personer, der er opvokset i kommunen og har gennemført en teknisk EUD, og som arbejder der i 2017. Med undtagelse af Herning er der ingen af disse kommuner, der markerer sig som de største EUD-hovedforløbs- eller praktikpladskommuner.

6 Resultater: Det første job som faglært

I dette kapitel undersøges mobilitetskæderne i erhvervsuddannelsessystemet set fra, hvor de faglærte har deres første job. Hvilke kommuner er de opvokset i, og hvor har de gået i skole samt været i praktik?

Væsentlige pointer fra dette afsnit:

- De der får beskæftigelse i en yder- eller landkommune, har en langt større sandsynlighed for at komme fra lokalområdet, end de der finder beskæftigelse i en bykommune. 77,8% af dem der får deres første job i en yderkommune, kommer således fra et område "i nærheden". Dette gælder kun for 51,9% af dem der får beskæftigelse i en bykommune. At 77,8% af de beskæftigede i yderkommunerne kommer fra lokalområdet er ikke det samme som, at en tilsvarende andel af de unge der kommer fra en yderkommune, også finder arbejde i nærområdet. Denne andel er meget lavere.
- Med hensyn til at finde det første job i nærheden af opvækstområdet, så er der ikke stor forskel på mænd og kvinder. Mænd er markant mindre tilbøjelige til at finde job i nærheden af skolen. Det hænger sammen med at mændene rejser længere bort for at gå i skole, hvorefter de efterfølgende finder et praktiksted der ligger tættere på det område de kommer fra oprindelsesområdet. Kvinderne vælger, i modsætning hertil, uddannelser hvor skolerne i langt højere grad er spredt ud over landet. Der er ikke den store forskel i de to køns tilbøjelighed til at finde det første job i nærheden af praktikstedet. Knapt 78% af kvinderne og 75% af kvinderne har deres første job i nærheden af praktikstedet.
- Målt på de forskellige hovedgrupper af uddannelser, så er det især unge som tager en uddannelse inden for omsorgsfagene der er tilbøjelig til at finde deres første job i nærheden af opvækst-området. Således 70,9% af de beskæftigede i denne uddannelsesgruppe der kommer fra nærområdet. Noget tilsvarende gør sig kun gældende for 58,6% af de beskæftigede i gruppen "Øvrige Erhvervsuddannelser".
- Såfremt der udelukkende fokuseres på de tekniske erhvervsuddannelser, så er der kun mindre forskelle mellem uddannelsesgrupperne når det drejer sig om at få første job i nærheden af praktikstedet. Mellem 70 og 78% af de unge får således deres første job i nærheden af deres praktiksted.

- Tilsvarende er det kun mellem 42 og 58% af de unge inden for de tekniske uddannelser, der får deres første job i nærheden af det område hvor de gik på skole. Dette viser at mange af de tekniske uddannelser er relativt centraliseret, men relativt få lokale skoletilbud. Byggefagene er de mindst centraliserede af de tekniske erhvervsuddannelser og inden for dette uddannelsesområde er der også flest (58,4%) der finder et job i nærheden af skolen.

Grundpopulationen er stadig alle personer under 40 år som har afsluttet en erhvervsuddannelse i perioden 2009 til 2016. "Første jobsted" er rent teknisk defineret som jobsted (arbejdsstedets kommuneplacering) 10 måneder efter endt uddannelse.

6.1 På landsplan

De landsdækkende niveauer benyttes som referencegrundlag ved de efterfølgende analyser.

I alt har godt 201.000 personer afsluttet en erhvervsuddannelse i perioden 2009 til 2016, hvor vi samtidig har oplysninger om hvor de var i beskæftigelse 10 måneder efter endt uddannelse (defineret som "første job").

Tabel 7: Overordnede karakteristika for de erhvervsuddannede og deres valg af første jobsted

Første job-kommune efter afsluttet uddannelse	Antal personer	Andel der stammer fra nærområdet til jobkommune	Andel der gik på skole i nærområde til jobkommune	Andel der var i praktik i nærområde til jobkommune	Andel der har bosat sig i nærområde til jobkommune
Alle	201.340	63,9	56,0	75,8	77,0

63,9% af denne population er altså vokset op i nærheden af den kommune hvor de har fået deres første job. I "nærheden", defineres som enten i samme kommune eller i en af nabokommunerne.

56% af populationen har gået på skole (den skole hvor de har afsluttet deres hoveduddannelse) i nærheden af der hvor de efterfølgende fik deres første job. Skolen placering har altså mindre betydning for de unges "valg" af jobsted end de unges opvækstområde.

75,8% af de unge har været i praktik i nærheden af det område hvor de fik deres første job. Helt overordnet har praktikstedet således større betydning end både skolens placering eller de unges opvækstområde.

Der er en relativ stæk sammenhæng mellem de unges praktikplads og deres efterfølgende første job. Men betyder det så, at man kan tiltrække unge til en kommune med en praktikplads og at de unge efterfølgende bliver i kommunen (eller nærområdet) og står til rådighed for det lokale arbejdsmarked?

Eller er den stærke sammenhæng mellem praktikpladskommune og første job-kommune blot et udtryk for at de unge "flytter hjem" og finder sig en praktikplads i nærheden af hjemegnen og at de efterfølgende også finder der første job i området?

Derfor dele vi populationen op i to undergrupper. Den ene gruppe består af personer der finder en praktikplads i nærheden af deres oprindelseskommune. Denne gruppe består af 129.460 personer. Den anden gruppe består af de personer der ikke finder en praktikplads i nærheden af deres oprindelseskommune. Denne gruppe består af 55.424 personer. Ikke overraskende er det altså det mest almindeligt at finde en praktikplads i nærheden hjemkommunen.

Det interessante er imidlertid om der efterfølgende er en forskel i de to gruppers jobsøgningsadfærd, og det er der. Kun 21% af gruppen der har praktiksted langt fra hjemkommunen, finder efterfølgende job i nærheden af hjemkommunen. For dem der har praktikplads i nærheden af hjemkommunen, er det hele 82% der også får det første job i området. Hvis man kan få de unge til at flytte efter en praktikplads, har det altså stor betydning for deres efterfølgende jobsøgningsadfærd. Blandt de der har fået en praktikplads i nærheden af deres opvækstområde, er der (selvfølgelig) stor sandsynlighed (81,8%) for at de også finder job i nærheden af praktikpladsen. Men selv blandt dem der har fundet en praktikplads langt fra opvækstområdet, er der en relativ høj sandsynlighed (61%) for at de finder job i nærheden af praktikstedet.

Tabel 8: Fokus på opvækstområde og praktikområde hver for sig.

Første jobkommune efter afsluttet uddannelse	Antal personer	Andel der stammer fra nærområdet til jobkommune	Andel der gik på skole i nærområde til jobkommune	Andel der var i praktik i nærområde til jobkommune	Andel der har bosat sig i nærområde til jobkommune
Er de opvokset i nærheden af praktikstedet?					
Ja	129.460	82,1	60,0	81,8	83,0
Nej	55.424	21,4	45,4	61,0	62,0
Mangler	16.456	60,6	61,1	81,3	80,0

6.2 Kommunetyper

I dette afsnit undersøges forskelligheder mellem EUD-uddannedes mobilitetskæder afhængig af i hvilken type kommune vedkommende har fået beskæftigelse i efter endt uddannelse.

De der er beskæftiget i en yder- eller landkommune, har en langt større sandsynlighed for at komme fra lokalområdet, end de der finder beskæftigelse i en bykommune. 77,8% af dem der får deres første job i en yderkommune, kommer således fra et område i nærheden. Dette gælder kun for 51,9% af dem der får beskæftigelse i en bykommune. Det er vigtigt at være opmærksom på, at de forskellige andele i tabellen referer til anden af de der har første job i kommunen. At 77,8% af de beskæftigede i yderkommunerne kommer fra lokalområdet er *ikke* det samme som, at en tilsvarende andel af de unge der kommer fra en yderkommune, også finder arbejde i nærområde. Denne andel er meget lavere.

Unge der får job i en landkommune, har i større udstrækning end unge der finder beskæftigelse i de øvrige kommuner, gået på skole i nærområdet. 62,2% har gået på skole i nærheden af jobområdet.

Det er dog stadig i højere grad praktikpladsen der har betydning for hvor de unge efterfølgende får job. Dette gør sig især gældende for unge der får deres første job i en yder- eller landkommune. Blandt de der får deres første job i en yderkommune er det 81,5% der var i praktik i nærområdet. Tilsvarende er det blandt de beskæftigede i bykommunerne kun 71,3% der har været i praktik i nærheden.

De unge der får beskæftigelse i en yderkommune, bosætter sig også i langt højere grad i nærheden af der, hvor de får job. 85,5% af de unge med job i en yderkommune er bosat i nærheden af deres arbejdsplads. Tilsvarende gælder det kun for 69,6% af de unge i bykommunerne.

Tabel 9: Karakteristika for de erhvervsuddannede når de får deres første job, fordelt på kommunetyper

Første jobkommune efter afsluttet uddannelse	Antal personer	Andel der stammer fra nærområdet til jobkommune	Andel der gik på skole i nærområde til jobkommune	Andel der var i praktik i nærområde til jobkommune	Andel der har bosat sig i nærområde til jobkommune
Alle	201.340	63,9	56,0	75,8	77,0
Yderkommuner	16.384	77,8	52,7	81,5	85,5
Landkommuner	52.284	77,5	62,2	82,3	85,7
Mellemkommuner	25.713	69,0	53,3	74,8	79,7
Bykommuner	90.491	51,9	53,8	71,3	69,6

6.3 Alder

De erhvervsuddannedes alder er defineret som deres alder ved afslutning på erhvervsuddannelse. Ikke overraskende viser data, at desto yngre EUD-eleverne er når de færdiggør deres erhvervsuddannelse, desto mere tilbøjelige er de til at finde beskæftigelse i nærheden af deres opvækstområde.

Lidt mere overraskende er det måske at de ældste elever (35 til 39-årige) er dem, der er mest tilbøjelig til at finde beskæftigelse i nærheden af både skole (hovedforløb) og praktikpladsen. Således er det eksempelvis 83,1% af de 35-39-årige der får deres første job i nærheden af deres praktikplads. Noget tilsvarende gør sig kun gældende for 75,2% af den 17-20-årige. En mulig forklaring herpå er, at de ældre lærlinge i højere grad er etableret med familie og derfor er knapt så mobile som deres yngre kollegaer.

Tabel 10: Første job, aldersfordelt (alder same år som afsluttet uddannelse)

Første jobkommune efter afsluttet uddannelse Aldersgruppe	Antal personer	Andel der stammer fra nærområdet til jobkommune	Andel der gik på skole i nærområde til jobkommune	Andel der var i praktik i nærområde til jobkommune
Alle	201.340	63,9	56,0	75,8
17-20	22.896	73,2	56,6	75,2
21-22	63.933	68,3	52,5	73,9
23-24	33.679	60,8	52,3	74,4
25-29	43.020	56,9	56,7	75,7
30-34	22.405	59,7	63,0	79,5
35-39	15.407	61,8	66,4	83,1

6.4 Køn

Med hensyn til at finde det første job i nærheden af opvækstområdet, så er der ikke stor forskel på mænd og kvinder.

Når det kommer til at finde det første job i nærheden af skolen, så er mænd markant mindre tilbøjelig til at finde job i nærheden af skolen. Det hænger sammen med at mændene rejser længere bort for at gå i skole, hvorefter de efterfølgende finder et praktiksted der ligger tæt på oprindelsesområdet.

Der er heller ikke den store forskel i de to køns tilbøjelighed til at finde det første job i nærheden af praktikstedet. Knapt 78% af kvinderne finder job i nærheden af praktikstedet. For mændene er det 74% der finder job i nærheden af praktikstedet. Men kønnenes forskellige tilbøjelighed til at være mobile efter endt uddannelse udvider forskellene, idet en højere andel kvinder end mænd er i beskæftigelse i 2017 i nærheden af den første jobkommune.

Tabel 11: Første job, kønsfordelt

Første jobkommune efter afsluttet uddannelse	Antal personer	Andel der stammer fra nærområdet til jobkommune	Andel der gik på skole i nærområde til jobkommune	Andel der var i praktik i nærområde til jobkommune	Andel der var i beskæftigelse i 2017 i nærområde med deres første job efter gennemført uddannelse
Køn					
Kvinder	91.572	63,7	62,3	77,7	71,4
Mænd	109.768	64,0	51,0	74,3	65,4

6.5 EUD-typer

Målt på de forskellige hovedgrupper af uddannelser, så er det især unge som tager en uddannelse inden for omsorgsfagene (OSP) der er tilbøjelig til at finde deres første job i nærheden af opvækst-området. Således 70,9% af de beskæftigede i denne uddannelsesgruppe der kommer fra nærområdet. Noget tilsvarende gør sig kun gældende for 58,6% af de beskæftigede i gruppen "Øvrige Erhvervsuddannelser"

For alle uddannelsesgrupper gælder at praktikstedet betyder langt mere end opvækststedet og uddannelsesstedet for det sted hvor man finder sit første job. Men også her er det i særlig grad de unge inden for omsorgsfagene, der finder beskæftigelse i nærheden af praktikstedet. 80,2% af de unge inden for omsorgsfagene finder deres første job i nærheden af praktikstedet.

Inden for jordbrugs- og naturområdet betyder skolens placering ikke ret meget for valg af det første job. Det hænger sammen med at der kun er et begrænset antal skoler og praktikstederne ligger spredt over hele landet (se endvidere afsnit 1.1.), og ikke nødvendigvis i nærheden af skolen. Det er i langt højere grad praktikstedets placering der har betydning for valg af det første job.

Den uddannelsesgruppe hvor praktikstedet har mindst betydning for det efterfølgende valg af job er gruppen "Øvrige" der bl.a. omfatter fødevareruddannelserne.

Tabel 12: Første job, karakteristika for de forskellige hoveduddannelser

Første jobkommune efter afsluttet uddannelse	Antal personer	Andel der stammer fra nærområdet til jobkommune	Andel der gik på skole i nærområde til jobkommune	Andel der var i praktik i nærområde til jobkommune	Andel der har bosat sig i nærområde til jobkommune
Uddannelsesgruppe					
Alle	201.340	63,9	56,0	75,8	77,0
Tekniske fag (TEK)	76.838	65,3	52,9	74,2	73,4
Omsorgs fag (OSP)	40.833	70,9	75,8	80,2	87,1
Kontor og Handel (KHF)	56.996	59,2	52,0	77,5	75,8
Jordbrug og Natur (JON)	9.442	63,6	35,6	68,2	74,5
Øvrige fag (ØVR)	17.231	58,6	49,1	71,1	75,0

6.6 EUD-typer og køn

I afsnittet ovenfor var der fokus på de fem hovedgrupper inden for de erhvervsfaglige uddannelser, og hvorledes de unges valg af første job påvirkes af forhold som opvækstområde, skolens placering og praktikstedets placering. I dette afsnit går vi skridtet dybere og ser på, om der, inden for de enkelte uddannelsesgrupper, er forskel på kønnenes adfærd i relation til valg af første job.

Tabel 13: Første job, kønsopdelt, karakteristika for de forskellige hoveduddannelser

Første jobkommune efter afsluttet uddannelse	Antal personer	Andel der stammer fra nærområdet til jobkommune	Andel der gik på skole i nærområde til jobkommune	Andel der var i praktik i nærområde til jobkommune
Uddannelsesgruppe				
Alle	201.340	63,9	56,0	75,8
Tekniske fag (TEK)	76.838	65,3	52,9	74,2
Omsorgs fag (OSP)	40.833	70,9	75,8	80,2
Kontor og Handel (KHF)	56.996	59,2	52,0	77,5
Jordbrug og Natur (JON)	9.442	63,6	35,6	68,2
Øvrige fag (ØVR)	17.231	58,6	49,1	71,1
Kvinder				
Tekniske fag (TEK)	6.407	57,2	51,9	73,5
Omsorgs fag (OSP)	35.952	71,3	76,1	80,3

Kontor og Handel (KHF)	36.576	59,7	56,0	78,3
Jordbrug og Natur (JON)	3.218	54,1	30,8	63,5
Øvrige fag (ØVR)	9.419	60,7	52,6	72,7
Mænd				
Tekniske fag (TEK)	70.431	66,0	53,0	74,3
Omsorgs fag (OSP)	4.881	67,8	73,5	79,9
Kontor og Handel (KHF)	20.420	58,4	45,1	76,0
Jordbrug og Natur (JON)	6.224	68,3	38,0	70,6
Øvrige fag (ØVR)	7.812	56,2	45,1	69,4

Både inden for de tekniske uddannelser, og inden for kontor og handel samt inden for jordbrug og natur er mænd mere tilbøjelig end kvinder til at finde det første job i nærheden af opvækstområdet. Modsat gælder inden for omsorgsuddannelserne og inden for gruppen "øvrige erhvervsuddannelser" hvor det er kvinder der er mere tilbøjelige end mænd, til at finde første job i nærheden af opvækstområdet.

Og hvorledes ser det ud, når man ser på sandsynligheden for at få det første job i nærheden af praktikstedet? Set for hele populationen får kvinder i lidt større udstrækning end mænd deres første job i nærheden af praktikstedet. Se "afsnit 6.4 Køn", men hvorledes forholder det sig inden for det forskellige uddannelsesgrupper?

Mønstret er det samme, som der ses indenfor sammenhæng mellem første job og opvækstområde. Kvinder er mere tilbøjelige til at få første job i nærheden af praktikområdet, når der ses på omsorgsuddannelserne og "øvrige erhvervsuddannelser". Modsat gælder inden for de andre hoveduddannelsesgrupper, hvor mænd har større sandsynlighed end kvinder for at få første job i nærheden af praktikområdet. Særligt inden for jordbrugs- og naturuddannelserne. Her har mændene markant større sandsynlighed for at få job i nærheden af praktikstedet.

6.7 Særlig fokus på tekniske EUD

Nedenfor ses der nærmere på erhvervsuddannelserne inden for det tekniske område. Dem der i størst udstrækning får deres første job i nærheden af oprindelsesområdet, er unge inden for mekaniker-området (uddannelsesgruppe 3050). Tilsvarende er det unge inden for strøm og elektronik, der i mindst udstrækning finder job i nærheden af oprindelsesområdet.

Når det kommer til sandsynligheden for at få job i nærheden af praktikstedet, så er der kun mindre forskelle mellem uddannelsesgrupperne. Mellem 70 og 78% af de unge får således deres første job i nærheden af deres praktiksted.

Tilsvarende er det kun mellem 42 og 58% af de unge inden for de tekniske uddannelser, der får deres første job i nærheden af deres skole. Dette viser at mange af de tekniske uddannelser er relativt centraliseret, men relativt få lokale skoletilbud. Byggefagene er de mindst centraliserede og inden for dette uddannelsesområde er der også flest (58,4%) der finder et job i nærheden af skolen. Det er unge inden for grafisk teknik og medieproduktion der i mindst udtrækning finder beskæftigelse i nærheden af deres skole. Dette afspejler, at det netop er denne uddannelsesgruppe inden for det tekniske område, der har det færrest antal uddannelsessteder, jf. omtalen i Af-snit 6.4 Køn.

Unge fra de tekniske uddannelser er i mindre udstrækning end unge fra andre erhvervsuddannelsesretninger tilbøjelige til at bosætte sig i nærheden af jobbet. Mindst tilbøjelig til at bo i nærheden er unge fra deloptagelsesområdet "Strøm og elektronik mv."

Tabel 14: Første job, karakteristika for de tekniske erhvervsuddannelser

Første jobkommune efter afsluttet uddannelse	Antal personer	Andel der stammer fra nærområdet til jobkommune	Andel der gik på skole i nærområde til jobkommune	Andel der var i praktik i nærområde til jobkommune	Andel der har bosat sig i nærområde til jobkommune
De tekniske erhvervsuddannelser					
Alle EUD	201.340	63,9	56,0	75,8	77,0
3035 Byggeriområdet	28.673	68,0	58,4	73,3	74,0
3040 Teknologiområdet, strøm og elektronik mv.	13.561	58,7	50,3	70,4	68,6
3045 Teknologiområdet, grafisk teknik og medieproduktion	5.174	48,6	42,1	72,4	70,8
3050 Teknologiområdet, cykel-, auto og skibsmekanik mv.	12.242	71,1	46,1	76,0	75,6
3055 Teknologiområdet, maskinteknik og produktion	11.536	68,6	56,8	78,3	77,1
3065 Transport og logistikområdet	5.652	59,8	45,6	76,8	71,3

7 Resultater: Oprindelseskommunen

Dette kapitel tager udgangspunkt i EUD-elevernes mobilitet afhængig af deres opvækstkommune. Opvækstkommunen er defineret som der hvor personerne i vores grundpopulation havde bopæl som 15-årige. Igennem denne linse kan vi få et billede af EUD-elevernes livsbane afhængig af forskellige faktorer knyttet til erhvervsuddannelsessystemet.

Væsentlige pointer fra dette afsnit:

- Vi ser et overordnet mobilitetsmønster for EUD-elever på landsplan. 1) at lidt over halvdelen af alle EUD-elever går på et hovedforløb i nærheden af deres opvækstkommune (54%). 2) at en større andel (70%) får en praktikplads i nærheden af hvor de er opvokset. 3) Efter endt uddannelse bor hele 77% i nærheden af hvor de er opvokset mens 4) en lidt lavere andel (64%) finder beskæftigelse i nærområdet. Det udtrykker at et flertal har en præference for at blive boende i nærområdet til hvor de er opvokset i løbet af deres EUD.
- Der er meget stor forskel på EUD-elevernes mobilitetsbaner afhængig af, om de får en praktikplads i nærheden af deres opvækstkommune eller ej. Af dem med en lokal praktikplads går størstedelen også på et lokalt hovedforløb (68%), mens hele 93% bor i nærheden efter endt uddannelse og 82% får job der. Praktikpladsen er dermed overordentlig vigtig for at skabe en lokal mobilitetsbane.
- Blandt de der IKKE får en praktikplads i nærheden af deres opvækstkommune tegnes en helt anden løbebane: 81% tager deres hovedforløb længere væk, 60% bor væk fra nærområdet efter endt uddannelse og 79% får deres job efter endt uddannelse væk fra opvækstområdet. Overordnet set er en lokal praktikplads en afgørende faktor for ens mobilitetsbane.

- Også den kommunetype man er opvokset i, har stor betydning. EUD-elever der er opvokset i en landkommune lever i langt højeste grad i nærheden af deres opvækstkommune igennem hele EUD-forløbet – og efterfølgende. Samtidig er det også faglærte fra landkommunerne der i højeste grad både bor og arbejder i nærheden af opvækstkommenen efter endt uddannelse – og fortsat i 2017.
- EUD-elever fra yderkommunerne har en helt andel mobilitetsbane. Andelen af EUD-elever fra yderkommunerne som går i skole, har en praktikplads samt bor og arbejder efter endt uddannelse i nærheden af hvor de er opvokset er konsekvent lavere end andelen på landsplan. Så selvom EUD-systemet fastholder over 60% af de lokale faglærte fra yderkommunerne på det lokale arbejdsmarked er dette lavere end på landsplan og væsentligt lavere i forhold til landkommunerne.
- Kommunetyperne er også blevet analyseret ud fra deres evne til at fastholde egne faglærte samt tiltrække faglærte udefra i 2017. Bykommunerne fastholder til en vis grad egne faglærte, men sikrer sig faglært arbejdskraft ved at tiltrække den udefra. Landkommunerne fastholder i høj grad egne faglærte. Yderkommunernes faglærte arbejdsmarkeder består også primært af lokale faglærte, men samtidig er en betydelig andel af disse fraflyttet. Yderkommunernes faglærte arbejdsmarkeder er skrumpende fordi de både taber deres egne faglærte samtidig med at de har svært ved at tiltrække faglærte fra andre kommuner.
- Målt på de forskellige EUD-hovedgrupper, ser vi to overordnede mønstre. De tekniske fag og omsorgsfagene er mere lokale hvad angår andel der har et lokalt hovedforløb og en lokal praktikplads end de merkantile fag og landbrugsuddannelserne – hvilket også fører til større fraflytningsandele på sigt for deres vedkommende. Men hvor SOSU-uddannelserne er mere lokale hvad angår hovedforløb, er de tekniske uddannelser mere lokale hvad angår praktikplads. Ved endt uddannelse er det dog en højere andel blandt de SOSU uddannede der får et lokalt job end for de teknisk uddannede.
- Når der udelukkende fokuseres på forskellige tekniske erhvervsuddannelser, er det blandt de fag hvor den største andel får en lokal praktikplads, at den største andel også får et lokalt job efter endt uddannelse. Det drejer sig om byggeriområdet, cykel-, auto- og skibsmekanikområdet samt maskinteknik og produktion. Der er en vis korrelation med at de også går på en lokal skole, men sammenhængen er ikke så tydelig som hvad angår praktikpladsens rolle.

7.1 På landsplan

Nedenfor vises hvor stor en andel af de EUD-uddannede der gik i skole, fik praktikplads, beskæftigelse og boede efter endt uddannelse i nærheden af hvor de er opvokset. `I nærheden af´ defineres som at aktiviteten foregår i samme kommune eller en nabokommune til opvækstkommunen.

Tabel 15: Nærhed til opvækstkommunen. Alle med EUD-uddannelse 2009-2016, hele landet. I procent.

Bopæls-kommune som 15-årig	Andel der gik på EUD-skole i samme eller nabokommune som opvækstkommune	Andel der gennemførte deres praktik i samme eller nabokommune som opvækstkommune	Andel der er bosat efter endt uddannelse i samme eller nabokommune til deres opvækstkommune	Andel der efter endt EUD-uddannelse er beskæftiget i samme eller en nabokommune som deres opvækstkommune
Hele landet	53,5%	70,0%	77,3%	63,9%

N: 201.340

Helt overordnet ser vi på landsplan at lidt over halvdelen af alle EUD-elever går på et hovedforløb i nærheden af deres opvækstkommune (54%). En større andel, nemlig 70% får til gengæld en praktikplads i nærheden af hvor de er opvokset. Når uddannelsen er afsluttet, bor hele 77% i nærheden af hvor de voksede op, mens en lidt lavere andel har fundet beskæftigelse i nærområdet. Det udtrykker at et flertal (mere end 7 ud af 10) har en præference for at blive boende i nærområdet til hvor de er opvokset i løbet af deres EUD, men at en betydelig andel må søge længere væk for at gennemføre sit hovedforløb (uden at de tilsyneladende fraflytter af den grund). Både andelen der får en lokal praktikplads samt andelen der får et lokalt job efter endt uddannelse, er lavere end andelen der bor lokalt efter endt uddannelse, hvilket antyder at det er manglen på lokale muligheder, der i løbet af og efter en EUD skaber fraflytning blandt den del af de faglærte, der ikke fortsætter med at bo i lokalområdet.

At en større andel bor i nærheden af hvor de er opvokset efter endt uddannelse end under uddannelsen (både skole og praktikplads), kan tyde på at EUD-elever `tvinges´ til at rejse langt efter det ønskede hovedforløbsprogram eller/og en passende praktikplads. Det er selvfølgelig ikke muligt at afdække motivationer baseret på disse registerdata, hvorfor det ikke er muligt at udtale sig om hvorvidt ikke lokale hovedforløb eller/og praktikpladser er selvvalgt.

Tabel 16: Betydningen af en praktikplads i nærheden af opvækstkommunen, alle faglærte 2009-2016, hele landet.

	Antal	Andel Skole	Praktikplads i nærheden	Bopæl efter endt uddannelse	Job efter endt uddannelse	Job 2017	Bopæl 2017
Alle	201.340	53,5	70,0	77,3	63,9	60,3	71,1
Praktik i opvækstkommunen	129.460	68,3	100,0	92,7	82,1	75,2	84,0
Praktik længere væk fra opvækstkommunen	55.424	19,3	0,0	41,5	21,4	25,4	41,0
Mangler	16.456	51,7	.	75,1	60,6	56,5	69,7

Tabellen ovenfor viser flyttemønstrene for den del af de faguddannede der har gennemført deres praktik i samme eller en nabokommune til hvor de er opvokset, sammenlignet med dem der har haft deres praktikplads længere væk. Med andre ord undersøges hvad det betyder for den faglærtes flyttemønstre, om de har gennemført deres praktik lokalt eller ej.

Tabellen viser, at over 68% af dem der har praktikplads i samme eller en nabokommune som hvor de er opvokset, også har taget deres hovedforløb i nærheden af deres oprindelseskommune. I tal betyder det, at i alt 88.421 personer ud af de i alt 201.340 faguddannede der er inkluderet i vores undersøgelse, har gennemført både deres hovedforløb og deres praktik i nærheden af hvor de er opvokset. Det svarer til 44%.

Ser vi på mobilitetsbanerne for de to grupper – altså dem der har taget deres praktik i samme kommune som hvor de er opvokset i sammenligning med dem der ikke har – ser vi at hele 92,7%, mere end 9/10, af dem der har gennemført en lokal praktikplads, fortsat bor i deres oprindelseskommune efter endt uddannelse, mens det kun er tilfældet for 41,5% af dem der har gennemført deres praktik væk fra lokalområdet. Også beskæftigelsesmæssigt er der store forskelle. Blandt de, der har gennemført en lokal praktik er over 82% beskæftiget på et lokalt arbejdsmarked, mens det kun er tilfældet for lidt over 20% blandt dem med en ikke-lokal praktikplads. Tager vi bopæls- og beskæftigelsesforholdene i 2017 med, viser der sig det samme mønster, dog med en mindre 'tilbageflytning'. Blandt dem med en lokal praktikplads under uddannelsen, er 75% beskæftiget lokalt i 2017, mens det kun er 25% af dem med en ikke-lokal praktikplads, der arbejder i nærheden af deres oprindelseskommune i 2017. Også

bopælmæssigt ser vi et lignende mønster: 84% af dem der har haft en lokal praktikplads, bor i nærheden af deres oprindelseskommune i 2017, mens det kun er tilfældet for 41% blandt dem med en ikke-lokal praktikplads.

Der er således overordentlig stor forskel på de faglærtes mobilitetsmønstre afhængig af hvor de har gennemført deres praktik. Igen, vi kan ikke se hvilke motivationer der ligger bag EUD-elevernes valg af praktikpladskommune. Uanset motivationer, viser denne analyse, at det at stille lokale praktikpladser til rådighed medfører en `fastholdelse` af de unge der er opvokset i kommunen, således at en langt højere andel vælger lokal beskæftigelse og bopæl.

7.2 Kommunetyper

I dette afsnit vises betydningen af hvilke type kommune man er opvokset i for ens mobilitetsbane som EUD-elev og faglært.

Tabel 17: Betydningen af opvækstkommunens kommunetype.

Bopæls-kommune som 15-årig	Antal	Andel EUD	Be-folk-nings-andel 1.1.2018	Skole	Prak-tik-plads	Bopæl efter endt ud-dan-nelse	Job ef-ter endt ud-dan-nelse	Job 2017	Bopæl 2017
Hele landet	201.340	100	100	53,5	70,0	77,3	63,9	60,3	71,1
Yderkom-muner	24.016	11,9	8,3%	44,3	68,2	70,2	61,3	56,7	63,4
Landkom-muner	66.399	33,0	26,8%	58,0	75,1	78,6	68,5	64,6	73,1
Mellem-kommuner	31.817	15,8	15,7%	50,5	68,4	78,2	61,3	57,8	72,7
Bykommuner	70.237	34,9	49,2%	53,8	66,5	78,1	61,6	58,4	71,2
Uoplyst	8.871	4,4	-	.	.	.	.	.	.

Tabellen ovenfor viser at der er forskel på de faglærtes mobilitetsmønstre afhængig af hvilken type kommune man er opvokset i. Helt overordnet viser tabellen at henholdsvis 35% og 33% af de faglærte er opvokset i henholdsvis en bykommune eller en landkommune. Sammenlignes dette med kommunetypernes andel af hele befolkningen ses at yder- og landkommunerne `overpræsterer` med at producere faglært arbejdskraft, mens mellemkommunernes andel svarer til befolkningsandelen og bykommunerne `underproducerer` faglært arbejdskraft - hvis der udelukkende skeles til `oprindelseskommunen` og ikke de forskydninger senere mobilitetsbevægelser skaber.

Tabellen viser desuden at det især er de EUD-uddannede fra yderkommunerne, der rejser efter deres hovedforløb, idet kun 44,3% tager deres hovedforløb i samme eller en nabokommune til hvor de er opvokset. Også blandt EUD-eleverne i mellemkommunerne er der en relativt høj andel der rejser langt efter et hovedforløb, men andelen er ikke så høj som i yderkommunerne. Til gengæld rejser EUD-elever fra landkommuner i mindste grad, idet næsten 6/10 går på hovedforløb i nærheden af hvor de er opvokset.

På praktikpladsområdet er der 70% på landsplan der har en praktikplads i samme eller en nabokommune til hvor de er opvokset. Igen er det blandt eleverne fra landkommunerne, der er den højeste korrespondance mellem opvækstkommune og praktikplads beliggenhed.

Hvis vi sammenligner bopælskommune i 2017 med oprindelseskommunen, kan vi se at yderkommunerne igen skiller sig ud, idet det `kun´ er 63,5% af de erhvervsuddannede fra yderkommuner der forsat bor i deres oprindelseskommune eller en nabokommune i 2017, mens de øvrige kommunetyper har en over 71%. Igen er det især for de unge der er opvokset i en landkommune, der forsat bor i oprindelseskommunen.

7.3 Alder

I dette afsnit vises alderens betydning for EUD-elevernes mobilitetsbaner. Alder er beregnet ud fra hvor gammel EUD-eleven blev i det år hvor hun eller han blev færdig med sin erhvervsuddannelse.

Tablet 18: Alderens betydning for de faglærtes mobilitetsbaner.

		Andel der gik i skole i nærheden af sin opvækst-kommune	Andel der havde en praktikplads i nærheden af sin opvækst-kommune	Andel der efter endt uddannelse, boede i nærheden af deres oprindelseskommune	Andel der efter endt uddannelse kom i beskæftigelse i nærheden af deres oprindelseskommune
Alle	201.340	53,5	70,0	77,3	63,9
Alder ved uddannelsesafslutning	22.896	64,5	83,9	89,7	73,2
17-20					
21-22	63.933	57,4	78,5	84,4	68,3
23-24	33.679	49,5	66,6	74,7	60,8
25-29	43.020	47,0	59,5	68,5	56,9
30-34	22.405	49,7	59,7	67,7	59,7
35-39	15.407	52,0	61,5	69,1	61,8

Ser vi på elevens alder efter hvornår de blev færdiguddannet, kan vi se følgende. De 25-29-årige er de mest mobile under selve uddannelsen og dette forsætter også efter endt uddannelse hvad angår jobmobilitet, men gruppen af 30-34-årige er mere mobile efter endt uddannelse hvad bopæl angår.

De der gennemfører en EUD-uddannelse som 17-20-årige er de mindst mobile. For alle målte stedssammenhænge er deres korrespondance mellem opvækstkommunen og skole, praktikplads, første job og bopæl efter endt uddannelse samt job og bopæl i 2017 højere end for samtlige andre aldersgrupperinger. For de 23-34-årige gælder at de ikke alene er mere mobile end gennemsnittet for alle aldre, men også at over 50% rejser længere end til en nabokommune for at deltage i hovedforløbsundervisningen.

På praktikpladsområdet ses at det især er de 17-22-årige, der har en praktikplads i nærheden af deres opvækstkommune, for de 17-20-årige er det hele 83,9%. Når dette følges op med andele der bor i nærheden af deres opvækstkommune umiddelbart efter endt uddannelse, fremgår det at endnu større andele, nemlig hele 89,6% for de 17-20-årige og 84,4% for de 21-22-årige bor i samme eller en nabokommune til hvor de er opvokset umiddelbart efter afslutning på deres uddannelse.

7.4 Køn

I dette afsnit undersøger vi sammenhængen mellem køn og mobilitetsmønstre knyttet til om man er flyttet fra sin oprindelseskommune eller ej.

Tabel 19: Andel der bor tæt på deres oprindelseskommune afhængig af deres køn.

Oprindelseskommune	N	Skole	Praktikplads	Bopæl efter endt uddannelse	Job efter endt uddannelse	Job 2017	Bopæl 2017
Alle	201.340	53,5	70,0	77,3	63,9	60,3	71,1
Kvinder	91.572	54,1	66,6	73,8	63,7	61,7	69,5
Mænd	109.768	53,1	72,8	80,2	64,0	59,2	72,4

Tabellen viser at der ER kønnede forskelle mellem de faglærtes mobilitetsmønstre, men at med et par undtagelser er forskellene på dette overordnede plan ikke så store som de generelle mobilitetsteorier om kvinders højere mobilitet end mænd ellers ville påskrive. Tabellen viser at andelen af mandlige og kvindelige elever der rejser efter deres hovedforløb, er lidt over 50% uanset køn. Til gengæld rejser kvinder i højere grad end mænd efter en praktikplads, idet knap 73% af de mandlige elever har en praktikplads i samme eller en nabokommune til hvor de er opvokset, mens dette kun er tilfældet for 66,6% af de kvindelige elever. Det samme mønster gentager sig for bopæl efter endt erhvervsuddannelse, hvor lidt over 80% af alle mandlige elever bor i samme eller i en nærkommune til hvor de er opvokset, mens dette `kun´ er tilfældet

for knap 74% af de kvindelige elever. Til gengæld bor begge køn i lige høj grad i nærheden af deres opvækstkommune efter endt uddannelse – nemlig omkring 64%, en måling der kunne tyde på, at kvinder ikke er mere 'lystne' end mænd til at fraflytte, men at deres uddannelsesvalg i højere grad påbyder dem at gøre det. Ser vi på job og bopæl i 2017 – altså længere tid efter færdiguddannelse, ses det at en lidt større andel kvinder end mænd er beskæftiget i deres opvækstkommune end længere væk. Omvendt bor en lidt større andel mænd i 2017 i nærheden af deres opvækstkommune end kvinder. Procentdifferencerne er ikke store, så det er meningsløst at søge at udvinde kønnede forskelle. I stedet synes det nærliggende at bemærke, at der IKKE, bortset hvad angår praktikpladsen og bopæl efter endt uddannelse, er væsentlige forskelle på de faglærtes mobilitetsmønstre afhængig af køn.

Dette er kun på det helt overordnede niveau og vi ved at valg af erhvervsuddannelse er meget kønnet og at traditionelle fagvalg baseret på køn fortsat er dominerende. Nedenfor har vi analyseret EUD-elevers mobilitetsmønstre knyttet til hvilket EUD-fag de har valgt – og disse tabeller er opgjort på køn.

7.5 EUD-typer

I dette afsnit kortlægges hvad der er sket med de faglærte afhængig af hvilken type erhvervsuddannelse de har gennemført.

Tabel 20: Oprindelseskommune, EUD-type og køn.

	Antal	Andel der gik i skole i nærheden af deres opvækst-kommune	Andel der har en praktikplads i nærheden af deres opvækst-kommune	Andel der har bosat sig i nærheden af deres opvækst-kommune efter afsluttet uddannelse	Andel der har fået job i nærheden af deres opvækst-kommune efter endt uddannelse
Alle	201.340	53,5	70,0	77,3	63,9
Tekniske og byggeriuddannelse	76.838	57,0	74,5	81,7	65,3
Omsorg, sundhed og pædagogik	40.833	67,9	72,8	77,1	70,9
Kontor, handel og forretnings-service	56.996	45,6	64,4	73,1	59,2
Jordbrug, oplevelser og N	9.442	34,9	65,8	75,7	63,6
Øvrige	17.231	43,1	65,0	72,7	58,6

Tabellen viser, at:

De med en omsorgsuddannelse (OSP) er mest tilbøjelige til at tage deres hovedforløb i nærheden af hvor de er opvokset end de øvrige uddannelser. Det omvendte er tilfældet for de der har taget en uddannelse inden for jordbrug. Over halvdelen af de der tager en merkantil eller en jordbrugsuddannelse tager ikke deres hovedforløb i nærheden af hvor de er opvokset.

De med en teknisk uddannelse er mest tilbøjelige til at få en praktikplads i nærheden af hvor de er opvokset, mens de med en merkantil uddannelse har den laveste tendens til at få en praktikplads i nærheden af opvækstkommunen.

De med en teknisk uddannelse er mere tilbøjelige til at bosætte sig i nærheden af deres opvækstkommune efter endt uddannelse end de andre uddannelses typer. Men de er ikke den uddannelsesgruppe der har størst tilbøjelighed til at finde job efter endt uddannelse i nærheden af deres opvækstkommune. Det er de med en omsorgsuddannelse (OSP) der også har en høj tendens til at bosætte sig i nærheden af deres opvækstkommune.

De merkantile uddannelser er – på tværs af alle målenedslag undtagen hovedforløbsstedet – den uddannelsesstype hvor den laveste andel bor eller arbejder i nærheden af opvækststedet.

Ser vi på kønsforskellene er det vigtigt at huske at der er stor forskel på kønnes søgning til de forskellige uddannelses typer.

Tabel 21: Oprindelseskommune, EUD-type og køn, opdelt

Kvinder	Antal	Andel der gik i skole i nærheden af deres opvækstkommune	Andel der har en praktikplads i nærheden af deres opvækstkommune	Andel der har bosat sig i nærheden af deres opvækstkommune efter afsluttet uddannelse	Andel der har fået job i nærheden af deres opvækstkommune efter endt uddannelse
TEK	6.407	45,6	59,8	69,0	57,2
OSP	35.952	68,1	72,7	77,2	71,3
KHF	36.576	47,1	63,3	72,4	59,7
JON	3.218	28,3	54,9	67,0	54,1
ØVR	9.419	46,4	65,2	72,3	60,7

Mænd	Antal	Andel der gik i skole i nærheden af deres opvækstkommune	Praktikplads	Andel der har bosat sig i nærheden af deres opvækstkommune efter afsluttet uddannelse	Andel der har fået job i nærheden af deres opvækstkommune efter endt uddannelse
TEK	70.431	58,0	75,7	82,8	66,0
OSP	4.881	66,3	73,4	75,8	67,8
KHF	20.420	42,8	66,2	74,4	58,4
JON	6.224	38,3	71,5	80,3	68,3
ØVR	7.812	39,2	64,7	73,2	56,2

Ser man på kønnenes forskellige flytte- og mobilitetsmønstre knyttet til deres valg af erhvervsfag fremgår følgende:

Mænd der tager en teknisk uddannelse, er langt udviser langt mere lokale bevægelsesmønstre end kvinder der har taget en teknisk uddannelse. Det gælder både hvor stor en andel der tager et hovedforløb i nærheden af deres skole, praktikpladsens beliggenhed såvel som bopæl og første job efter endt uddannelse. Det er dog værd at bemærke at der i hele perioden mellem 2009-2016 kun er ca. 6.400 kvinder der har taget en teknisk uddannelse.

Kønsforskellene er langt mindre markante for de der har taget en omsorgsuddannelse, om end lidt højere andele af kvinderne både bor og er beskæftiget i nærheden af deres opvækstkommune efter afsluttet uddannelse. Igen skal man bemærke at der er tale om relativt få mænd der har taget en omsorgs-uddannelse i perioden 2009-2016.

Kønsfordelingen er langt mere ligelig på de merkantile uddannelser – og det er bevægelsesmønstrene også. En større andel kvinder end mænd tager deres merkantile hovedforløb i nærheden af deres opvækstkommune, mens andelen af mænd der har en lokal praktikplads, er højere end blandt kvinderne. Men når uddannelsen er afsluttet, er andelen af mænd og kvinder der bor og arbejder i nærheden af deres opvækstkommune nogenlunde ens – igen med en større andel der bor i nærheden af hvor de er opvokset end som arbejder der.

Kønsforskellene er markante på jordbrugsuddannelserne, hvor kvinderne er langt mere mobile end mændene, hvilket formentlig er udtryk for forskellige fagvalg i gruppen.

På ovenstående tabel kan vi se, at der er store forskelle fag inden for hvilke fagområder EUD-elever må rejse længere efter hovedforløb. Landsgennemsnittet er 53,6%, men både indenfor (og især) jordbrug, øvrige samt kontor, handel og forretning. Det

er ikke uvæsentligt her at landbrugsskolerne altid har ligget 'på landet', ligesom der er en del specialer indenfor en række handelsfag, som ikke udbydes overalt, mens andre merkantile uddannelser som detailhandel udbydes relativt bredt. Blandt de uddannelsesgrupper hvor man er mindre mobil er de tekniske uddannelser samt – og især – Sosu og den pædagogiske assistent uddannelse. De er dog værd at vide, at de tekniske uddannelser rummer nogle af de største faggrupper, nemlig smede og træfagenes byggeuddannelser, der udbydes mange steder i landet, mens andre mere specialiserede tekniske uddannelser udbydes relativt få steder, f.eks. skibsmontør og automatikuddannelserne.

Af ovenstående tabel kan vi se at der er væsentlige forskelle på hvor stor en andel af elever der rejser relativt langt for at deltage i hovedforløbets undervisning, afhængig af hvilket EUD-fagområde de er i gang med. Det område hvor den største andel skal rejse er ikke overraskende jordbrug, og det skyldes, som nævnt tidligere, landbrugsskolernes meget spredte beliggenhed. En lidt større andel, nemlig mellem 43 og 46%, må tage væk fra de nærmeste kommuner for at deltage i hovedforløbsundervisningen hvis de læser indenfor kontor, handel og forretning eller 'øvrige' erhvervsuddannelser. Der er størst korrelation mellem elevens bopæl som 15-årig og skolens beliggenhed indenfor omsorg, sundhed og pædagogik, hvilket ligger langt over landsgennemsnittet for alle EUD-retninger. De tekniske uddannelser har også en højere korrelation end for gennemsnittet, hvilket antyder at relativt lavere andele af elever på de tekniske uddannelser rejser længere væk end egen og nabokommunen end for de fleste erhvervsuddannelser.

7.6 Særlig fokus på tekniske EUD

I dette afsnit er der fokus på de faglærte der har taget en teknisk erhvervsuddannelse og deres mobilitetsmønstre. Formålet med opgørelsen er at undersøge variationer i mobilitetsmønstre afhængig af fagområder, herunder om de store fagområder fordrer mindre mobilitet end de små, simpelthen fordi deres uddannelsesudbud må være mere geografisk udbredt.

Tabellen nedenfor viser, at der bestemt er forskel på de mobilitetsmønstre de forskellige tekniske uddannelser fordrer, men at der ikke er nogen entydig sammenhæng mellem hvor stort uddannelsesfaget er og elevernes mobilitetsmønstre.

Byggeriområdet (3035) og mekanikerområdet (3055) er de fagområder hvor den største andel af de faglærte har en praktikplads samt bopæl og første job i nærheden af deres opvækstkommune. Men der er forskel på fagenes størrelse og dermed også på hvor stor en andel der må rejse langt efter deres skoleforløb. Byggeriområdet, der udklækkede knap 29.000 faglærte mellem 2009-2016, havde en større andel der tog deres hovedforløb i nærheden af opvækstkommunen, mens mekanikerområdet, der udlærte lidt over 12.000 personer fra 2009 til 2016, kun uddannede ca. halvdelen i nærheden af deres opvækstkommune. Alligevel formåede over 80% at finde en lokal

praktikplads og næsten 9 ud af 10 valgte et bo i nærheden af deres opvækstkom-
mune efter endt uddannelse.

Vi ser således 2 forskellige mønstre – én, hvor alle dele af uddannelsen samt den fag-
lærtes bopælsmønster er relativt lokalt, og én, hvor en relativ høj andel af EUD-ele-
verne må rejse langt efter deres hovedforløb, men hvor en høj andel tager en lokal
praktikplads, og derigennem alligevel formår en høj andel af de faglærte der fasthol-
des bopælsmæssigt og til en vis grad arbejdsmæssigt, i nærheden af opvækstkommun-
nen.

Maskinteknik og produktionsområdet har nogenlunde samme mobilitetsmønster som
byggeriområdet, med en relativ høj andel der går i skole, tager sin praktik og bosæt-
ter sig efter endt uddannelse i nærheden af sin opvækstkommune. Men andelene har
holder sig i nærheden af deres opvækstkommune er lidt over på alle nedslagspunkter,
undtagen for andelen der får job efter endt uddannelse i nærheden af opvækstkom-
munen, hvor det gør sig gældende for knap 69%.

I den anden ende af skalaen er der de grafisk og medieproduktionstekniske uddannel-
ser, hvor mere end 66% må rejse langt efter deres hovedforløb og under halvdelen
får en praktikplads i nærheden af deres opvækstområde. Dette har en afsmittende ef-
fekt på deres bopæl og job efter endt uddannelse, hvor under halvdelen har job i lo-
kalområdet. Det er den laveste andel blandt de tekniske uddannelser. Her kan man
tale om en korrelation mellem fagets størrelse og dets mobilitetsfordringer. Der er kun
uddannet lige over 5.000 EUD-teknikere inden for det grafiske og medieproduktions-
område fra 2009-2016, hvorfor ikke alene uddannelsesudbuddet men også arbejds-
markedet er af begrænset størrelse.

Samlet kan man sige, at de fag hvor en stor andel får en lokal praktikplads er også de
fagområder, hvor den største andel bor – og til dels arbejder – i nærheden af deres
opvækstkommune og at der findes fagområder – som f.eks. grafisk og medieteknisk
EUD, der fordrer en udflytning for flertallet af dets elever, mens der er andre fag hvor
langt størstedelen kan blive udlært lokalt. Endelig bekræfter tabellen at det er praktik-
pladsens nærhed til oprindelseskommunen og ikke hovedforløbets udbudsplacering,
der er afgørende for hvor stor en andel der bor og arbejder lokalt efter endt uddan-
nelse.

Tabel 22: Oprindelseskommune og teknisk EUD

Teknisk EUD-uddannelse	N	Andel der gik i skole i nærheden af deres opvækstkommune	Andel der har haft praktikplads i nærheden af deres opvækstkommune	Andel der har bosat sig i nærheden af deres opvækstkommune efter afsluttet uddannelse	Andel der har fået job i nærheden af deres opvækstkommune efter endt uddannelse
Oprindelseskommune					
Alle	201.340	53,5	70,0	77,3	63,9
3035 Byggeriområdet	28.673	66,3	78,5	85,0	68,0
3040 Strøm og elektronik mv.	13.561	54,1	68,5	77,8	58,7
3045 Grafisk teknik og medieproduktion	5.174	33,0	49,8	65,1	48,6
3050 Cykel-, auto- og skibsmekanik mv.	12.242	52,5	81,1	88,3	71,1
3055 Maskinteknik og produktion	11.536	57,2	76,3	81,2	68,6
3065 Transport og logistikområdet	5.652	47,0	63,1	75,9	59,8

7.7 EUD-arbejdskraft 2017 afhængig af den faglærtes oprindelseskommune

I dette sidste afsnit fokuserer vi på den faglærte arbejdskraft i 2017 og relationen til deres opvækstkommune. Vi anskuer relationen fra to vinkler: 1) vi undersøger hvor stor en andel af de faglærte fra 2009-2016 fra en given kommune, der er beskæftiget i samme eller en nabokommune i 2017; og 2) vi undersøger hvor stor en andel af de beskæftigede faglærte i en given kommune, der oprindeligt stammer fra den samme eller en nabokommune. Formålet er at analysere hvor gode kommunerne er til henholdsvis at fastholde sine 'egne' unge samt at tiltrække faglært arbejdskraft udefra.

Tabel 23: Beskæftigede faglærte i 2017 der er opvokset i nærheden.

Beskæftigelseskommune 2017	Antal	Andel der er opvokset i samme eller en nabokommune, procent
Hele landet	201.340	60,3
Yderkommuner	13.737	76,1
Landkommuner	45.742	74,9
Mellemkommuner	23.351	64,5
Bykommuner	83.668	48,3
Uoplyst	34.842	.

Tabel 24: Andel faglærte der i 2017 er i beskæftigelse i samme eller en nabokommune til hvor de er opvokset

Opvækstkommune	Antal	Andel der er beskæftiget i samme eller en nabokommune i 2017
Hele landet	201.340	60,3
Yderkommuner	24.016	56,7
Landkommuner	66.399	64,6
Mellemkommuner	31.817	57,8
Bykommuner	70.237	58,4
Uoplyst	8.871	.

Helt overordnet ser vi, at 60% af den faglærte arbejdskraft der er beskæftiget i en given kommune også er opvokset i selv samme eller en nabokommune. Det betyder at 40% af den faglærte arbejdskraft er tiltrukket 'udefra'. Og på samme vis på landsplan er det 60% af de unge fra en given kommune der er blevet faglærte, som er beskæftiget i samme lokalområde i 2017.

Ser vi på yderkommunerne, landkommunerne, mellemkommunerne og bykommunerne samlet, ser vi at der er stor forskel på kommunetypernes evne til på den ene side at tiltrække faglært arbejdskraft udenfor og på den anden side, at fastholde de unge fra egne kommuner, som vælger at blive faglærte.

På landsplan kommer, som sagt 60% af den beskæftigede faglærte arbejdskraft i hver kommune fra selvsamme kommune. Og det vil sige, at 40% tiltrækkes fra andre kommuner. Bykommunerne er den kommunetype der er bedst i stand til at tiltrække faglært arbejdskraft udefra, idet kun 48,5% af den faglærte arbejdskraft er opvokset i nærheden af hvor den er ansat i 2017, hvilket betyder at over 50% af den beskæftigede arbejdskraft kommer andre steder fra. Samtidig er det 58,45 af de faglærte unge, der bliver og er beskæftiget i samme bykommune (eller en nabokommune) som

de er opvokset i. Det ligger lige under landsgennemsnittet. Med andre ord er bykommuner gennemsnitligt gode til at fastholde egne unge med en erhvervsuddannelse, mens de er rigtig gode til at tiltrække faglært arbejdskraft der stammer andre steder fra. Bykommunerne kan således karakteriseres ved, at de til en vis grad, men ikke specielt, fastholder egne unge, men primært sikrer faglært arbejdskraft ved at tiltrække den udefra.

Mellemkommunerne beskæftiger 64,5% af deres faglærte arbejdskraft baseret på faglærte der er opvokset i samme kommune. Det betyder, at de tiltrækker lige over 35% udefra, hvilket ligger lige under landsgennemsnittet. Samtidig fastholder de knap 58% af de unge der er vokset op i en den samme mellemkommune, hvilket betyder, at 42% faglærte der er opvokset i kommunen fraflytter.

Af de beskæftigede faglærte i landkommunerne, er hele 75% opvokset i nærheden, hvilket er en overordentlig høj andel og 15 procentpoints over landsgennemsnittet, hvilket betyder at 25% af de beskæftigede faglærte i kommunen kommer andre steder fra. Samtidig er landkommunerne dem der samlet har størst `held´ med at fastholde egne unge, der har fået en erhvervsuddannelse, nemlig knap 65%, hvilket ligger over landsgennemsnittet og betyder at 35% fraflytter. Samlet set kan man sige at deres `strategi´ primært bygger på at fastholde egne faglærte.

Endelig er der yderkommunerne, der er den kommunetype der i højeste grad beskæftiger lokalt opvokset arbejdskraft, nemlig 76,1%. Til gengæld er de også den kommunetype hvor den største andel af de unge faglærte fraflytter den kommune de er opvokset i (53%). Man kan således karakterisere disse kommuner som nogle hvis faglærte arbejdsmarkeder er skrumpende fordi de både taber deres `egne´ faglærte samtidig med at de har svært ved at tiltrække faglærte fra andre kommuner.

8 Resultater: Praktikpladsen

I dette afsnit sættes der fokus på de unges mobilitetsmønstre ud fra praktikpladsens beliggenhed. Det vil sige, at vi "holder praktikpladsen fast" og så ser vi på, hvor stor en andel af de unge der eksempelvis er vokset op i nærheden af praktikpladsen, eller hvor mange der efterfølgende får deres første job i nærheden af praktikpladsen. Når vi eksempelvis opdeler vores population efter kommunetyper, så sker opdelingen altså efter den kommunetype hvor *praktikpladsen* er beliggende.

Såfremt der har været flere praktikforløb under uddannelsen, er praktikpladskommunen defineret som det seneste arbejdssted før bestået uddannelse.

Væsentlige pointer fra dette afsnit:

- Praktikpladsen har stor betydning for de erhvervsuddannedes efterfølgende valg af første beskæftigelse. Knap 76% af alle unge får deres første job i nærområdet til deres praktikplads.
- En stor andel af de unge finder en praktikplads i nærheden af det område hvor de er vokset op. Her er det, for alle erhvervsuddannelser under et, 70% der finder en praktikplads i nærheden af opvækstområdet.

- Der er imidlertid stadig en stærk sammenhæng mellem praktikpladsens beliggenhed og de faglærtes valg af første job, også for faglærte der IKKE er vokset op i nærheden af praktikområdet. For de faglærte der ikke er vokset op i nærheden af praktikområdet, er det 61% der får deres første job i nærheden af praktikpladsen. Oprettelse af praktikpladser i et givet område, er med andre ord med til at sikre erhvervslivet i området adgang til en større arbejdsstyrke med en erhvervsfaglig uddannelse.
- De praktikpladser der oprettes i yder- og landkommuner besættes i højere grad med lærlinge der stammer fra lokalområdet, sammenlignet med de tilsvarende praktikpladser i landets øvrige kommuner. Yder- og landkommuner er således mere afhængige af lokal "forsyning" af arbejdskraft.
- Det er de yngste (17 – 20 år) og de ældste (35 – 39 år) lærlinge der er mest tilbøjelige til at bosætte sig, og efterfølgende finde deres første job, i nærheden af praktikpladsen.
- Det er i særlig grad unge fra omsorgsfagene (bl.a. Sosu-uddannelserne og pædagogisk assistent) samt fra Kontor og Handelsfagene, der får deres første job i nærheden af praktikområdet. Det er også i særlig grad de unge indenfor omsorgsfagene der bibeholder job i nærområdet. Endvidere er det de unge indenfor omsorgsfagene der i størst udstrækning bor i nærheden, og bliver boende, i nærheden af praktikområdet.
- Inden for de tekniske faguddannelser er det i særlig grad unge indenfor "maskinteknik og produktion" der efterfølgende får job og bosætter sig i nærområdet til praktikkommunen. Det er dog kun tale om relativt små forskelle mellem de forskellige tekniske erhvervsuddannelser.
- For alle seks casekommuner gælder det, at mellem 80 og 87% af de unge kommer fra nærområdet. For alle øvrige kommuner under ét, er det kun 69% af lærlingene der kommer fra nærområdet. Det er unge med praktikplads i henholdsvis Bornholm og Frederikshavn Kommune, der i mindst udstrækning også har gået på skole tæt på praktikpladsen. Det er således kun 53 – 54% af praktikanterne fra de to kommuner der har gået i en skole i nærheden, hvor det for hele landet under ét gælder, at knapt 64% har gået i skole i nærheden af praktikstedet.

8.1 På landsplan

Af dem der er i praktik i en given kommune, er det 70% der kommer fra nærområdet og 75,8% der får deres første job i nærområdet.

Tabel 25: Praktikpladskommune. Karakteristika for de personer der er i praktik.

Praktikplads-kommune	Antal personer	Andel der voksede om i nærområde til praktik-kommune	Andel der gik på skole i nærområde til praktik-kommune	Andel der bor i nærområdet til praktik-kommune	Andel der får første job i nærområde til praktik-kommune	Andel der i 2017 er beskæftiget i nærområde til praktik-kommune	Andel der i 2017 er bosat i nærområde til praktikplads-kommune
Alle	201.340	70,0	63,6	79,3	75,8	68,0	71,2

Nedenfor opdeles populationen efter, om de er opvokset i nærheden af praktikkommunen eller ej. På forhånd må det forventes at personer der både er opvokset og får praktikplads i samme område, også vil være mere tilbøjelig til at finde job og bolig i samme område. I alt 129.460 personer (ud af den samlede population på 210.340 personer) har haft opvækstområde og praktikområde i nærheden af hinanden. Ud af denne population er det hele 92,5% af de unge der også bosætter sig⁴⁷ i samme område og der er 81,8% der samtidig får det første job i området.

De unge der ikke er opvokset i samme område som der hvor praktikpladsen er beliggende er langt mindre tilbøjelig til at bosætte sig i nærheden af praktikstedet (kun 47,8% bosætter sig i nærheden) og de er også mindre tilbøjelig til at få deres første job i nærheden (61% finder deres første job i nærheden af praktikstedet). Hvorvidt de 61% vurderes som højt eller lavt er i øvrigt et spørgsmål om kontekst. Selvfølgelig er det lavt i forhold til de 81,8% af dem der også er opvokset i området som efterfølgende også får deres første job i området. På den anden side, så kan man også sige at det er hele 61% af dem, der ikke har nogen opvækstrelation til deres praktikområde efterfølgende får deres første job i nærheden af praktikområdet. På denne måde kan etablering af en praktikplads i et område ses som en måde, hvorpå erhvervslivet i området også efterfølgende sikres adgang til kvalificeret arbejdskraft.

⁴⁷ Ultimo året efter uddannelsesåret.

Endvidere ses det at de unge der er født og opvokset i området, også på lidt længere sigt er tilbøjelig til fortsat at have job i området. Dette har valgt at måle ved den senest tilgængelige joblokation (beskæftigelseskommune i 2017). Dette er beskæftigelseskommunen 1 til 8 år efter endt uddannelse.

Tabel 26: Betydningen af om den unge er opvokset i nærheden af praktikstedet eller ej.

Praktikstedet	Antal	Andel der bor i nærområdet til praktik-kommune	Andel der får første job i nærområde til praktikkom-mune	Andel der i 2017 er beskæftiget i nærområde til praktikkom-mune
Alle	201.340	79,3	75,8	68,0
Ja	129.460	92,5	81,8	74,9
Nej	55.424	47,8	61,0	50,8
Mangler	16.456	83,2	81,3	76,4

8.2 Kommunetyper

Desto lavere urbaniseringsgrad desto større andel af lærlingene kommer fra lokalområdet. I bykommuner er det kun 58,1% af lærlingene der kommer fra lokalområdet. I yderkommuner er det 83,5% af lærlingene der stammer fra lokalområdet.

Lige over 63% af alle i praktik, går på hovedforløb i nærheden af praktikpladsen. Men der er stor forskel på hvor stor en andel af eleverne der har en praktikplads i nærheden af deres hovedforløbsskole afhængig af om de har en praktikplads i en yderkommune eller en landkommune. Elever der har en praktikplads i en landkommune, har den største tilbøjelighed til at have deres hovedforløb i nærheden end alle kommunetyperne, mens elever der har en praktikplads i en yderkommune, har den laveste andel.

Sammenlignes land- og yderkommuner igennem hele mobilitetskæden, ses at stort set samme andel af de med en praktikplads i henholdsvis en land- eller en yderkommune er opvokset i nærheden, nemlig ca. 82-83%. Herefter skiller de to kommunetyper sig, idet en langt større andel går på hovedforløb, går det første job og den første bopæl efter endt uddannelse samt er i beskæftigelse og bor i nærheden af praktikpladsen i 2017 i en landkommune end i en yderkommune.

Tabel 27: Praktikstedets placering i forhold til kommunetype.

Praktikplads-Kommune	Antal personer	Andel der voksede om i nærområde til praktikkommune	Andel der gik på skole i nærområde til praktikkommune	Andel der bor i nærområdet til praktikkommune	Andel der får første job i nærområde til praktikkommune	Andel der i 2017 er beskæftiget i nærområde til praktikkommune	Andel der i 2017 er bosat i nærområde til praktikpladskommune
Alle	201.340	70,0	63,6	79,3	75,8	68,0	71,2
Yderkommuner	17.494	83,5	57,1	85,0	77,6	69,3	73,8
Landkommuner	56.949	82,2	68,5	86,5	79,5	72,0	78,0
Mellemkommuner	27.832	74,7	61,6	81,8	72,9	65,4	74,0
Bykommuner	90.613	58,1	62,3	72,8	74,0	66,1	65,5

8.3 Alder

De yngste (17 – 20 år) og de ældste (30 – 39 år) lærlinge er dem der er mest tilbøjelige til også at bo nær praktikpladsen og efterfølgende også til at finde job nær praktikpladsen.

Tabel 28: Lærlingens alder og sandsynlighed for at få job/bopæl i nærheden af praktikstedet.

Praktikpladskommune	Antal personer	Andel der går i skole i samme eller nabokommune	Andel der voksede op i nærområde til praktikkommune	Andel der bor i nærområdet til praktikkommune	Andel der får første job i nærområde til praktikkommune	Andel der i 2017 er beskæftiget i nærområde til praktikkommune
Alle	201.340	63,6	70,0	79,3	75,8	68,0
17-20	22.896	66,1	83,9	83,3	75,2	67,4
21-22	63.933	61,1	78,5	80,0	73,9	65,4
23-24	33.679	59,9	66,6	76,4	74,4	65,9
25-29	43.020	63,6	59,5	76,6	75,7	67,8
30-34	22.405	68,6	59,7	79,9	79,5	72,8
35-39	15.407	71,2	61,5	83,2	83,1	77,7

Forklaringen er sandsynligvis at mange af de helt unge stadig bor hjemme (83,9% har fået en praktikplads i nærheden af der opvækstområde. De ældste er ikke i samme

omfang vokset op i nærheden af praktikpladsen, så når de også i høj grad bor i nærheden af praktikpladsen og får job i nærheden af praktikpladsen, så hænger det sandsynligvis sammen med at de er etableret med familie og derved mindre mobile.

8.4 Køn

En lidt større andel af mændene, sammenlignet med kvinder, får praktikplads i nærheden af deres opvækstområde. De uddannelser som mange kvinder vælger, bl.a. omsorgsfagene, er kendetaget ved at have skoler spredt ud over hele landet. Der er derfor langt flere kvinder end mænd der har en praktikplads i nærheden af der hvor de gik på skole.

Modsat er der lidt flere kvinder end mænd der efterfølgende får deres første job i nærheden af praktikstedet. Dette hænger igen sammen med kønnenes uddannelsesvalg. Der er langt flere kvinder end mænd der får en uddannelse inden for omsorgsfagene, og det er netop inden for omsorgsfagene at der er størst sandsynlighed for at få et job i nærheden af praktikpladsen (og dette gælder for både mænd og kvinder inden for denne uddannelsesgruppe).

Tabel 29: Lærlingens køn og sandsynlighed for at få job / bopæl i nærheden af praktikstedet.

Praktikplads-kommune	Antal personer	Andel der voksede om i nærområde til praktik-kommune	Andel der gik på skole i nærområde til praktik-kommune	Andel der bor i nærområdet til praktik-kommune	Andel der får første job i nærområde til praktik-kommune	Andel der i 2017 er beskæftiget i nærområde til praktik-kommune	Andel der i 2017 er bosat i nærområde til praktikplads-kommune
Alle	201.340	70,0	63,6	79,3	75,8	68,0	71,2
Køn							
Kvinder	91.572	66,6	69,5	79,8	77,7	71,4	72,4
Mænd	109.768	72,8	58,6	78,8	74,3	65,4	70,2

Tabel 30: Lærlingens køn og hoveduddannelsesgruppe og sandsynlighed for at få job /bopæl i nærheden af praktikstedet.

Praktikplads-kommune	Antal personer	Andel der bor i nær-området til praktikkom-mune	Andel der får første job i nærområde til praktik-kommune	Andel der i 2017 er beskæftiget i nærområde til praktik-kommune	Andel der i 2017 er bo-sat i nærom-råde til prak-tikpladskom-mune	
All	201.340	79,3	75,8	68,0	71,2	
K	Tekniske fag (TEK)	6.407	74,1	73,5	67,2	66,5
	Omsorgs fag (OSP)	35.952	85,4	80,3	76,1	78,4
	Kontor og Handel (KHF)	36.576	77,1	78,3	70,0	69,4
	Jordbrug og Natur (JON)	3.218	65,9	63,5	57,4	58,1
	Øvrige fag (ØVR)	9.419	76,6	72,7	65,7	68,1
M	Tekniske fag (TEK)	70.431	79,6	74,3	66,0	71,3
	Omsorgs fag (OSP)	4.881	86,9	79,9	74,4	78,6
	Kontor og Handel (KHF)	20.420	76,6	76,0	63,2	66,6
	Jordbrug og Natur (JON)	6.224	73,7	70,6	63,9	67,0
	Øvrige fag (ØVR)	7.812	76,3	69,4	62,0	66,7

8.5 EUD-typer

Det er i særlig grad unge fra omsorgsfagene samt fra Kontor og Handelsfagene, der får deres første job i nærheden af praktikområdet. Det er også i særlig grad de unge indenfor omsorgsfagene der bibeholder job (målt ved job-kommune i 2017) i nærområdet. Endvidere er det de unge inden for omsorgsfagene der i størst udstrækning bor i nærheden, og bliver boende, i nærheden af praktikområdet.

Tabel 31: Hoveduddannelsesgrupper og sandsynlighed for at få job / bopæl i nærheden af praktikstedet.

Praktikpladskommune	Antal personer	Andel der bor i nærområdet til praktikkommune	Andel der får første job i nærområdet til praktikkommune	Andel der i 2017 er beskæftiget i nærområdet til praktikkommune	Andel der i 2017 er bosat i nærområdet til praktikpladskommune
Alle	201.340	79,3	75,8	68,0	71,2
Tekniske fag (TEK)	76.838	79,2	74,2	66,1	70,9
Omsorgs fag (OSP)	40.833	85,5	80,2	75,9	78,4
Kontor og Handel (KHF)	56.996	76,9	77,5	67,4	68,4
Jordbrug og Natur (JON)	9.442	71,0	68,2	61,8	64,0
Øvrige fag (ØVR)	17.231	76,5	71,1	63,9	67,5

8.6 Særlig fokus på tekniske EUD

Det er i særlig stor udstrækning unge inden for "maskinteknik og produktion" der efterfølgende får job i nærområdet til praktikkommunen. Det er også unge inden for denne uddannelsesgruppe der i størst udstrækning bosætter sig i nærheden af praktikpladsen. Det er dog kun tale om relativt små forskelle mellem de forskellige tekniske erhvervsuddannelser.

Tabel 32: Teknisk uddannelsestype og praktikpladsstedet

Praktikpladskommune	Antal personer	Andel der bor i nærområdet til praktikkommune	Andel der får første job i nærområde til praktikkommune	Andel der i 2017 er beskæftiget i nærområde til praktikkommune	Andel der i 2017 er bosat i nærområde til praktikpladskommune
Alle	201.340	79,3	75,8	68,0	71,2
3035 Byggeriområdet (TBT)	28.673	81,5	73,3	65,0	72,5
3040 Teknologiområdet, strøm og elektronik mv. (TBT)	13.561	73,8	70,4	60,8	64,0
3045 Teknologiområdet, grafisk teknik og medieproduktion (TBT)	5.174	71,3	72,4	67,0	64,8
3050 Teknologiområdet, cykel-, auto- og skibsmekanik mv. (TBT)	12.242	82,2	76,0	68,9	74,9
3055 Teknologiområdet, maskinteknik og produktion (TBT)	11.536	82,0	78,3	71,2	74,0
3065 Transport og logistikområdet (TBT)	5.652	73,0	76,8	67,2	67,4

9 Portrætter af de udvalgte casekommuner

I dette kapitel behandler vi de udvalgte casekommuner og de mobilitetskæder der kendetegner de faglærte fra, i og gennem kommunen. Fokus er på at portrættere hver kommune og beskrive hvilken EUD-infrastruktur hver kommune har og sætte dette i relation til kommunernes evne til at fastholde og tiltrække elever, praktikanter, og faglært arbejdskraft.

9.1 Bornholms Regionskommune

Bornholms Regionskommune er beliggende i Østersøen og hører delvist under Region Hovedstaden, men fastholder en særstatus som region på nogle områder. Per 1.1.2019 havde kommunen et indbyggertal på 39.572 personer. Kommunen kategoriseres som en yderkommune og har ét større hovedbysområde, Rønne, hvis befolkningstal er i vækst. Dertil ligger en række mindre byområder primært rundt om kysten samt et par byområder længere inde på land, herunder Aakirkeby. Udover Rønne er det kun kystbyen Svaneke og Aakirkeby der er i vækst. Øvrige byområder har et faldende antal helårsbeboere.

Det samlede indbyggertal på Bornholm har været faldende over en længere periode, men der er sket en svag positiv udvikling de sidste par år. Det skyldes et svagt fald i fraflytningen kombineret med en væsentlig stigning i tilflytningen. Over en længere årrække har der været en positiv nettoindvandring, der antalsmæssigt har ligget under nettotilflytningstallene. De demografiske gode nyheder til trods, udfordres Bornholm af en befolkning hvis aldersgennemsnit er stigende og andelen af befolkningen i den erhvervsdygtige alder er faldende. Størrelsen på en ungdomsårgang, målt som antallet af 17-årige i kommunen er faldet fra 2010 til 2019 med over 100 personer, idet der var 550 17årige i Bornholms Regionskommune i 2010 og 423 17årige i 2019⁴⁸.

Arbejdsstyrken på Bornholm består primært af 40-59-årige. Derudover udgør de 60-64-årige 15% af arbejdsstyrken. Der forudses derfor et stort rekrutteringsbehov fremover - og det opleves inden for en række brancher allerede.

Ledigheden er meget påvirket af sæsoner og giver derfor tydelige svingninger, men ledigheden på Bornholm er generelt faldende⁴⁹.

---

⁴⁸ www.statistikbanken.dk

⁴⁹ Hedetoft A, Manniche J, Marcussen, CH og Havtorn Larsen L (2018): Erhvervsanalyse for Bornholm. Center for Regional- og Turismeforskning, Nexø.

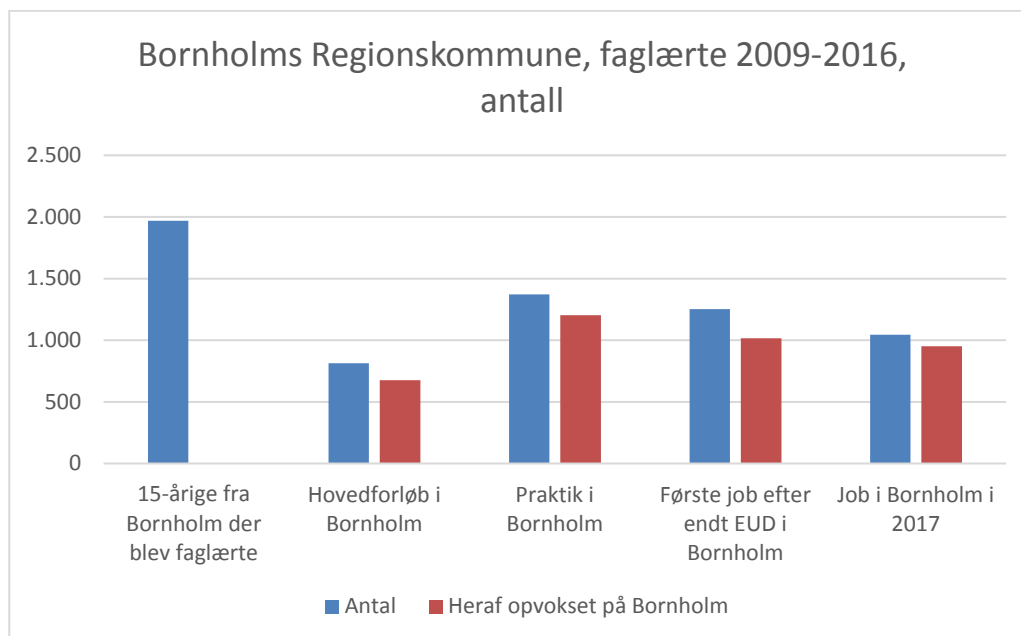
På Bornholm er der adgang til en række erhvervsuddannelser på Campus Bornholm, der udbyder grundforløbets første del indenfor (1) teknologi, byggeri og transport (et GF1 forløb særligt målrettet byggeri, teknisk og bæredygtighed og et andet målrettet metal og produktionsområdet), (2) Fødevarer, Jordbrug og Oplevelser samt (3) Kontor, Handel og Forretningsservice. På Bornholms sundheds- og sygeplejeskole udbydes (4) Sundhed. På grundforløbets 2. del er der adgang til i alt 17 uddannelser, mens der er adgang til 8 uddannelser på hovedforløbsniveau. Campus Bornholm indgår i en række samarbejder med erhvervsskoler udenfor Bornholm på de 9 erhvervsuddannelser, hvor skolen har et udbyd på GF2 niveau, men ikke på hovedforløbsniveau.

De uddannelser hvor man kan tage hele uddannelsen på Bornholm er: gastronom, ernæringsassistent, kontoruddannelsen med specialet offentlig administration, personvognsmekaniker, smed, tømrer, social- og sundhedshjælper og social- og sundhedsassistent. Endelig udbydes et særligt voksenuddannelsesforløb som industrioperatør.

Der har tidligere været et bredere udbud på hovedforløbsniveau, men det har ikke været muligt at opretholde grundet faldende elevtal/ små ungdomsårgange. På Bornholm søgte 23,7% af elever der forlod grundskolen i sommeren 2019 en erhvervsuddannelse.

Bornholms relation til EUD-elever og faglærte

Figur 12: Bornholms Regionskommune, faglærte 2009-2016

I ovenstående figur fremgår det at Bornholm 'producerer' flere faglærte end der er på det Bornholmske arbejdsmarked i 2017. Den første kolonne viser at der er 1.970 personer der er opvokset på Bornholm som har gennemført en erhvervsuddannelse i perioden 2009-2016.

Til gengæld var der kun lidt over 800 der tog deres hovedforløb på Bornholm, hvilket hænger sammen med det beskedne udbud af erhvervsuddannelser på hovedforløbsniveau. I procent svarer det til at 34 % af de der er opvokset på Bornholm og blev faglærte, gik i skole på øen, mens de øvrige 66% tog deres hovedforløb længere væk.

Der var dog næsten 1.400 der havde deres læreplads på Bornholm i perioden 2009-2016. Efter endt uddannelse havde 1.251 deres første job på Bornholm, hvilket betyder at EUD-jobmarkedet for nyuddannede EUD'ere er en anelse mindre end praktikpladsmarkedet, nemlig 120 færre ansættelser i perioden 2009-2016.

Hvis vi igen tager udgangspunkt i de 1.970 personer der er opvokset på Bornholm som blev faglærte, er det 61% af disse der har taget deres praktik på øen. Med andre ord, er der 39 % Bornholmsk opvoksede faglærte, der tog deres praktik uden for øen.

Hvis vi tager udgangspunkt i de 1.373 personer der har gennemført deres praktik på Bornholm, udgør de 'hjemfødte' 87% af denne gruppe. Det betyder at 13% af de personer der har en praktikplads på Bornholm ikke er opvokset på øen. Som praktikpladsmarked er Bornholm dermed ikke stærk på at tiltrække elever udefra – og vi må næsten formode at de 13 % er personer der er tilflyttet Bornholm og derefter tager en 'lokal' praktikplads.

Af de der tager deres praktikplads på Bornholm har 55% også gået i skole der. Der er flere analysemuligheder, afhængig af om man fokuserer på den del af koppen der er fuld eller den del af koppen der er tom. På den ene side ser vi at tilknytningen til stedet er stærkt og at lokalt opvoksede EUD-elever finder lokale praktikpladser til trods for, at der er et begrænset EUD-udbud på hovedforløb. Det kan tolkes som at der er gode rådgivningsmuligheder og hjælp for elever at hente, således at de finder frem til lokale virksomheder trods at det ikke er indenfor fagområder der er lokalt udbudte. Omvendt, viser statistikken ikke de personer der ikke har gennemført deres påbegyndte erhvervsuddannelse. Muligvis er frafaldet ved overgangen til at få en praktikplads stort, fordi der ikke er en større sammenhæng mellem det lokale skoleudbud og de lokale praktikpladser. Måske kunne det totale antal der havde deres praktikplads på Bornholm være væsentligt højere, hvis en større andel af de lokalt opvokset kunne (1) gå i skole på Bornholm eller/og (2) få en lokal praktikplads.

I alt 1.251 personer havde deres første job for færdiguddannede faglærte på Bornholm. Af disse er 77% opvokset på øen, mens 49% var gået i skole her og 83% havde haft deres læreplads her. Der er således en relativ lige overgang fra praktikplads til første job, om end der, som nævnt ovenfor er et lidt mindre jobmarked end der er praktikplads marked.

På den længere bane, målt ud fra en karakteristik af de faglærte der var beskæftigede i kommunen i 2017 (i alt 1.045 personer) stammede 80% af disse fra kommunen, 48% havde gået i skole på øen, mens 80,5% havde haft deres praktikplads her. Vi ser

således en overordentlig tæt relation mellem opvækst, praktikplads og jobkommune, mens tilknytningen sker til trods for den begrænsede udbudsstruktur på hovedforløbsniveau.

Vender vi den om, og anskuer de beskæftigede på Bornholm i 2017 i forhold til hvor stor en andel af de totale faglærte der er opvokset på Bornholm som er tilbage og i job på Bornholm i 2017 er dette 48 %. Således er 52% af de faglærte Bornholm har 'produceret' ansatte andetsteds i 2017.

Der er igen flere mulige tolkningsmuligheder i forhold til at forstå denne situation. Det kan dels skyldes et begrænset match mellem den lokale hovedforløbsudbudsstruktur og det lokale arbejdsmarked. Med det menes, at øens uddannelsesinstitutioner 'sprøjter' faglærte ud hvert år indenfor kun 8 fag, mens efterspørgslen er spredt på langt flere fag. Dermed kan der på én og samme tid være et overskud af lokalt uddannede, som bliver nødt til at flytte væk for at finde arbejde efter endt uddannelse, mens andre lokale virksomheder mangler faglært arbejdskraft. En anden – og ikke konkurrerende tolkning – kan være at EUD-eleverne ikke får tilstrækkelig hjælp til at finde en lokal praktikplads indenfor de fag der ikke udbydes lokalt, hvorfor de fraflytter Bornholm i forbindelse med overgangene enten mellem GF1 og GF2 eller ved overgangen fra GF2 og hovedforløbet. Subsidiært kan der være en gruppe der fraflytter Bornholm ved start på en erhvervsuddannelse. Vi ved fra tidligere studier at det er tilfældet for ca. 30 % af alle EUD-elever på Bornholm.⁵⁰

9.2 Frederikshavn Kommune

Frederikshavns Kommune er beliggende i Region Nordjylland og havde pr. 1.1.2019 et indbyggertal på 59.987 personer. Den kategoriseres som en landkommune. Kommunen har tre byområder – Skagen, Frederikshavn og Sæby, med en samlet befolkning på lidt over 41.000 personer, mens resten af kommunen er defineret som landdistrikt, med en befolkning på under 19.000.

Indbyggertallet har på kommunalt plan været faldende siden 2008, men der foregår en såkaldt 'dobbelt-urbanisering' hvilket betyder at personer fra landdistrikterne tilflytter småbyer i landdistrikterne samtidig med at andre tilflytter de store byer – således sker der både en urbaniseringsbevægelse på lokal og på national skala. Det betyder at befolkningstallet i Frederikshavn som by er stigende, men at tilflytningen hertil kommer fra resten af kommunens landdistrikter, ikke – overordnet i hvert fald – fra andre kommuner. Kommunen har et fødselsunderskud og en negativ nettotilflytning, men størrelsen på den negative nettotilflytning har været faldende siden 2013. Til gengæld er der overskud på nettoindvandringen, hvilket betyder at flere personer tilflyt-

---

⁵⁰ Topsø Larsen K (2015): Unge og erhvervsuddannelsessystemet i Danmarks udfordrede lokalområder Casestudier fra Region Nordjylland og Bornholm. Center for Regional- og turismeforskning, Nexø.

ter Frederikshavn fra udlandet, end der fraflytter kommunen til udlandet. Og den positive nettoindvandring er højere end den negative nettotilflytning, hvilket mildner befolkningstallets negative udvikling.

Gennemsnitsalderen i kommunen er stigende – og det gælder også i Frederikshavn by, som – stik imod tendenser på landsniveau – har en højere gennemsnitsalder end i kommunens landdistrikter.

Det gennemsnitlige uddannelsesniveau blandt befolkningen i den erhvervsaktive alder (30-59 år) er relativt lavere i Frederikshavn Kommune end på landsplan, idet 72,8 pct. af borgerne i den erhvervsaktive alder har en uddannelse udover grundskolen. For Danmark som helhed er andelen 76,7 pct.

Blandt dem med en uddannelse udover grundskolen i kommunen har 67,2 pct. en erhvervsfaglig uddannelse som den højest fuldførte uddannelse, hvilket er relativt højt, selvom man skal huske at tallet inkluderer folk der har forladt arbejdsmarkedet.

Blandt de 18-64-årige i Frederikshavn Kommune er 72,4 pct. i beskæftigelse, hvilket stort set ligger på linje med beskæftigelsesandelen for Danmark som helhed, der ligger på 73,0 pct. De erhvervsaktive er beskæftiget indenfor en række forskellige brancher. I og omkring Frederikshavn by og Sæby er man i højere grad beskæftiget i de typiske byerhverv, 'Offentlig administration, undervisning og sundhed', end de beskæftigede i resten af kommunen. I kommunens landområder er de primært beskæftiget indenfor brancherne 'Landbrug, Skovbrug og Fiskeri'. I Skagen Sogn og Volstrup Sogn (sogn, hvor den vestlige del af Sæby ligger i) er de i højere grad beskæftiget indenfor 'Industri, Råstofindvinding og Forsyningsvirksomhed'. 'Bygge og anlæg' er et erhverv de beskæftigede bosat i periferien af Skagen og Frederikshavn i højere grad arbejder med⁵¹.

I Frederikshavn kommune er der adgang til en række erhvervsuddannelser på EUC Nord og på Frederikshavn Handelsskole. EUC Nord har hovedsæde i Hjørring, men har udbudssteder både i Hjørring og Frederikshavn. Som udgangspunkt tilbydes EUD-uddannelser inden for bygge og anlægsområdet i Hjørring, mens uddannelser inden for maskin- og produktion udbydes i Frederikshavn. EUC Nord har et fagspecialiseringsområde indenfor EUD knyttet til shipping, hvorfor skolen udbyder en række uddannelser på hovedforløb, der tiltrække elever fra resten af landet. Disse udbydes i Frederikshavn. Nogle af uddannelserne har særlige forløb der kræver undervisning på en søfartsskole, hvor eleverne går på særlige kurser på MARTEC og Skagen Skipperskole. Ønsker man at søge ind for OSP (Omsorg, sundhed og pædagogikuddannelserne) har

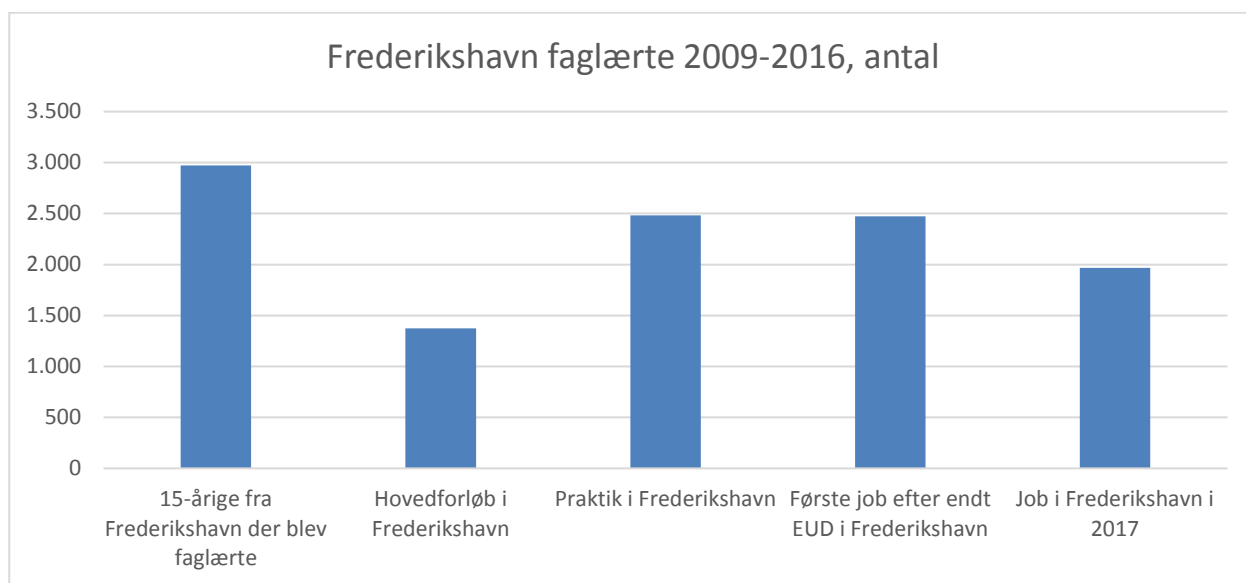
---

⁵¹ Kommunernes Landsforenings Analyseenhed (2016): På forkant. Frederikshavn kommune. <https://www.paaforkant.dk/projekter/frederikshavn-kommune>.

SOSU Nord et udbudssted i Hjørring samt hovedcampus i Aalborg. Frederikshavn Handelsskole udbyder merkantile uddannelser i Frederikshavn, mens EUC Nord's merkantile udbud ligger i Hjørring.

I alt udbyder EUC Nord 26 EUD på GF2 niveau fordelt mellem Hjørring og Frederikshavn, heraf 14 på hovedforløbsniveau. To af disse er kvotebelagt og optager dermed et begrænset antal elever⁵². I Frederikshavn søgte 24,2% af eleverne der forlod grundskolen i sommeren 2019 en erhvervsuddannelse.

Figur 13: Frederikshavn faglærte 2009-2016

Ovenstående figur viser Frederikshavns Kommunes mobilitetskæder for faglærte med relation til kommunen.

Den første kolonne viser at der er 2.972 personer der er opvokset i Frederikshavn Kommune som har gennemført en erhvervsuddannelse i perioden 2009-2016.

Af disse gik kun 44,2% i skole i nærheden (det vil sige inklusiv i Hjørring). De øvrige 56% tog deres hovedforløb længere væk, heraf mange i Aalborg. I alt er der 1.373 færdiguddannede faglærte der har taget deres hovedforløb i Frederikshavn i perioden 2009-2016.

69,3% af de der er opvokset i kommunen tager også deres praktik her. I alt var der 2.483 personer der har gennemført deres praktik i Frederikshavn og 82% af disse kommer fra nærområdet. Det betyder at 18% af de personer der har en praktikplads i Frederikshavn Kommune, ikke kommer fra Frederikshavn eller en nabokommune. Af

⁵² <https://www.eucnord.dk/eud/>

de der tager deres praktikplads i Frederikshavn Kommune har 53,4% også gået i skole der, hvilket er den laveste andel blandt casekommunerne. Kun Bornholm ligger på et tilsvarende lavt niveau. I forhold til nationale gennemsnit, har Frederikshavn en langt højere andel blandt sine lærlinge der har oprindelse i kommunen, mens andelen der også har gået i skole i kommunen – eller en nabokommune – er højere på landsplan end i Frederikshavn. Formentlig kan dette tolkes som at en betydelig andel af EUD-eleverne rejser til Aalborg efter skolemuligheder på hovedforløbsniveau.

I alt 2.472 personer havde deres første job for færdiguddannede faglærte i Frederikshavns Kommune. Af disse stammede 76% fra kommunen, mens 47% var gået i skole her og 78% havde haft deres læreplads her.

På den længere bane, målt ud fra en karakteristik af de faglærte der var beskæftigede i kommunen i 2017 (i alt 1.966 personer) stammede 76,3% af disse fra kommunen og 75% havde haft deres praktikplads her.

Så: 76% af de der var beskæftigede i kommunen i 2017 stammede fra Frederikshavn. Det betyder at 24% er tiltrukket udefra. Og af de der er opvokset i kommunen og er blevet faglærte 2009-2016, arbejdede 59% der i 2017. Det betyder at andre 41% er beskæftiget længere væk.

Således er det en stor styrke for Frederikshavn at de har relativt mange praktikpladser, som ikke alene sørger for at uddanne og fastholde en stor andel af `egne´ unge der bliver faglærte, men også tiltrækker personer udefra.

At Frederikshavn står stærkt på praktikpladser, bekræftes også af figur 8, der viser at Frederikshavn er en af de kommuner der på landsplan har relativt mange praktikpladser inden for det tekniske område.

9.3 Guldborgsund Kommune

Guldborgsund Kommune er beliggende i Region Sjælland og havde pr. 1.1.2019 et indbyggertal på 60.930 personer. Guldborgsund kategoriseres som en landkommune. Kommunen har to byområder – Nykøbing Falster og Saksøbing på Lolland, mens resten af kommunen er defineret som landdistrikt. Mere end hver fjerde indbygger bor i og omkring Nykøbing Falster.

Indbyggertallet har på kommunalt plan været faldende i en længere periode, men de seneste år er der sket en lille positiv udvikling, således at befolkningstallet er svagt stigende. Også i Guldborgsund sker der en dobbelt-urbanisering, hvilket betyder at befolkningstallet i Nykøbing Falster, samt omkring Saksøbing, Stubbekøbing og Nørre Alslev er svagt stigende, mens befolkningstallet i kommunens landdistrikter fortsat er faldende. Kommunen har et fødselsunderskud, men en positiv nettotilflytning, en proces der forandrede sig fra 2015, hvor nettotilflytningen fra andre kommuner blev positiv efter mange års negativ nettotilflytning. Samtidig er der et positivt

overskud på nettoindvandringen, hvilket betyder at flere personer tilflytter Guldborgsund fra udlandet, end der fraflytter kommunen til udlandet. Samlet er dermed skabt en svagt voksende befolkning.

Gennemsnitsalderen i kommunen er stigende men ikke i byområderne, hvor den falder en smule. På kommuneplan er gennemsnitsalderen dog højere end på landsplan.

Det gennemsnitlige uddannelsesniveau blandt befolkningen i den erhvervsaktive alder (30-59 år) er relativt lavere i Guldborgsund Kommune end på landsplan, idet 73,1 pct. af borgerne i den erhvervsaktive alder har en uddannelse udover grundskolen. For Danmark som helhed er andelen 76,7 pct.

Blandt dem med en uddannelse udover grundskolen i Guldborgsund Kommune har 63,5 pct. en erhvervsfaglig uddannelse som den højest fuldførte uddannelse, hvilket er relativt højt. Andelen blandt personer 15-69 år der har en uddannelse udover grundskolen, som har en erhvervsuddannelse er 40,5 pct. (2019)⁵³.

Blandt de 18-64-årige i Guldborgsund Kommune er 68,24 pct. i beskæftigelse, hvilket er noget lavere end beskæftigelsesandelen for Danmark som helhed, der ligger på 73,0 pct. De erhvervsaktive er beskæftiget indenfor en række forskellige brancher. I og omkring Nykøbing Falster er man hyppigere beskæftiget indenfor brancherne 'Offentlig administration, undervisning og sundhed' end i resten af kommunen. Undtaget herfra er beskæftigede i området nordøst for Nykøbing Falster, som har relativt flere beskæftiget indenfor brancherne 'Finansiering og Forsikring'. De dominerende brancher for de beskæftigede i det nordøstlige Falster, og i den del af det sydlige Lolland, som ligger i Guldborgsund Kommune, findes blandt brancherne 'Landbrug, skovbrug og fiskeri'. Det afspejler, at de pågældende områder er landbrugsområder med mindre landsbysamfund. I det nordlige Falster, omkring Nørre-Alslev, er de dominerende brancher indenfor 'Industri mv'. I det sydlige Falster er de dominerende brancher indenfor 'Handel og transport'. Her skal en del af forklaringen findes ved den færgetrafik, der er fra Gedser, som beskæftiger medarbejdere indenfor især transportområdet. Enkelte sogne i kommunen skiller sig ud fra resten af kommunen, ved at have relativt mange beskæftiget indenfor 'erhvervsservice' -brancherne. Herunder hører en række kreative brancher og brancher indenfor rådgivning mv.⁵⁴

Det er CELF – Center for Erhvervsrettede uddannelser Lolland Falster, der udbyder de fleste erhvervsuddannelser i Guldborgsund kommune. CELF har hovedcampus i Nykøbing Falster i Guldborgsund og en mindre campus i Lolland kommune i Nakskov. Samlet udbyder CELF 27 erhvervsuddannelser på GF2 niveau, hvoraf 19 også udbydes på hovedforløbsniveau. Udbuddet i Nykøbing Falster består af i alt 24 GF2 forløb og 17

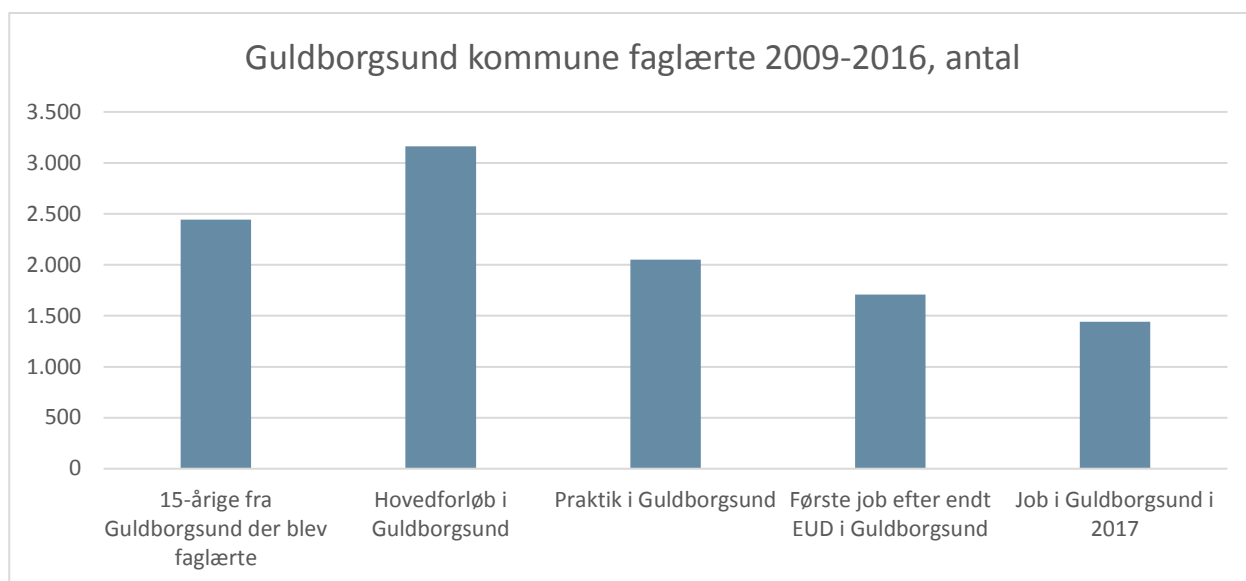
---

⁵³ www.statistikbanken.dk

⁵⁴ Kommunernes Landsforenings Analyseenhed (2016): På forkant. Guldborgsund kommune. <https://www.paaforkant.dk/projekter/guldborgsund%20kommune>.

hovedforløb, hvilket er et meget bredt udvalg i forhold til de øvrige casekommuner. Fagligt er der tale om en relativt bred vifte af fag med både merkantile og tekniske fag, med en specialisering indenfor mekanikerområdet og til dels transportområdet. SOSU Nykøbing Falster udbyder OSP uddannelserne, mens Næsgaard Agerbrugsskole, der var én af Danmarks ældste landbrugsskoler lukkede for ca. 10 år siden. Der er p.t. ingen landbrugsskole på Falster. I Guldborgsund kommune søgte 26,4% af eleverne der forlod grundskolen i sommeren 2019 en erhvervsuddannelse.

Figur 14: Guldborgsund kommune, faglærte 2009-2016

Ovenstående figur viser Guldborgsund Kommunes mobilitetskæder for faglærte med relation til kommunen.

Den første kolonne viser at der er 2.442 personer der er **opvokset** i Guldborgsund Kommune som har gennemført en erhvervsuddannelse i perioden 2009-2016.

Af disse gik 42% **i skole** i nærheden. Denne andel er lavere end for de øvrige udvalgte casekommuner undtagen Bornholm, men det totale antal af hovedforløbs elever i Guldborg Kommune er hele 3.164 personer, hvilket er det højeste blandt alle casekommunerne og en del højere end kommunens egne unge faglærte. Dermed er Guldborgsund en af de kommuner i Danmark der i højeste grad tiltrækker EUD-skoleelever udefra. Ikke desto mindre har 58% af kommunens egne faglærte taget deres EUD-skoleled uden for kommunen og dets nabokommuner.

63% af de der er opvokset i kommunen tager også deres **praktik** her, hvilket er relativt lavt når man påtænker at kommunen har et relativt stort udbud af hovedforløb. I alt var der 2.050 personer der har gennemført deres praktik og de 'hjemfødte' udgør

80% af denne gruppe. Af dem der har taget deres hovedforløb i Guldborgsund kommune (og det dækker både over de som er opvokset i kommunen og de som er kommet udefra, har 61% fået en praktikplads i eller i nærheden af Guldborgsund kommune. Det er en smule lavere end på landsplan (64%) og en del lavere end for de øvrige casekommuner, hvor andelen der får en praktikplads i nærheden af hovedforløbet, svinger mellem 75 og 98%.

I alt 1.710 personer havde deres første job for færdiguddannede faglærte i Guldborgsund Kommune. Af disse stammede 78% fra kommunen eller en nabokommune, mens 54% var gået i skole her eller i en nabokommune og 82% havde haft deres læreplads i nærheden. Det bekræfter resten af denne undersøgelse: at oprindelsessted og lærepladssted er overordentligt vigtige i forhold til at tiltrække faglært arbejdskraft.

Ser man på den længere bane – altså målt ud fra en karakteristik af de faglærte der var beskæftigede i kommunen i 2017 (i alt 1.433 personer) stammede 77% af disse fra nærområdet og 75% havde haft deres praktikplads der. Med andre ord sker der en mobilitet efter afsluttet EUD, hvor antallet af beskæftigede faglærte i kommunen falder, mens karakteristikken – nemlig at de ansatte primært stammer fra nærområdet og er blevet udlært i området, holder.

Kommunens evne til at fastholde den `lokalt produceret´ faglærte arbejdskraft (det vil sige opvokset og faglært lokalt) kan ikke kun måles ud fra hvor høj en andel af den beskæftigede faglærte arbejdskraft der er lokal. Der skal samtidig ske en sammenligning med udgangspunktet.

Af de der er opvokset i kommunen og er blevet faglærte 2009-2016, arbejdede kun 50% der i 2017. Det betyder at andre 50% er beskæftiget længere væk. Det er en relativt høj fraflytning i sammenligning med de øvrige casekommuner (kun Lolland og Bornholm klarer sig dårligere) og med andelen på landsplan (ca. 60%). Kommunen mister således en overordentlig andel af `sine´ faglærte på grund af fraflytning. Samtidig har Guldborgsund kommune tiltrukket 23 % af de faglærte der arbejdede i kommunen i 2017 udefra (altså længere væk end fra sine to nabokommuner).

Opsummerende fungerer Guldborgsund således som en `hub´ for hovedforløb og tiltrækker elever relativt langt væk fra. Men kommunen har samtidig et væsentligt lavere antal praktikpladser end hovedforløbspladser. Om dette skyldes at de lokale virksomheder har søgt lærlinge forgæves (med andre ord at der er en efterspørgsel, men lærlingene har søgt praktikpladser væk fra Guldborgsund - formentlig i nærheden af deres opvækstområder) eller om der simpelthen mangler et udbud af et tilstrækkeligt antal praktikpladser i Guldborgsund kommune, kan denne undersøgelse ikke svare på. CELF har dog en samarbejdsaftale med blandt andre Campus Bornholm, som sender EUD-elever på en række tekniske hovedforløb, hvor man påregner at et flertal får en

praktikplads på Bornholm. Endelig viser analysen, at 50 % af personer som boede i kommunen som 15-årige og blev faglærte i perioden 2009-2016 ikke er beskæftiget i kommunen eller en nabokommune i 2017. Der er dermed en betydelig fraflytning trods adgangen til en relativt bred vifte af EUD-hovedforløb.

9.4 Lolland Kommune

Lolland Kommune ligger på den vestligste 2/3 af Lolland ø, og er kvadratmetermæssigt én af Danmarks største kommuner. Per 1. januar 2019 havde Lolland Kommune et indbyggertal på 41.615. I perioden 2010-2015 skete der et stort fald i indbyggertallet, men siden 2015 er det årlige fald i befolkningstallet halveret.

Befolkningsnedgangen skyldes en kombination af flere demografiske ændringer. Lolland har et negativt fødselsoverskud idet der i 2018 døde ca. 300 personer mere end der blev født. Tendensen er at det årlige dødstal ligger nogenlunde stabilt, mens antallet af nyfødte er svagt faldende. Samtidig oplever kommunen en negativ nettotilflytning, idet der i 2018 fraflyttede 41 personer flere end der tilflyttede. Tendensen er således en øget tilflytning i perioden 2012-2018 (ca. 300 flere tilflyttere per år) kombineret med en svagt faldende fraflytning (ca. 180 færre fraflyttere per år). Endelig oplever kommunen et positivt indvandringsoverskud, der dog antalmæssigt ikke kan opleve hverken den negative nettotilflytning eller det negative fødselsoverskud.

De største byområder i kommunen er Nakskov, Maribo og Rødby, med mindre byområder i Rødbyhavn, Søllested og Holeby. Trods det faldende indbyggertal i kommunen, oplever de to hovedbyer Nakskov og Maribo at deres andel af befolkningstallet i kommunen er steget – og i 2015 boede mere end 40% af kommunens beboere i de to byer.

Hovedparten af de beskæftigede på Lolland arbejder i kommunen, men der er også en stor gruppe der pendler til arbejde andre steder i landet. Igen indtager Guldborgsund en særstatus, hvor 53% af udpendlerne i 2015 pendlede til Guldborgsund, mens 71% af den indpendlende arbejdskraft havde bopæl i Guldborgsund. Generelt pendler flere borgere ud end ind, men det gælder ikke i forhold til Guldborgsund.

Erhvervsstrukturmæssigt er en underskov af lokale håndværks-, detailhandels- og servicevirksomheder beliggende i kommunen, men ellers domineres det private erhvervsliv af en række større eksportorienterede virksomheder inden for specialiseret produktion af f.eks. frø, clean tech og fødevarer⁵⁵.

Befolkningens uddannelsesniveau er generelt stigende, idet andelen af personer i den erhvervsaktive alder hvis højest gennemførte uddannelse er grundskolen er faldet fra 29,5% til 25,4% fra 2012 til 2019, hvilket dog fortsat er en høj andel i forhold til re-

---

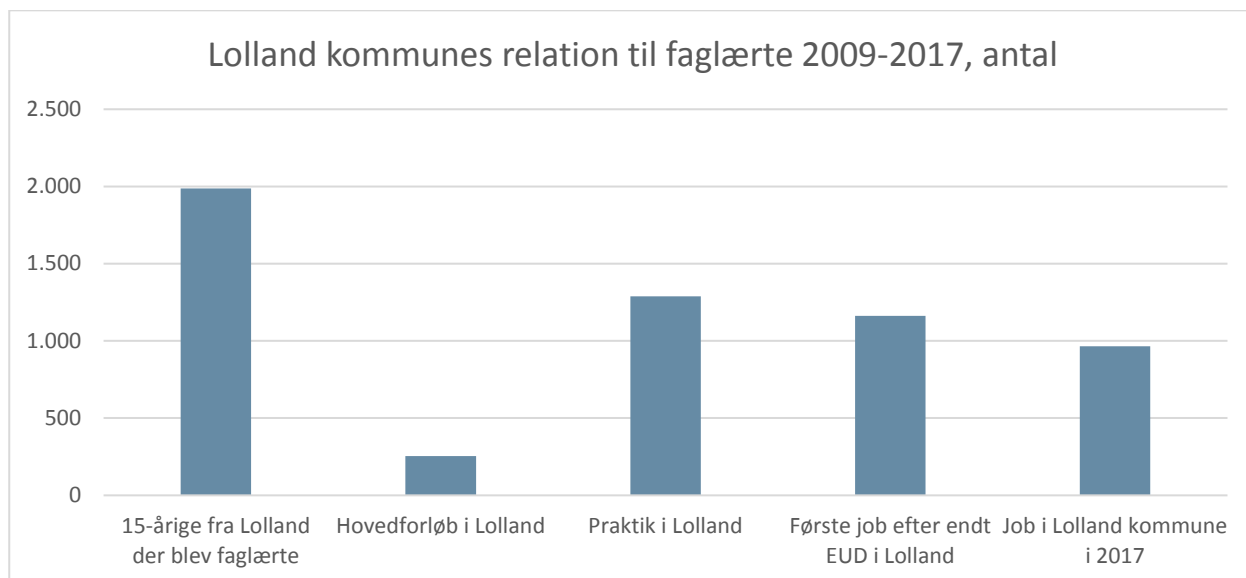
⁵⁵ Lolland Kommune (2015): Det nye Lolland. Plan- og Udviklingsstrategi 2016-2030

sten af landet. Andelen der har en erhvervsuddannelse har til gengæld også været faldende, fra 32% til 29,5% i perioden 2012-2019, hvilket svarer til andelen på landsplan.⁵⁶

Der er begrænsede uddannelsesmuligheder på erhvervsuddannelsesområdet i kommunen. CELF dækker, som nævnt, hele Lolland og Falster men langt de fleste uddannelser udbydes i Nykøbing Falster og ikke i Nakskov. I alt udbydes 12 grundforløb 2 (GF2) uddannelser i Nakskov, hvoraf seks også udbydes som hovedforløb. Det drejer sig om detailhandel, ernæringsassistent, gastronom, serviceassistent, smed og tømrer. Nærmeste udbud af omsorg, sundhed og pædagogiske uddannelser er i Nykøbing Falster.

I Lolland kommune søgte 26,6% af eleverne der forlod grundskolen i sommeren 2019 en erhvervsuddannelse.

Figur 15: Lolland kommune, faglærte 2009-2016

Som ovenstående figur viser, er der lige under 2.000 personer der er opvokset i Lolland Kommune som er blevet faglærte i perioden 2009-2016. Figuren viser også, at det er ganske få der har taget deres hovedforløb i kommunen i den 7-årige periode, nemlig 255 personer. Til gengæld viser figuren også helt overordnet, at antallet af personer der er ansatte i kommunen – som lærlinge, som nyuddannede faglærte – og i job i 2017 kun er svagt faldende fra 1.288 lærlinge, til 1.163 nyuddannede til 965 beskæftigede faglærte i 2017.

⁵⁶ Statistikbanken juni 2019.

Blandt de knap 2.000 faglærte der er opvokset i Lolland Kommune, gik 44% i skole i kommunen eller en nabokommune, det vil sige Guldborgsund. Det betyder at 56% gik på hovedforløb længere væk. Af de der er opvokset i Lolland har 63% haft en praktikplads i nærheden, hvilket igen betyder at 37% har gennemført deres praktik længere væk.

Efter endt uddannelse har 55% job i eller i nærheden af Lolland Kommune, mens hele 60% er i job i eller i nærheden af kommunen i 2017. Det betyder, at 40% af de personer der blev faglærte og boede i Lolland Kommune da de var 15 år, er i beskæftigelse længere væk fra kommunen i 2017.

Set med udgangspunkt i hovedforløb i selve Lolland kommune er der tale om et overordentligt lille antal EUD-elever der er blevet faglærte på et af de seks hovedforløb i kommunen. Af disse har næsten alle (93%) gennemført deres praktik i nærheden – og der er også en relativt høj andel af denne gruppe der får deres første job i nærheden og er beskæftiger her i 2017. Men, det er fortsat kun 44% af de der er opvokset i Lolland kommune og som blev faglærte, der gik på de lokale hovedforløb (og de lokale udgør 82% af skolens elever). Der er således tale om et overordentlig lokalt og i nogen grad lukket uddannelsesopland.

Set med udgangspunkt i praktikpladsen havde hele 86% af dem der havde en praktikplads i kommunen opvokset i eller i nærheden af kommunen, mens 66% havde gået i skole i nærheden. Det betyder dog, at 34% af dem med praktikplads i kommunen kom fra længere væk.

Blandt de der havde deres første job i Lolland (og kun Lolland) Kommune, stammede 84% fra nærområdet, 62% havde gået i skole i nærområdet og hele 88% havde haft praktikplads i nærområdet.

Opsummerende kan man om Lolland kommune sige, at andelen af lokale unge som kommer ind i det lokale EUD-system, er relativt lav – og at dette `presser` EUD-eleverne ud, således at andelen af lokale unge der tager et lokalt hovedforløb, får praktikplads, første job og er i beskæftigelse i 2017 i kommunen er relativt lav i forhold til resten af landet. Kun 49% af de lokale der blev faglærte, er i beskæftigelse i Lolland kommune eller nærheden i 2017. Omvendt, er det primært lokale der fylder det lokale EUD-system både hvad angår hovedforløb og praktikpladser, hvilket betyder, at kommunen fastholder relativt få af sine faglærte og samtidig ikke formår at tiltrække andre. Af dem der er i beskæftigelse i Lolland Kommune i 2017 stammede 83% fra nærområdet.

9.5 Ringkøbing-Skjern Kommune

Ringkøbing-Skjern Kommune er arealmæssigt den største kommune i Danmark. Den ligger i Region Midtjylland og har kyst ud til Vesterhavet. De største byer er Ringkøbing, Skjern, Hvide Sande, Tarm og Videbæk, hvor godt halvdelen af indbyggerne bor.

Pr. 1.1.2019 var der 56.930 indbyggere i Ringkøbing-Skjern Kommune. I tiden fra finanskrisen og frem til 2014 oplevede Ringkøbing-Skjern Kommune en kraftig tilbagegang i befolkningstallet, en tilbagegang der har været mindre markant siden 2015. Kommunen har en negativ nettotilflytning, faktisk den antalsmæssigt højeste blandt casekommunerne, i 2018 på -302 personer. Dette opvejes af en positiv nettoindvandring, hvor over 300 flere personer indvandrede til Ringkøbing-Skjern Kommune end udvandrede. Kommunen har samtidig oplevet et vedvarende negativt fødselsoverskud, der er noget fluktuerende – på +6 i 2017 og -93 i 2018. Det overordnede billede er dog flere døde end fødte.⁵⁷

I Ringkøbing-Skjern er befolkningens uddannelsesniveau stigende. Andelen af personer i den erhvervsaktive alder hvis højest fuldførte uddannelse er grundskolen er faldet fra knap 35% i 2012 til godt 30% i 2019. Andelen med en erhvervsfaglig uddannelse ligger nogenlunde stabilt i samme periode på ca. 40%.⁵⁸

Ringkøbing-Skjern Kommune har gennem de senere år tabt en del arbejdspladser, bl.a. på grund af en tilbagegang i antallet af lokale virksomheder inden for landbrug, fødevarer og industri. Lokale firmaer i Ringkøbing-Skjern Kommune er mindre eksportorienterede og investerer mindre end tilsvarende firmaer i resten af Region Midtjylland.

Ringkøbing-Skjern kommune har identificeret fire erhvervsmæssige styrkepositioner identificeret i kommunen. Styrkepositionerne er identificeret som erhverv, der har relativt flere beskæftigede end i Danmark som helhed og/eller kan karakterises som havende en markeds- eller produktmæssig (teknologisk) samhørighed eller en stærk (international) markedsposition. De fire styrkepositioner er følgende:

Metalindustri: Ringkøbing-Skjern Kommune har en kraftig tradition og styrke inden for industriel produktion, hvor især vindmølleproduktion er en stor drivkraft. Andre maskiner og metalforarbejdende virksomheder, hvoraf flere er specialiserede underleverandører til store, internationalt orienterede vareproducerende virksomheder, fylder også en del i billedet.

Energi: De store åbne arealer med hyppig vind giver gode muligheder for vindenergi, ligesom den store mængde landbrugsproduktion giver mulighed for f.eks. produktion af biogas og bioethanol. Energiområdet omfatter produktion af vindmøller med koblinger til andre initiativer på energiområdet inden for bl.a. biomasse.

Fødevarer: Landbrugs- og fødevarerproduktion omfatter både primærproduktion og industri (forarbejdning), herunder mejerivirksomhed og samarbejde med vidensmiljøer inden for sektoren.

---

⁵⁷ Statistikbanken.dk

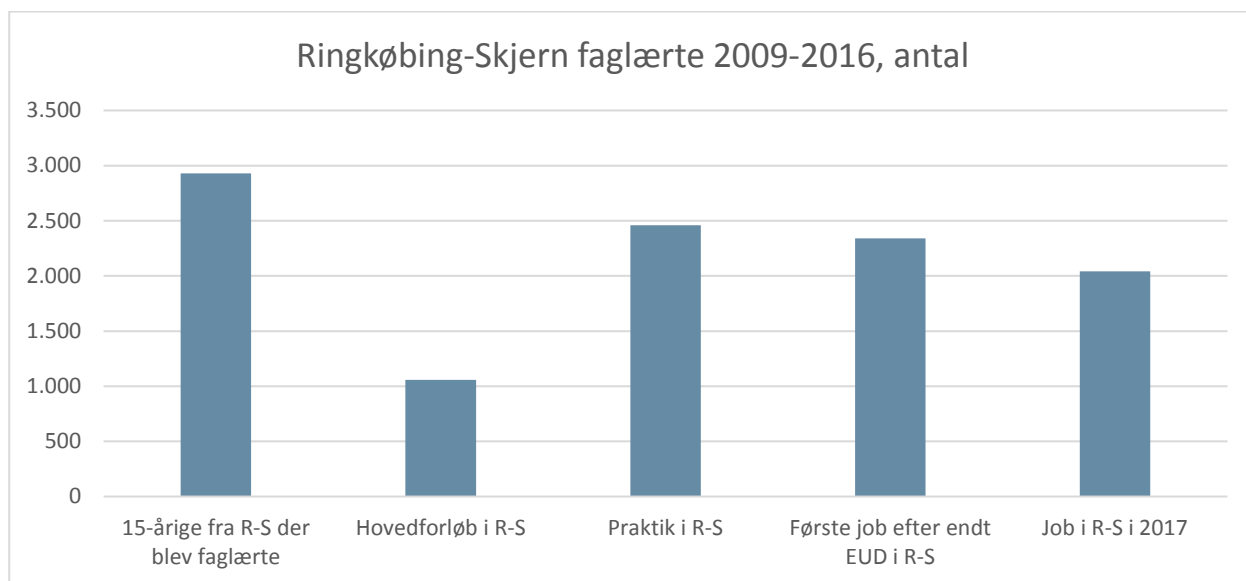
⁵⁸ Statistikbanken.dk

Turisme: Ringkøbing-Skjern Kommune indeholder store mængder natur og kyststrækning, som igennem mange år har gjort kommunen til en af de største turistdestinationer i Danmark målt på antal overnatninger⁵⁹.

Erhvervsuddannelsesmæssigt ligger Ringkøbing-Skjern Uddannelsescenter i kommunen og har gennem Skjern Tekniske Skole, Vestjydsk Handelsskole og Ringkøbing Handelsskole et varieret udbud af EUD-uddannelser. Skjern Tekniske skole udbyder i alt 14 GF2 uddannelser, hvoraf hovedparten ligger indenfor metal og teknologi såvel som enkelte fag indenfor mad og oplevelser. Der udbydes fem tekniske fag på hovedforløbsniveau. På Ringkøbing Handelsskole udbydes EUX Business samt EUD-butik og e-handel, hvilket svarer til hvad der udbydes på Vestjydsk handelsskole i Skjern, der dog supplerer med EUD handel. Der er intet udbud af omsorg, sundhed og pædagogik EUD-fag, da de nærmeste udbudssteder ligger i Herning, Esbjerg og Holstebro. Det nærmeste udbud af landbrugsuddannelsen er i Grindsted, om end Skjern Tekniske Skole udbyder entreprenør- og landbrugsmaskinuddannelsen på GF2 niveau.

I Ringkøbing-Skjern kommune søgte 27,4% af eleverne der forlod grundskolen i sommeren 2019 en erhvervsuddannelse.

Figur 16: Ringkøbing-Skjern, faglærte 2009-2016

Som det fremgår ovenfor, er der knap 3.000 personer der er opvokset i Ringkøbing-Skjern Kommune som er blevet faglærte i perioden 2009-2016. Samtidig er der lige over 1.000 personer der har gennemført deres hovedforløb i kommunen. Knap 2.500 personer har haft deres afsluttende praktikplads i kommunen, og næsten lige så

⁵⁹ Ringkøbing-Skjern Kommune & Realdania (2014): Udviklingsstrategi 2030 for Ringkøbing-Skjern kommune.

mange er blevet ansat som nyuddannet faglært i kommunen. I forhold til de øvrige casekommuner er dette relativt høje tal – både hvor mange der er blevet faglærte, antallet af personer der har gået i skole og antallet af praktikpladser såvel som arbejdspladser i en enkelt kommune.

Som det også fremgår af figur 8, ligger Ringkøbing-Skjern Kommune relativt højt på landsplan i forhold til antallet af praktikpladser inden for det tekniske område.

Blandt de knap 3.000 personer der stammer fra kommunen og som er blevet faglærte har næsten 56% gået i en lokal EUD-skole, mens 78% har haft en praktikplads i kommunen eller en nabokommune. Over 70% fik deres første job efter endt uddannelse i kommunen eller en nabokommune. I forhold til de andre casekommuner, er det den højeste andel af de lokalt opvokset der er knyttet lokalt igennem hele forløbet.

Blandt de der har taget deres hovedforløb i kommunen stammer 72% fra nærområdet, hvilket er højere end på landsplan, men lavere end de øvrige casekommuner undtagen Guldborgsund. I kombination med at skolen evner at fastholde over 50 % af EUD-elever fra området, og samtidig tiltrækker 28% elever udefra, fungerer Ringkøbing-Skjern som skoleuddannelsesopland, bedre end de andre casekommuner (undtagen Guldborgsund kommune), men dog på et lavere niveau end på landsplan, hvor EUD-skolerne i gennemsnit tiltrækker 47% af deres elever fra længere væk end det umiddelbare opland.

Blandt de der har haft deres praktikplads i Ringkøbing-Skjern Kommune, var 84% opvokset i kommunen eller en nabokommune, mens andelen på landsniveau er 70%. Praktikpladsmarkederne i casekommunerne er generelt mere afhængige af lokale end på landsplan.

Til gengæld ligger Ringkøbing-Skjern (sammen med Varde) i top når det kommer til at fastholde lærlingene på det lokale arbejdsmarked efter endt uddannelse. 82% af lærlingene i Ringkøbing-Skjern kommune fik deres første job efter endt uddannelse i nærheden. I alt havde 2.341 personer deres første job i Ringkøbing-Skjern efter endt EUD. Af disse stammede 79% fra nærområdet, mens 61% havde gået i skole i kommunen eller en nabokommune.

Ser vi på kommunen evne til at fastholde egne faglærte kontra at tiltrække faglært arbejdskraft udefra, kan vi opsummerende sige at 65% af de der var opvokset i kommunen og som var blevet faglærte, var i job i kommunen i 2017. Det betyder at kun 35% af de lokale faglærte i 2017 arbejdere udenfor det lokale arbejdsmarked. Det er en høj fastholdelsesprocent og vidner om at der er både praktikpladser og arbejdspladser til de lokale faglærte. Omvendt er 77% af den arbejdskraft der arbejder i kommunen opvokset lokalt, hvilket betyder at 23% er rekrutteret fra længere væk. Dette ligger på linje med Frederikshavn og Guldborgsund kommuner og de tre kommuner fremtræder altså som kommuner, der er relativt gode til at tiltrække op mod

25 % af deres faglærte arbejdskraft udefra, mens de ørige casekommuner i langt højere grad er afhængig af den lokalt opvokset arbejdskraft. Til sammenligning ligger landsgennemsnittet på 60 % lokale faglærte og 40 % faglærte tiltrukket længere væk fra når vi ser på de faglærte beskæftigede i 2017.

9.6 Varde Kommune

Varde Kommune er beliggende i Region Syddanmark, i det sydvestlige Jylland lige nord for Esbjerg og havde pr. 1.1.2019 et indbyggertal på 50.129 personer. Den kategoriseres som en yderkommune. Kommunen har to byområder – Varde og Ølgod, mens resten af kommunen er defineret som landdistriktsområder.

Folketallet i Varde Kommune har fluktueret en del, men er i 2019 på samme niveau som i 2008. Også Varde oplever en dobbelturbanisering, med Varde som den store hovedby i kommunen, mens landområderne i kommunen generelt set oplever faldende folketal.

Størrelserne af til- og afgang de senere år for hele Varde Kommune er præget af et fødselsoverskud, dvs. at der er flere fødsler end dødsfald, mens den udenlandske tilflytning giver et lille overskud. I samme periode har der været en nettoaflytning på godt 200 personer. Samlet set er folketallet stort set uændret over de sidste ca. 10 år.

I Varde Kommune har 73,5 pct. af borgerne i aldersgruppen 30-59 år en uddannelse udover grundskolen. Blandt de med en uddannelse udover grundskolen har 65,3 pct. en erhvervsfaglig uddannelse som den højest fuldførte uddannelse.

Blandt de 18-64-årige i Varde Kommune er 77,4 pct. i beskæftigelse, hvilket er højere end landsgennemsnittet på 73,0 pct.

Der er i byer som Varde og Ølgod flere beskæftigelsesmuligheder end i de øvrige dele af kommunen. Derfor er der relativt større pendlingsaktivitet til arbejde i de to byer fra de øvrige dele af kommunen end omvendt.

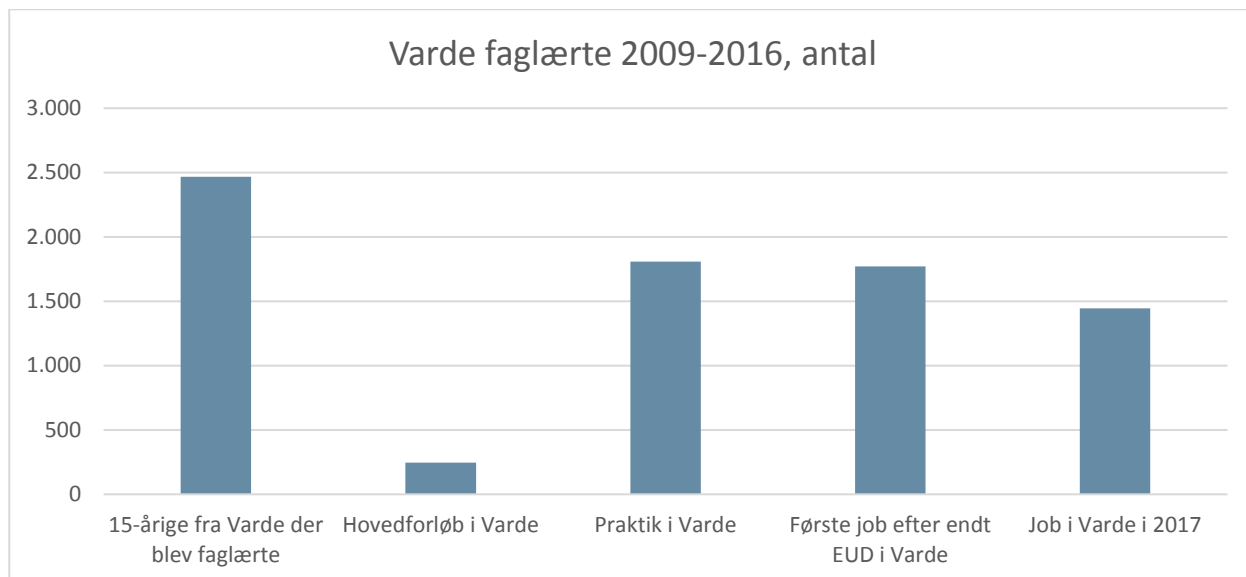
De erhvervsaktive er beskæftiget inden for en række forskellige brancher. I og omkring byerne Varde og Oksbøl er man i højere grad beskæftiget i de typiske byerhverv, 'Offentlig administration, undervisning og sundhed', end de beskæftigede i resten af kommunen. I områderne omkring Ølgod er beskæftigelsen indenfor 'Industri, Råstofindvinding og Forsyningsvirksomhed' relativt højere sammenlignet med øvrige dele af kommunen. I kommunens landområder er beskæftigelsen primært indenfor brancherne 'Landbrug, Skovbrug og Fiskeri'.

Adgangen til erhvervsuddannelsesinstitutioner direkte i Varde kommune er begrænset til EUD og EUX-business indenfor detailhandel, mens Rybners Tekniske Skole fra Esbjerg har oprettet grundforløb (GF1) indgang indenfor Byggeri og Mad & Café i Varde.

Øvrige udbud skal man rejse til Esbjerg, Grindsted eller Skjern efter – afhængig af hvor man bor i kommunen og hvilke uddannelsesretninger man søger.

I Varde kommune søgte 26,4% af eleverne der forlod grundskolen i sommeren 2019 en erhvervsuddannelse.

Figur 17: Varde Kommune, faglærte 2009-2016

Ovenstående figur viser Varde Kommunes mobilitetsrelaterede forbindelser til faglærte uddannet i perioden 2009-2017.

Den første kolonne viser at der er 2.466 personer der er opvokset i Varde Kommune som har gennemført en erhvervsuddannelse i perioden 2009-2016.

Kun 245 personer har gået på skole i selve Varde Kommune, men af de 2.466 personer der er opvokset i Varde har 55% gået på en EUD-skole i nærheden, hvilket er relativt højt i forhold til de øvrige casekommuner. Nabokommuner til Varde er Ringkøbing-Skjern, Billund, Vejen og Esbjerg. Det betyder at de øvrige faglærte fra kommunen, nemlig 45% tog deres hovedforløb længere væk. Da optagelse til erhvervsuddannelserne ikke sker gennem regionale fordelingsnøgler, er der ikke strukturelle forhindringer i vejen for at elever fra Varde, der ligger i Region Syddanmark kan søge ind og gå på skole i f.eks. Ringkøbing-Skjern, der ligger i Region Midtjylland.

77% af de der er opvokset i kommunen tager også deres praktik i eller i nærheden af Varde, hvilket er en relativ høj andel. I alt var der 1.809 personer der har gennemført deres praktik i selve Varde Kommune og de 'hjemfødte' udgør 87% af denne gruppe. Det betyder, at kommunen, trods det begrænsede udbud af EUD-hovedforløb i kommunen formår at fastholde eleverne i nærområdet. Det betyder omvendt at 13% af de

personer der har en praktikplads i Varde Kommune ikke kommer fra Varde eller en nabokommune. Af de der tager deres praktikplads i Varde Kommune har 68% gået i skole i nærheden, hvilket er en høj andel. Det tyder på, at selvom Varde har et meget begrænset udbud af EUD, så gør deres proximitet til EUD-udbud i Esbjerg og Ringkøbing-Skjern i fællesskab udgør et godt skole-praktikpladsopland.

I alt 1.770 personer havde deres første job for færdiguddannede faglærte i Varde Kommune. Af disse stammede 80% fra kommunen eller nærområdet, mens 84% havde haft deres læreplads her.

På den længere bane, målt ud fra en karakteristik af de faglærte der var beskæftigede i kommunen i 2017 (i alt 1.446 personer) stammede 78% af disse fra kommunen og 81% havde haft deres praktikplads her. Samlet betyder det at de lokalt ansatte primært stammer fra lokalområdet og at der tilsyneladende er en fastholdelsesrelation fra opvækst, skole udenfor Varde, men i nærområdet, og praktikplads samt ansættelse i kommunen.

Således er det en stor styrke for Varde, til trods for sit begrænsede eget udbud af erhvervsuddannelser, at ligge i opland med andre kommuner med et større EUD-udbud og – ikke mindst- praktikpladser og jobs.

9.7 Sammenligning mellem kommunerne

I dette afsnit sammenligner vi de seks casekommuner og præsenterer forskellige aspekter af deres evne til at uddanne 'egne' unge samt tiltrække EUD-elever og faglærte udefra. Ud fra casekommunerne diskuterer vi sammenhænge mellem lokale EUD-muligheder og lokale mobilitetsmønstre.

Tabel 33: Casekommunerne som opvækstkommune

Oprindelseskommune	Antal	Andel der tog hovedforløb i nærheden af opvækstkommunen	Andel der var i praktik i nærheden af opvækstkommune	Andel der bor i nærheden af opvækstkommune efter endt EUD	Andel der får først job i nærheden af opvækstkommunen	Andel der i 2017 er beskæftiget i nærheden af opvækstkommunen
Hele landet	201.340	53,5	70	77,3	63,9	60,3
Bornholm	1.970	34,3	61	57,2	51,6	48,3
Frederikshavn	2.972	44,2	69,3	72,8	63,5	58,9
Guldborgsund	2.442	42,3	63,1	69,2	54,5	49,9
Lolland	1.988	44,2	62,9	65,7	54,6	49,4
Ringkøbing-Skjern	2.930	55,9	78,3	77,5	70,4	64,8
Varde	2.466	54,6	77,4	76,3	70,3	67
Øvrige	186.572	54,1	70,1	77,9	64,1	60,5

Overordnet ser vi at casekommunerne, med undtagelse af Ringkøbing-Skjern og Varde ligger under landsgennemsnit hvad angår andel af lokale EUD-elever der går på hovedforløb i nærheden af deres opvækstkommune. Det samme mønster gentager sig i forhold til at fastholde de lokalt opvokset i en lokal praktikplads, men at andelen der får en lokal praktikplads, er højere end andelen på en lokal skole. Vi kan således påpege nogle overordnede tendenser.

1. At manglen på et bredt udbud af lokale hovedforløb igangsætter en fraflytningsproces for EUD-elever på landet, som vi ikke ser på landsplan.
2. Til trods for manglen på et lokalt EUD-udbud på hovedforløbsniveau, finder imellem 60 og 78% alligevel en lokal praktikplads.

3. De casekommuner med en lav andel lokale EUD-elever på hovedforløb er også de kommuner med de laveste andele lokalt-opvokset i praktik (undtagen Frederikshavn) - og dette overordnede mønster fortsætter hvad angår beskæftigelse efter endt uddannelse og i 2017.

Tabel 34: Casekommunerne som praktikpladskommuner

Praktikpladskommune	Antal	Andel der voksede om i nærområde til praktik-kommune	Andel der gik på EUD skole i nærområde til praktik-kommune	Andel der bor i nærområdet til praktik-kommune	Andel der får første job i nærområde til praktik-kommune	Andel der i 2017 er beskæftiget i nærområde til praktik-kommune	Andel der i 2017 er bosat i nærområde til praktik-kommune
Bornholm	1.373	87,3	54,7	87,6	79,3	70,8	71,4
Frederikshavn	2.483	82,3	53,4	83,1	77,9	66,9	72,7
Guldborgsund	2.050	80,0	59,1	85,6	74,0	65,3	75,5
Lolland	1.288	86,2	66,5	89,2	78,6	69,2	77,1
Ringkøbing-Skjern	2.460	84,0	67,5	85,7	81,6	72,3	73,3
Varde	1.809	86,8	67,5	88,0	82,6	75,4	78,6
Øvrige	189.877	69,1	63,7	78,8	75,6	67,9	70,9

Overordnet ser vi at der er en forholdsvis stor andel af områdets lærlinge der kommer fra nærområdet, nemlig mellem 80 til 87%. For alle øvrige kommuner under ét, er det kun 69% af lærlingene der kommer fra nærområdet.

Det er EUD-elever med praktikplads i henholdsvis Bornholm og Frederikshavn der i mindst udstrækning også har gået på skole tæt på praktikpladsen (hhv. 53 og 54%). Det vil sige, at en større andel rejser langt efter et hovedforløb, men kommer så tilbage til kommunen for at gennemføre sin praktik.

For alle casekommuner er der også en forholdsvis høj andel der bor i nærområdet til praktikpladsen lige efter endt uddannelse, hvilket indikerer at man bosætter sig i nærheden af sin praktikplads – og at dette formentlig også gælder de lokalt opvoksede EUD-elever der ikke får en lokal praktikplads. Lærlinge fra Ringkøbing-Skjern og Varde Kommuner er dem der i størst udstrækning får job i nærheden af praktikområdet. Lærlinge i alle casekommuner, minus Guldborgsund, har dog samtidig større sandsynlighed for efterfølgende at få job i nærheden af casekommunen end den gennemsnitlige lærling i landets øvrige kommuner.

Tabel 35: Casekommunerne som første job kommuner

Første jobkommune efter afsluttet EUD	Antal personer	Andel der stammer fra nærområdet til jobkommune	Andel der gik på skole i nærområde til jobkommune	Andel der var i praktik i nærområde til jobkommune	Andel der har bosat sig i nærområde til jobkommune
Bornholm	1.251	77,4	48,8	82,4	85,1
Frederikshavn	2.472	76,2	47,2	78,3	80,6
Guldborgsund	1.710	78,1	54,0	82,3	87,0
Lolland	1.163	83,5	62,2	87,8	91,0
Ringkøbing-Skjern	2.341	79,3	61,1	86,0	88,5
Varde	1.770	79,7	60,3	84,4	88,0
Øvrige	190.633	63,0	56,1	75,4	76,4

Ovenstående tabel gentager de vi allerede har set vedr. opvækstkommunens og praktikpladsens betydning for de faglærtes mobilitetsmønstre. Alle casekommuner udviser en relativt høj andel nyuddannede som finder beskæftigelse i nærheden af hvor de er opvokset. Især Lolland Kommune skiller sig ud med 84% af de som fik deres første job i kommunen er opvokset der, mens den tilsvarende andel i Frederikshavn er 76%.

Med hensyn til at få job i nærheden af skoleområdet, så er det især unge fra Bornholm og Frederikshavn der har taget deres hovedforløb et andet sted, end der hvor de senere finder job. Dette afspejler at de især er unge fra disse to kommuner der må rejse længere bort for at gå på skole, men at de `finder hjem´ igen til praktikplads og første job.

I alle case-kommuner er det også mere udbredt at de unges praktiksted lå i nærheden af der hvor de efterfølgende fik job (dvs. i nærheden af den pågældende case-kommune). Blandt case-kommunerne er det unge der får job i Frederikshavn, Guldborgsund og Bornholm der i mindst udstrækning har været i praktik i nærheden. Således er det `kun´ 78,3% af de unge der får første job i Frederikshavn som også har haft praktik i nærområdet. For dem der har første job på Lolland, er det således hele 87,8% af de unge der også har haft praktik i nærområdet.

Casekommunernes evne til at fastholde egne faglærte i forhold til at tiltrække faglærte udefra

Overordnet kan vi sige følgende om de enkelte kommuners evne til at fastholde egne faglærte samt tiltrække faglært arbejdskraft udefra:

Bornholm: 80% af den faglærte arbejdskraft der er i beskæftigelse på Bornholm i 2017, havde bopæl der som 15-årig. MEN, det er kun 48% af dem der voksede op på Bornholm og blev faglærte i perioden 2009-2016, der bor der og er i beskæftigelse. Således er 52 % af den lokalt opvokset faglærte arbejdskraft fraflyttet, mens kun 20 % af de faglærte på arbejdsmarkedet er tiltrukket udefra.

I forhold til de øvrige casekommuner er dette den laveste fastholdelses-evne, mens kun Lolland klarer sig dårligere med at tiltrække faglært arbejdskraft udefra.

Bornholm er samtidig den kommune med den eklatant laveste andel lokalt opvoksede, der går på lokal EUD-skole på hovedforløb (34%) og den laveste andel der får en lokal praktikplads (61% af de lokalt opvokset). Næstefter Varde, er Bornholm den kommune hvor den højeste andel af eleverne fra den lokale EUD-institution også er i lære i en lokal virksomhed (97%). Der er således ikke noget galt med fødevejen fra skole til praktikplads, men der tabes en stor andel EUD-elever på gulvet ind på hovedforløbsniveau, som ikke helt formår at blive samlet op ved at sikre de lokale EUD-elever en lokal praktikplads.

Bornholm er et isoleret praktikplads- og arbejdsmarked, hvorfor øen ikke nyder godt af de oplandsfordele som de andre kommuner med et begrænset EUD-skoleudbud har, herunder Varde og Lolland kommuner. Der er tale om et overordentligt skrumpende arbejdsmarked for faglærte fordi både fastholdelsesandelen og tiltrækningsandelen er relativt lav sammenlignet med nationale andele.

Frederikshavn: 76% af den faglærte arbejdskraft der er i beskæftigelse i Frederikshavn i 2017, stammer fra kommunen eller en nabokommune. Af de unge der er opvokset i kommunen og blevet faglærte, er knap 59% i beskæftigelse i Frederikshavn eller en nabokommune hertil i 2017. Kort sagt, mister Frederikshavn 41 % af sine egne faglærte pga. fraflytning og formår at tiltrække 24% af sit lokale faglærte arbejdsmarked udefra.

De andele svarer nogenlunde til gennemsnittet på landsplan. Frederikshavn formår således at opretholde disse gennemsnitlige fastholdelsesandele til trods for at en lavere andel af de lokalt opvoksede tager deres hovedforløb lokalt (Det er kun 53% af dem med en praktikplads i Frederikshavn kommune der har taget deres hovedforløb der).

I forhold til det lokale praktikpladsarbejdsmarked ved vi at kommunen antalsmæssigt står stærkt hvad angår antallet af praktikpladser indenfor det tekniske område. Men

lærlingene er primært lokalt opvoksede EUD-elever (82%), således at 18% er tiltrukket udefra.

Frederikshavn viser således, at et stærkt praktikpladsmarked kan fastholde en signifikant del af de lokale EUD-elever, selvom det lokale udbud af hovedforløb er begrænset.

Guldborgsund: 77% af den faglærte arbejdskraft der er i beskæftigelse i kommunen i 2017 er også opvokset der, mens knap 50% af de lokalt opvoksede faglærte også er i beskæftigelse der i 2017. Således 'mister' Guldborgsund 50% af de faglærte der stammer fra kommunen, mens man kun formår at tiltrække 23% af den faglærte arbejdskraft udefra. Det er en lavere andel 'eksternt' tiltrukket arbejdskraft end på landsplan, mens en større andel af den faglærte arbejdskraft er lokal end på landsplan. Samlet er der tale om et arbejdsmarked for faglærte, hvor både fastholdelsesandelen og tiltrækningsandelen er relativt lav sammenlignet med nationale andele.

Det særlige ved Guldborgsund kommune er dens høje andel eksterne elever på hovedforløbsniveau i forhold til de andre casekommuner. Således er 44 % af eleverne ikke fra nærområdet, det vil sige heller ikke fra Lolland eller Vordingborg kommuner. Den høje andel eksterne elever på hovedforløbet ser dog ikke ud til at brede sig til de lokale praktikpladsmarkeder og arbejdsmarkeder. Det er kun 61 % af eleverne på hovedforløbet i Guldborgsund, der efterfølgende får en lokal praktikplads. Og ser man på relationen til jobmarkedet efter afsluttet uddannelse, bliver 51% af hovedforløbselever i Guldborgsund kommune ansat lokalt efterfølgende – og i 2017 er der 44% af hovedforløbseleverne fra 2009-2016 tilbage på det lokale arbejdsmarked. I sammenligning med de øvrige casekommuner ansættes mellem 75 og 98% af hovedforløbseleverne på de lokale praktikpladsmarkeder.

Man kan dog argumentere at kommunens evne til at tiltrække eksterne elever alligevel har en effekt. Andelen af personer der har praktikplads i kommunen som *ikke* stammer fra nærområdet, er 20%. Set i forhold til de øvrige casekommuner fra landdistrikterne, er det Guldborgsund kommune hvis andel af ikke-lokale på praktikpladsmarkedet der ligger højest, idet de øvrige casekommuner har mellem 13-18% ikke-lokale lærlinge. Således må man alligevel tilskrive de ikke-lokale EUD-elever på hovedforløbene i Guldborgsund kommune en mindre effekt på det lokale praktikpladsmarked.

Sammenlagt kan man sige, at for kommunerne væk fra de større byer ser det at have et relativt bredt udbud af hovedforløb og dermed have et geografisk udbredt opland af EUD-elever på hovedforløb, ikke ud til at være en strategi der tiltrækker elever til praktikpladsmarkederne i stor stil. Eleverne ser ud til at foretrække deres oprindelsesområde – eller byområderne.

Lolland: 83% af den faglærte arbejdskraft der er i beskæftigelse i Lolland i 2017, havde bopæl der som 15-årig, mens 49% af de der er opvokset i kommunen og blev faglærte er i beskæftigelse i kommunen i 2017. Det er det samme mønster som på Bornholm og i Guldborgsundkommuner – at kommunen både mister `sine´ faglærte fordi de fraflytter i forbindelse med EUD-uddannelsen, kombineret med at man ikke er stærke på at tiltrække faglært arbejdskraft udefra.

I forhold til sin søsterkommune Guldborgsund, er Lolland god til at fastholde de lokale EUD-elever på det lokale praktikpladsmarked, idet hele 93% der har taget deres hovedforløb i Lolland kommune får en praktikplads i nærheden (dvs. i Lolland eller Guldborgsund kommune). Vi ser også at hele 89% bosætter sig i lokalområdet efter endt uddannelse, hvilket er den højeste andel blandt alle casekommunerne, men at den andel der bliver ansat lokalt – både lige efter endt uddannelse og i 2017 ligger på højde med de øvrige casekommuner. Dette antyder at det lokale arbejdsmarked for faglærte i perioden 2009-2016 ikke har kunnet absorbere al den lokalt-uddannede arbejdskraft.

Ringkøbing-Skjern: 77% af den beskæftigede faglærte arbejdskraft i Ringkøbing-Skjern Kommune stammer fra lokalområdet (det vil sige er opvokset i Ringkøbing-Skjern eller en nabokommune), hvilket ligger væsentligt over landsgennemsnittet. Sammen med Varde kommune ligger de også i toppen af casekommunerne i deres evne til at fastholde den lokalt opvokset og uddannet faglærte arbejdskraft. I Ringkøbing-Skjern er 65% af de unge faglærte fra kommunen beskæftiget i kommunen eller en nabokommune i 2017. Det betyder, at kommunen primært sikrer sig adgang til faglært arbejdskraft ved at fastholde `sine egne´.

I forhold til at tiltrække EUD-elever til hovedforløb udbudt i Ringkøbing-Skjern kommune ligger kommunen bedre end de øvrige casekommuner undtagen Guldborgsund, idet 28% af eleverne der tager et EUD-hovedforløb i Ringkøbing-Skjern er ikke-lokale. Men ligesom for Guldborgsunds vedkommende betyder dette ikke entydigt at de ikke-lokale elever tilgår de lokale praktikplads- og arbejdsmarkeder, om end der sker en vis tiltrækning. 75% af de der har taget et hovedforløb i kommunen får også en praktikplads der – det er en andel der er en del højere end landsgennemsnittet (64%), men en del lavere end de øvrige landdistrikts-casekommuner, der som nævnt ovenfor fastholder mellem 87 og 98% (undtagen Guldborgsund).

Når først en EUD-lærling er ansat på en praktikplads i Ringkøbing-Skjern og Varde kommuner, er det disse kommuner der opretholder den højeste fastholdelsesprocent, idet hhv. 82 og 83% ansættes i deres første job efter endt uddannelse i nærheden af deres praktikplads.

Varde: 78% af den beskæftigede faglærte arbejdskraft i Varde i 2017 er personer der er opvokset i nærområdet. Det svarer til at 67% af de unge der er opvokset i kommunen og blevet faglærte i 2009-2016, fortsat bor og arbejder i kommunen i 2017. Det betyder at Varde primært sikrer sig adgang til faglært arbejdskraft ved at fastholde sine egne faglærte unge, mens kommunen er relativt dårlig til at tiltrække arbejdskraft udefra.

Til trods for det begrænsede lokale udbud af EUD på hovedforløb – og det er kun 56% der tager deres EUD-hovedforløb i Varde eller en nabokommune, får 78% en praktikplads i nærheden af deres opvækstområde – og det er denne relation der sikrer at de bliver i nærområdet.

Opsummering

Samlet set viser casekommunerne os, at:

- det er de lokalt opvoksede der udgør langt den største andel af den lokale faglærte arbejdskraft og casekommunerne er yderst afhængige af de lokalt opvoksede og – uddannede faglærte.
- oprindelseskommunen er overordentlig vigtig for de faglærte, idet et flertal, uanset om de må rejse væk for at gennemføre deres hovedforløb, knytter sig til de lokale praktikplads- og arbejdsmarkeder.
- manglen på et lokalt udbud af EUD-uddannelser på hovedforløbsniveau skaber en øget fraflytningsandel blandt de lokale unge. De kommuner hvor en relativt høj andel EUD-elever må rejse efter uddannelse er også de kommuner der oplever først fraflytning blandt EUD-eleverne og de faglærte.
- samtidig ser vi ikke, at evnen til at tiltrække EUD-elever udefra på hovedforløbsniveau i sig selv øger andelen af ekstern faglært arbejdskraft betydeligt. EUD-eleverne flytter primært efter praktikplads og en lokal praktikplads er en god måde at fastholde lokalt opvoksede EUD-elever på.

10 Bilag

10.1 Bilag 1: Den Regionale Model for Erhverv og Beskæftigelse, SAM-K/LINE®

Nedenfor er der kortfattet og overordnet redegjort for overvågningsmodellens fremskrivninger (kaldet LINE). LINE er en kommuneopdelt udgave af den makroøkonomiske model af dansk økonomi kaldet ADAM⁶⁰. Hvor ADAM bygger på nationalregnskabet for Danmark, bygger LINE på et "nationalregnskab" for hver enkelt kommune (SAM-K). LINE benyttes til fremskrivninger af de enkelte kommuners økonomi og til konsekvensberegninger. Ved at koble de lokaløkonomiske modeller til ADAM-modellens nationale fremskrivninger, sikres konsistens på nationalt plan.

ADAM er en makroøkonomisk model af den danske økonomi. ADAM repræsenterer den traditionelle syntese mellem keynesiansk og neoklassisk teori. Det vil sige, at produktion og beskæftigelse på den korte sigt er bestemt af efterspørgslen og på den lange sigt af udbuddet. Dette betyder eksempelvis, at beskæftigelsen på kort sigt er bestemt af erhvervenes efterspørgsel efter arbejdskraft. På længere sigt bestemmes beskæftigelsen imidlertid af udbuddet af arbejdskraft. Øges udbuddet af arbejdskraft, antages beskæftigelsen på lang sigt med andre ord at stige. ADAM, og dermed LINE, er empirisk funderet, idet størstedelen af modellens adfærdsbeskrivende ligninger er estimeret på nationalregnskabsdata.

Fremskrivningsdelen af modellen (LINE) består af en række endogene variable, der beskriver relationerne mellem de forskellige dele af input-output-systemet (ca. 2.500 forskellige). En række af de mange ligninger er blot tekniske relationer, der eksempelvis bestemmer skatte- og afgiftsprovener til den offentlige sektor som funktion af en given økonomisk aktivitet. Andre af ligningerne (dem, der indgår via ADAM) er empirisk estimerede adfærdsligninger. Af de i alt 2.500 forskellige ligninger, der indgår i ADAM, er de 90 ligninger at betragte som empirisk funderede adfærdsligninger.

ADAMs (og dermed også LINEs) adfærdsbeskrivende ligninger er estimeret enkeltvist, hvorefter de spiller sammen med en række definitioner og ikke-estimerede ligninger. Dette er en traditionel tilgang ved opstilling af makroøkonomiske modeller, og derved adskiller ADAM og LINE sig ikke fra andre makro-modeller som eksempelvis DREAM. Problemet er, at den samlede model kan være vanskelig at overskue og svær at tolke og dermed også svær at bruge.

Den ADAM-fremskrivning, der ligger til grund for den seneste regionaløkonomiske fremskrivning vil altid indeholde regeringens seneste konjunkturvurdering og forvent-

---

⁶⁰ ADAM = Annual Danish Aggregate Model.

ning til udvikling i landets økonomi. Denne nationaløkonomiske fremskrivning vil sammen med Danmarks Statistiks befolkningsprognose⁶¹ udgøre de væsentligste *dynamiske elementer* i den regionaløkonomiske fremskrivning.

Udover ovenstående dynamiske elementer er der tale om en statisk fremskrivning af de seneste års registrerede udvikling. Når LINE-modellen anvendes regionalt, tager den som udgangspunkt, at de nationale trends, der er indeholdt i ADAM-fremskrivningen, også gælder lokalt for udviklingen i priser, renteniveau, BNP mv. Derimod fordeles investeringer, produktion, eksport mv. på samme måde som i SAM-K. Det vil sige, at forventninger til bl.a. investeringer, produktion og eksport **tager udgangspunkt i den erhvervs- og befolkningsstruktur, der er gældende regionalt**. Det betyder også, at den forventede **udvikling** i forhold som eksport, produktion og beskæftigelse (jobfordeling på køn og uddannelse) etc. er baseret på en fastlæggelse af de regionale trends.

Produktivitetens udviklingen varierer fra erhverv til erhverv, og da befolknings sammensætningen⁶² ligeledes er forskellig fra område til område, vil disse forhold være en væsentlig årsag til, at den økonomiske og beskæftigelsesmæssige udvikling vil variere fra område til område.

"Hjertet" i SAM-K/LINE er vare- og faktormarkedet. Det vil sige dels en opgørelse af den økonomiske aktivitet⁶³ i erhvervene og på arbejdsmarkedet og dels en opgørelse af institutionernes⁶⁴ anvendelse af varer. Disse opgørelser er endvidere opgjort i en geografisk dimension, således at det lokale samfundsregnskab indeholder informationer både om det økonomiske samspil mellem de forskellige regioner/lokalområder og om det økonomiske samspil mellem regionen og udlandet (import/eksport).

Men hvorfra kommer data til disse opgørelser? Kort fortalt stammer en del af data fra en "bottom-up-tilgang" (en registrering af faktiske værdier), og en anden del er baseret på en "top-down-tilgang", dvs. data, der udledes fra nationalregnskabet og som med forskellige "nøgler" fordeles på erhverv, husholdninger og lokalområder. Bottom-up-data er **registerdata** for alle personer i Danmark. Dvs. præcise data for beskæftigelse, indkomst, indkomstoverførsler, skattebetalinger mv. fordelt på køn, alder, uddannelse, erhverv, arbejdssted mv. Top-down-data er nationalregnskabstal, der bl.a. fordeles på erhverv og husholdninger (og dermed på lokalområder) efter de såkaldte "tilgangs- og anvendelsesmatricer". Disse matricer indeholder oplysninger for hele landet om produktionens fordeling (tilgang og anvendelse) fordelt på 130 erhverv og knap 3.000 varer. På samme måde er husholdningernes privatforbrug via national-

---

⁶¹ Se temaafsnit fra Fremskrivningsnotat, april 2012.

⁶² Blandt andet i relation til alder og uddannelse.

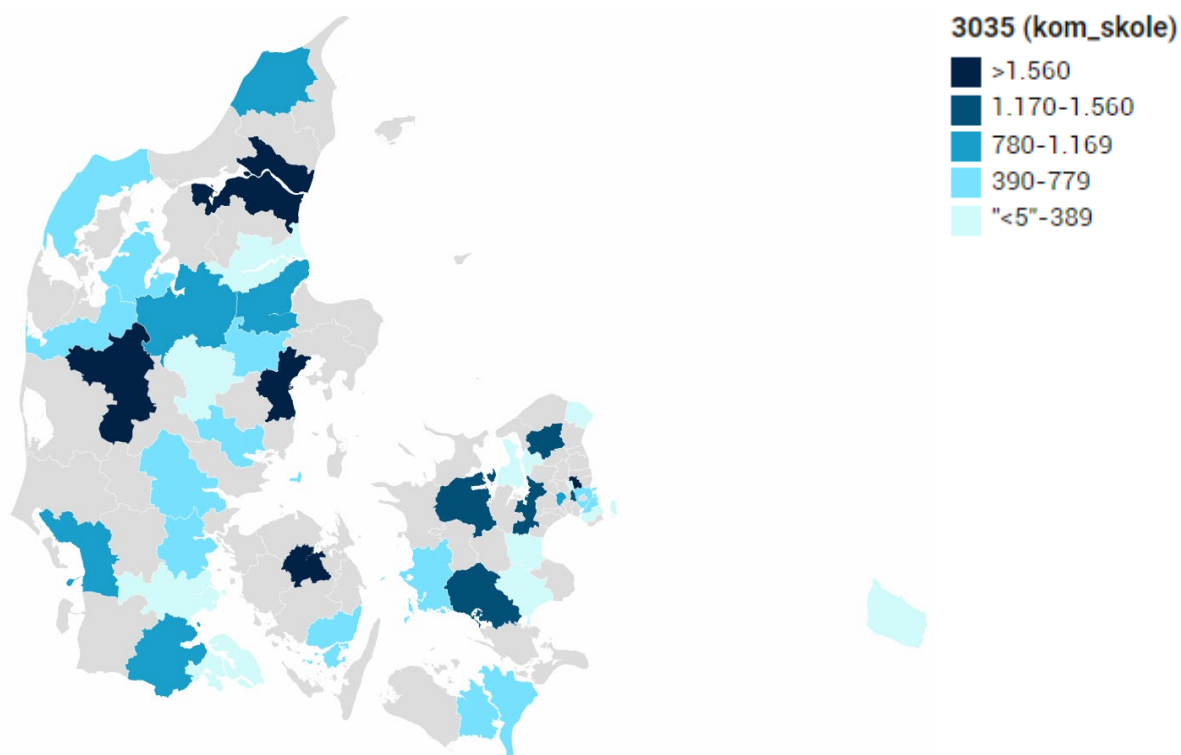
⁶³ Produktion og anvendelse af varer og faktorer.

⁶⁴ Institutioner er husholdninger, kommuner, regioner, stat, organisationer m.v.

regnskabet samt Danmarks Statistiks forbrugerundersøgelse fordelt på i alt 72 forbrugskomponenter (grupper af varer) og knapt 3.000 varer. Top-down-data er i en vis udstrækning baseret på spørgeskemaopgørelser og dermed forbundet med en vis usikkerhed. Produktion og anvendelse af varer fordeles herefter på lokalområder ud fra erhvervsfordeling og befolkningssammensætning i lokalområderne.

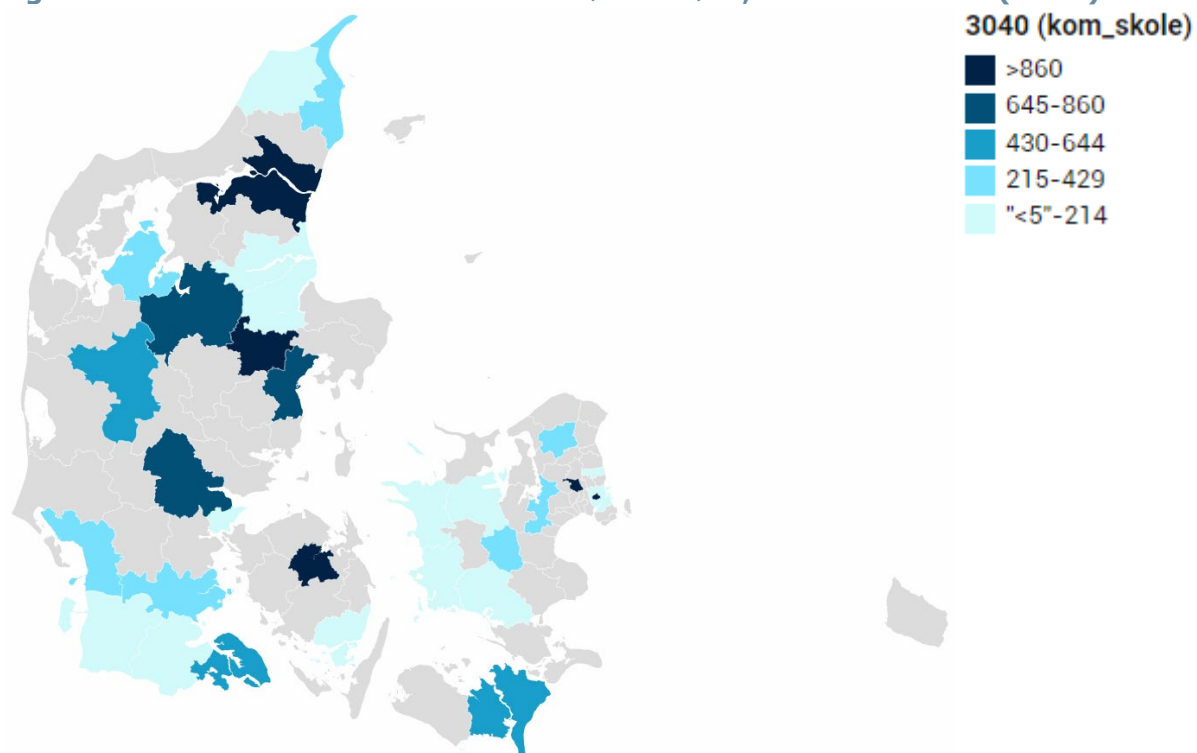
10.2 Bilag 2: Oversigt over skolernes fordeling indenfor det tekniske EUD-område

Figur 18: Fordeling af EUD-uddannede indenfor byggeriområdet (3035) - skolernes beliggenhedskommune.

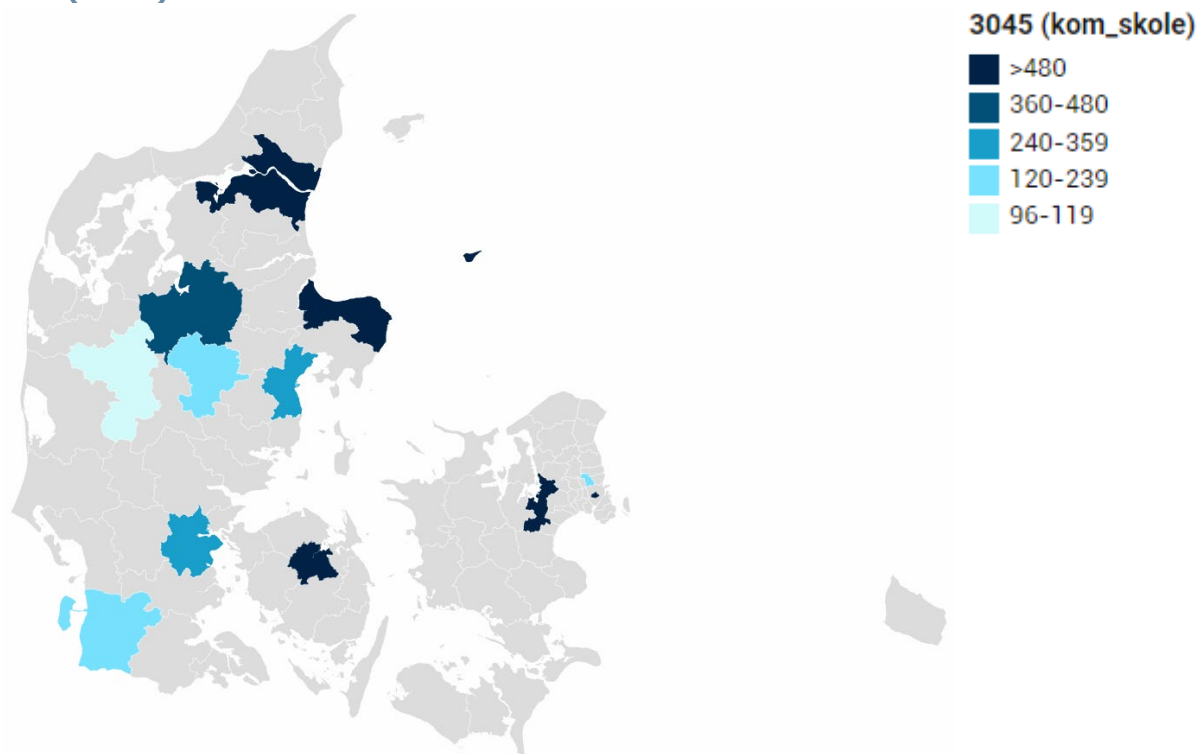
Byggeri-uddannelserne dækker over en række meget forskellige uddannelser, f.eks. tømrer, murer og brolægger. Skolestrukturen for de enkelte fagområder under byggeriuddannelser er noget mere koncentreret end hvad der fremgår af denne figur. Samlet set kan man få en eller flere byggeriuddannelser i 38 af landets kommuner. Men over halvdelen af skoleforløbene finder sted i kun 8 kommuner (Odense, Aarhus, Aalborg, Herning, Gladsaxe, Rødovre, Hillerød og Næstved)

Figur 19: Skolekommuner for hovedforløb i strøm, elektronik m.v. (3040)

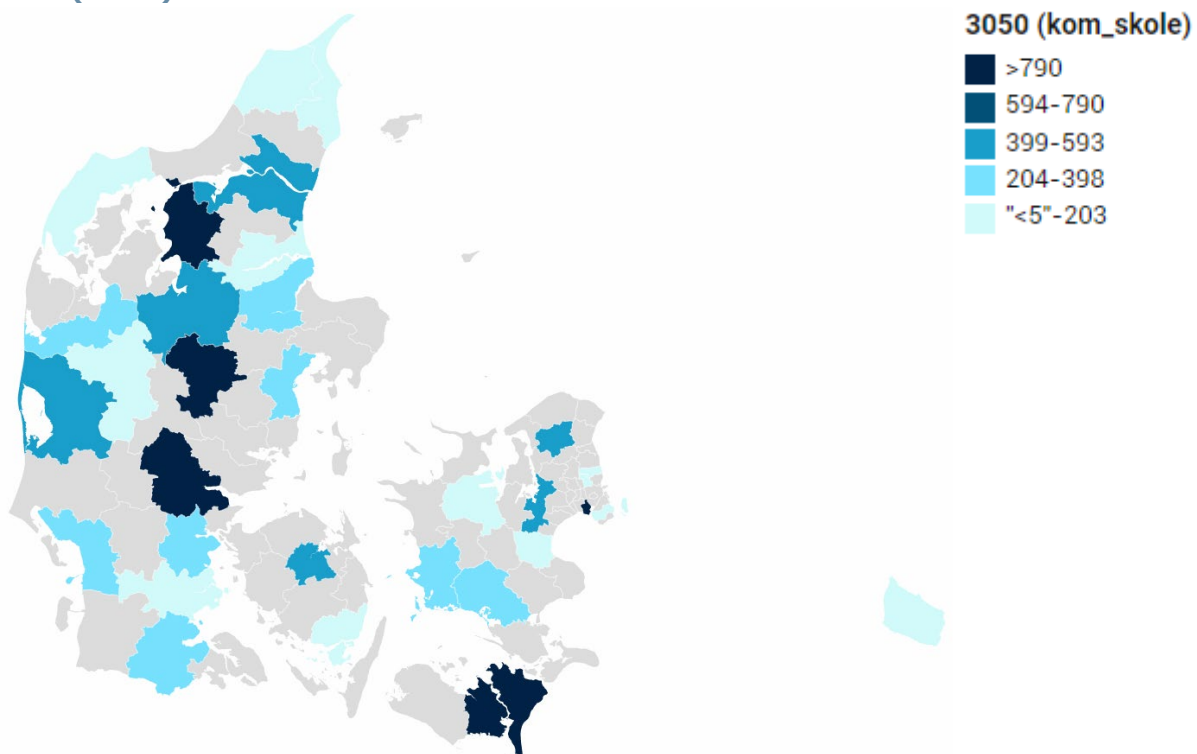
Inden for Strøm, elektronik m.v. er hovedforløbene fordelt på 31 kommuner. Men halvdelen af alle hovedforløb er placeret i kun 7 kommuner (Frederiksberg, Ballerup, Favrskov, Aalborg, Odense, Vejle og Aarhus)

Figur 20: skolekommuner for hovedforløb indenfor grafisk teknisk og medieproduktion (3045).

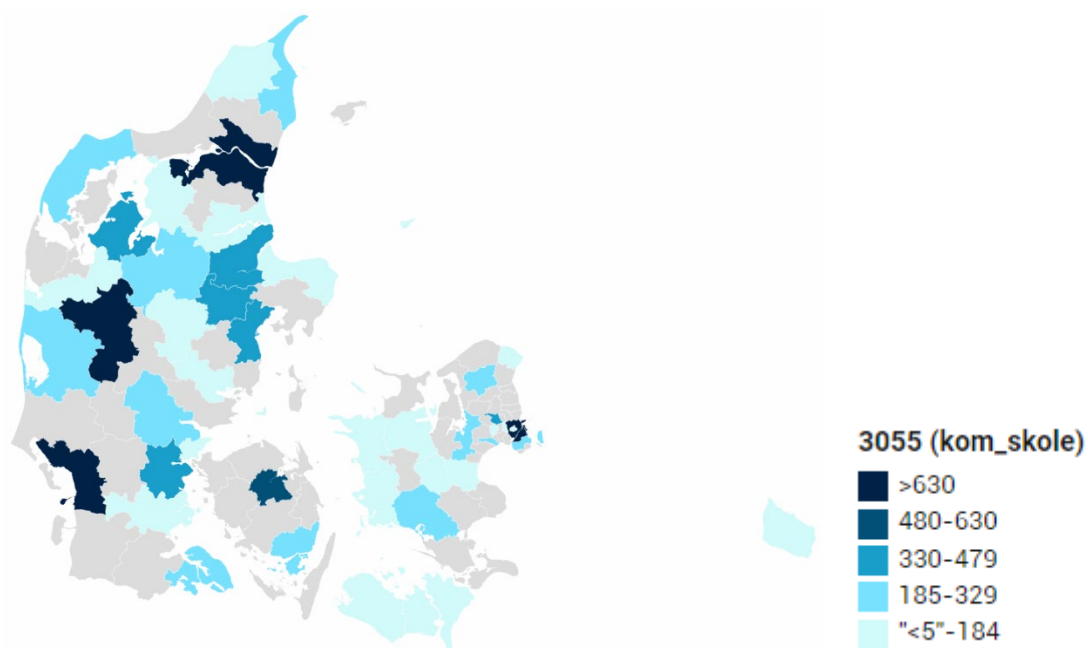
Inden for grafisk teknik og medieproduktion, der er et mindre optagelsesområde, er hovedforløbene samlet på i alt 12 kommuner. Halvdelen af alle hovedforløb er dog henlagt til kun tre kommuner, nemlig Roskilde, Norddjurs og Odense.

Figur 21: skolekommuner for hovedforløb indenfor cykel-, auto- og skibsmekanik m.v. (3050)

Inden for cykel-, auto- og skibsmekanik er hovedforløbene samlet på 32 kommuner. Over halvdelen af forløbene finder sted i, i alt 6 kommuner: Hvidovre, Vesthimmerland, Silkeborg, Vejle, Guldborgsund og Odense.

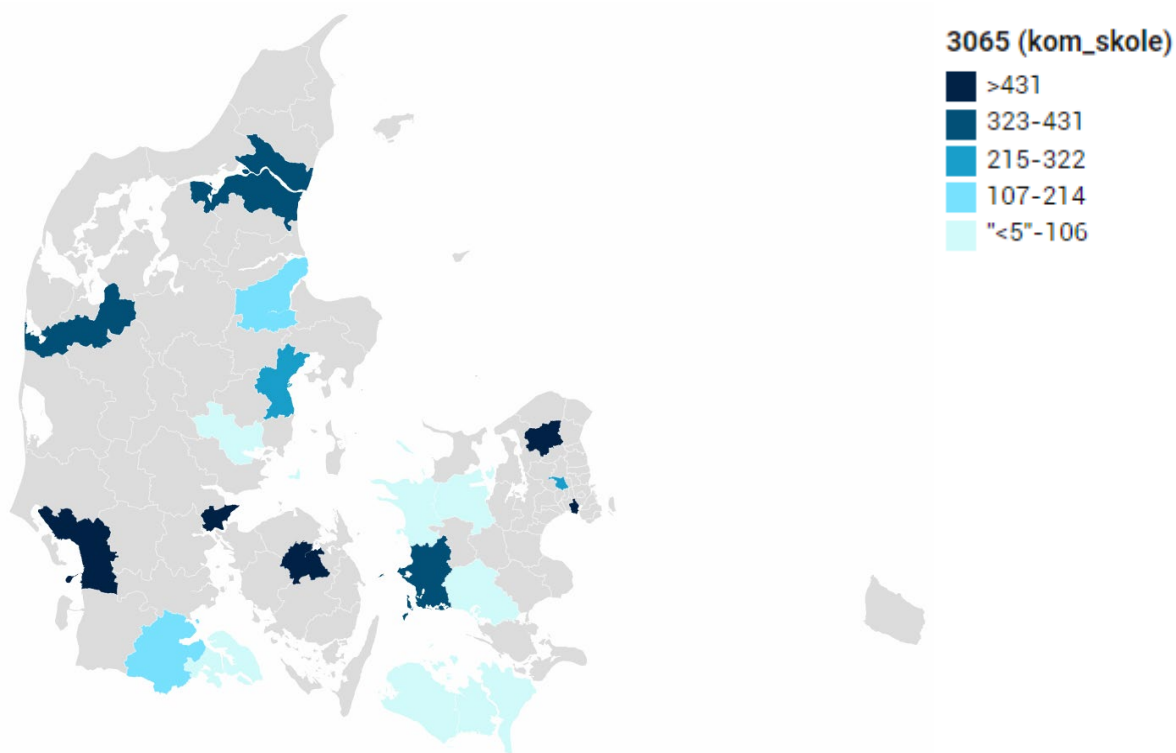
Figur 22: Beliggenhedskommuner for hovedforløb i maskinteknik og produktion (3055).

Hovedforløbene i maskinteknik og produktion dækker ligeledes over en stor række forskellige specialiserede uddannelser, der til sammen kan gennemføres i 44 kommuner. Ser man på de specifikke under-uddannelser er skoleudbuddet langt mere begrænset. Halvdelen af alle hovedforløb inden for området ligger i 9 kommuner: København, Herning, Aalborg, Esbjerg, Odense, Ballerup, Favrskov, Randers og Aarhus.

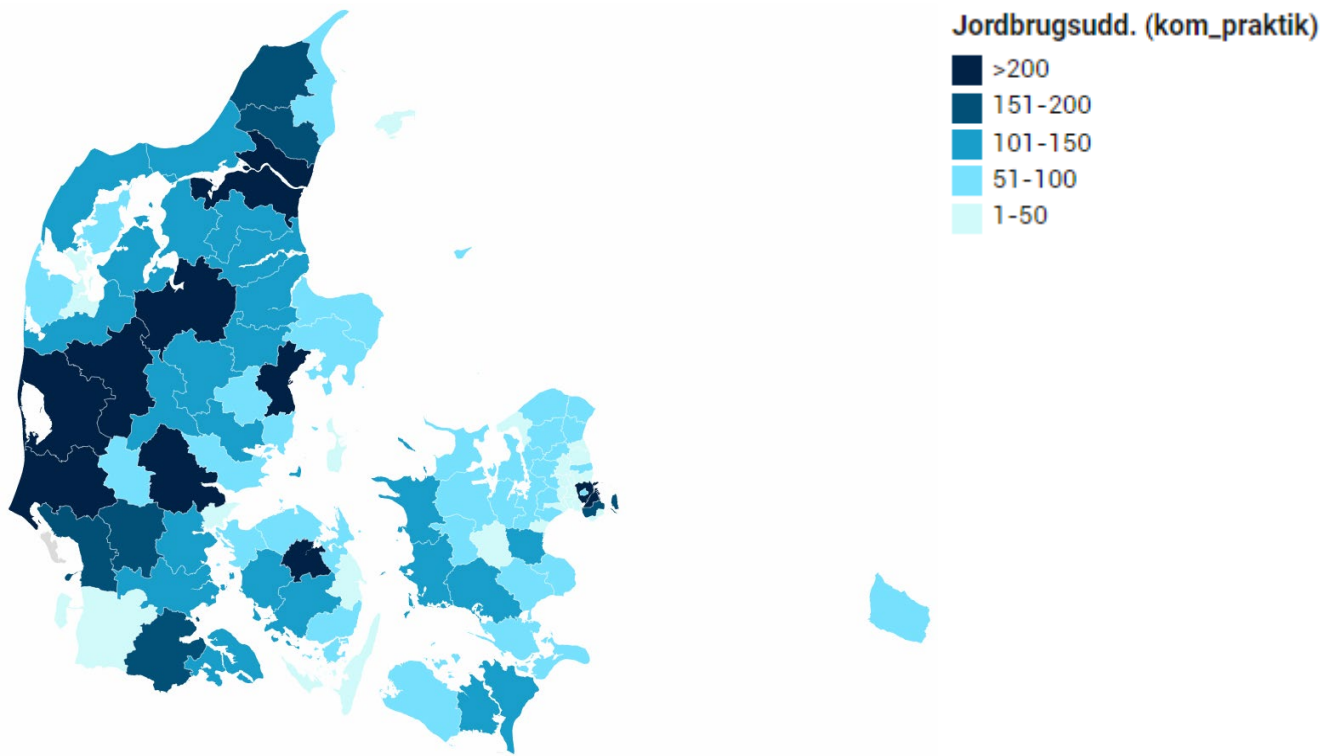
Figur 23: Beliggenhedskommuner for hovedforløb indenfor transport og logistikud-dannelserne (3065).

Transport og logistik er en af de mindste hovedoptagelsesområder. Ud af den samlede population er der ca. 5650 forløb inden for det område (i perioden 2006 til 2016). I alt 19 kommuner tilbyder inden for område. Over halvdelen af alle hovedforløb gennemføres dog på kun 4 kommuner: Esbjerg, Hvidovre, Fredericia og Hillerød.

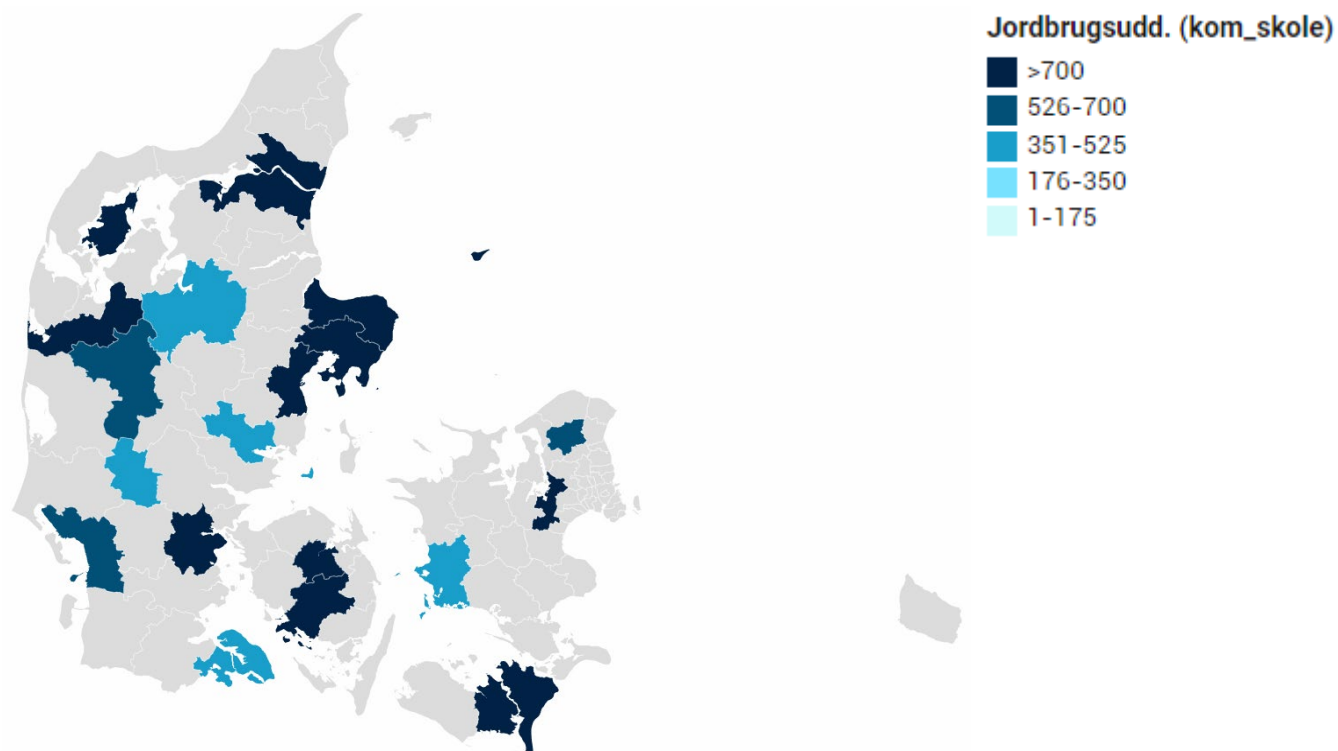
Kort over EUD – skoler og praktik

Figur 24: Praktikpladskommuner for de jordbrugsuddannede.

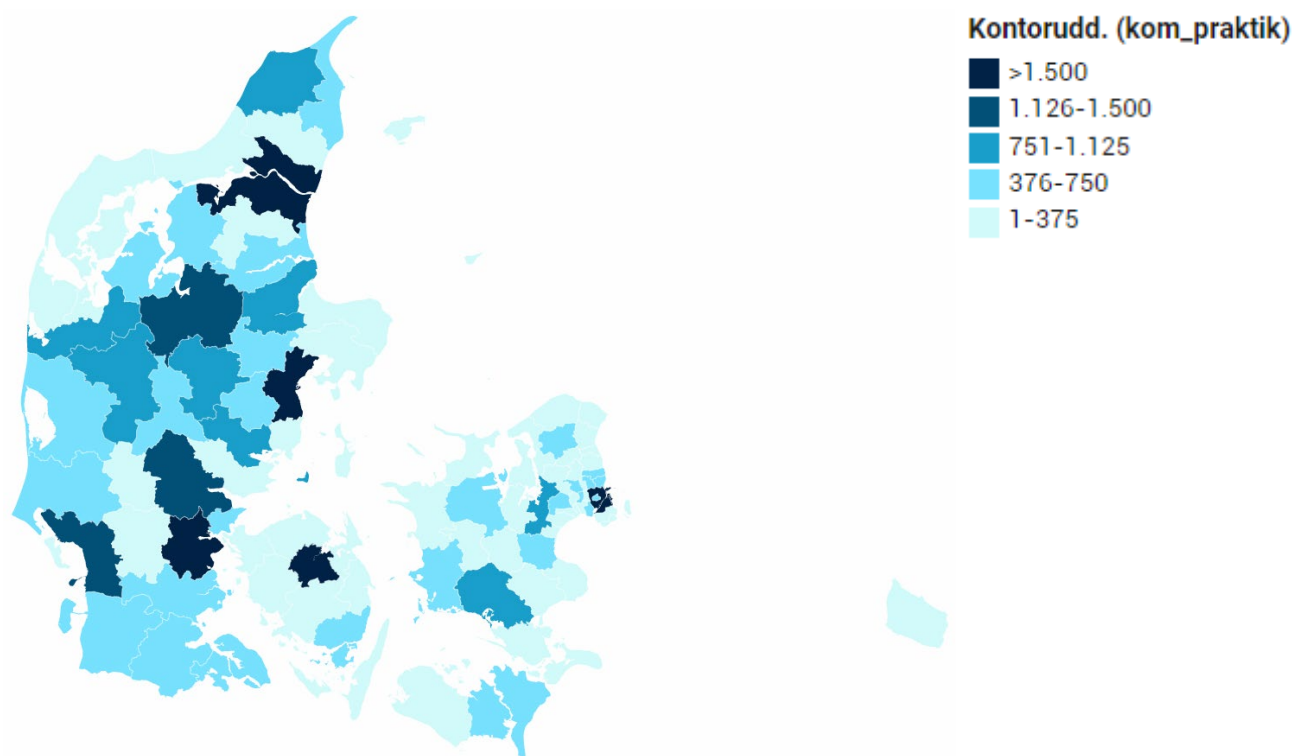
Praktikforløbene inden for jordbrugsuddannelserne er relativt spredt ud over landet, dog med den overvægt i det vestlige Jylland og det vestlige Sjælland.

Figur 25: Skolekommuner for de jordbrugsuddannede.

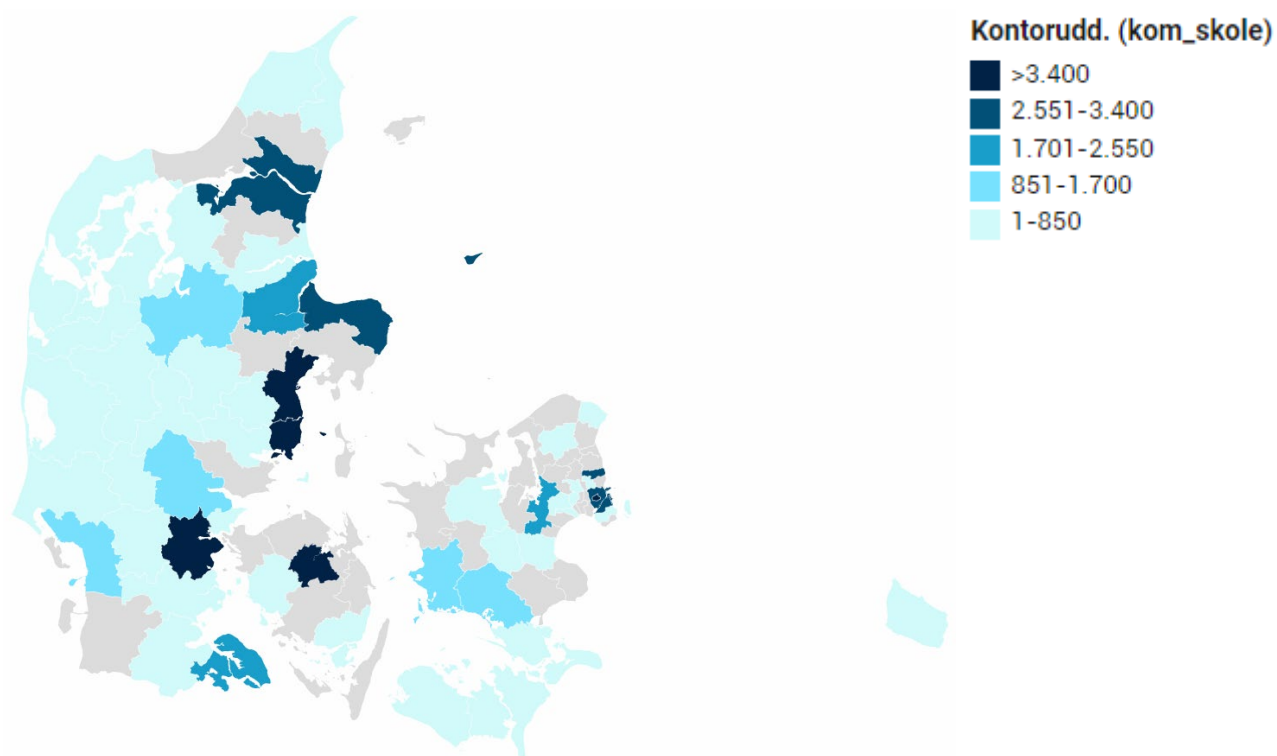
Jordbrugsuddannelserne (landbrug) havde tidligere deres skoler spredt ud over hele landet. Nu er hovedforløbene samlet i 19 kommuner, med Roskilde, Aarhus og Kolding som de største uddannelsesbyer. Denne koncentration af hovedforløbene er sket uden at der er sket en tilsvarende koncentration af praktikforløbene.

Figur 26: Praktikpladskommuner for de kontoruddannede 2009-2017.

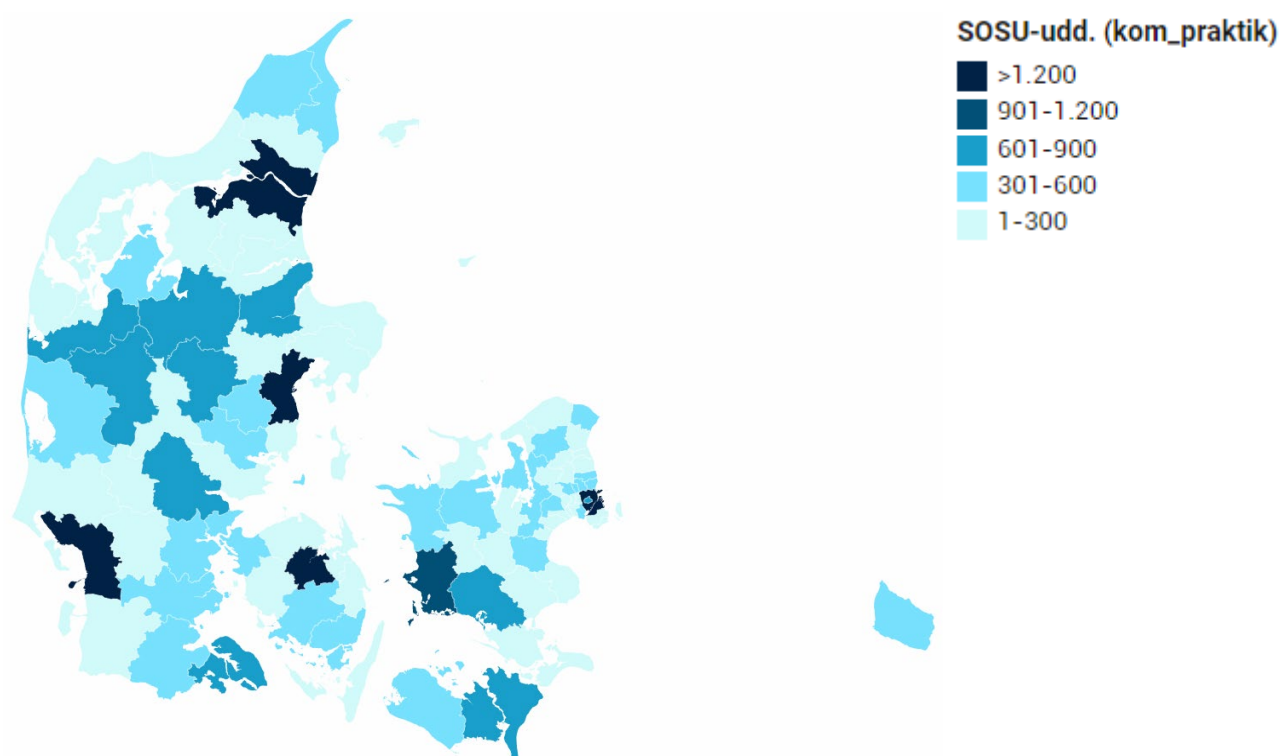
De kontoruddannedes praktikkommuner er, i lighed med de jordbrugsuddannedes, spredt ud over hele landet, dog selvfølgelig en koncentration omkring de store handelsbyer.

Figur 27: Skolekommuner for de kontoruddannede 2009-2017.

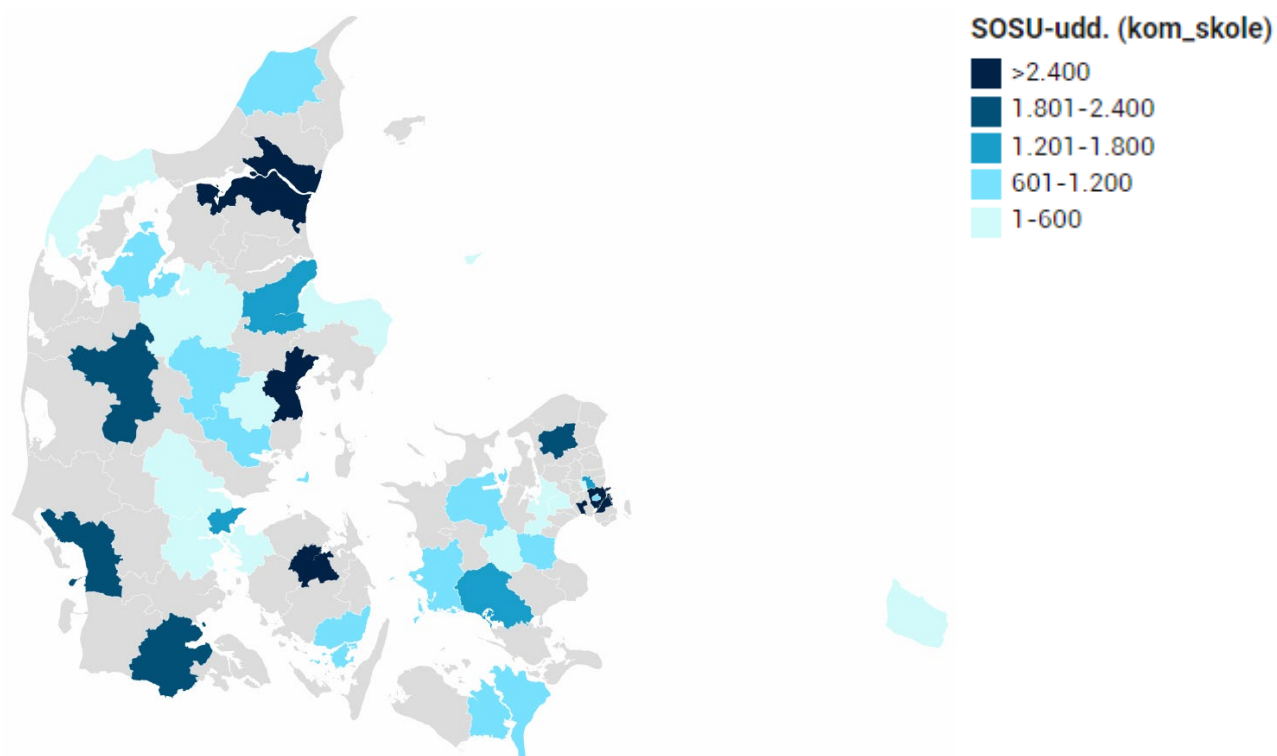
Skoleopholdene (hovedforløb) er inden for kontoruddannelserne samlet i 35 byer – altså en relativt spredt skolestruktur. Ud over de fem hovedbyer, så er det især Brøndby, Herning, Hillerød, Aabenraa og Randers der fungerer som skolebyer for kontoruddannelserne.

Figur 28: Praktikpladskommuner for de Sosu-uddannede 2009-2017.

Antallet af Sosu-praktikpladser er relateret til befolkningsantallet i kommunen (stor befolkning = mange Sosu-ansatte/praktikpladser). Ved at sætte antal Sosu-praktikpladser i forhold til befolkning, kan man få et indtryk af hvor "sundhedsintensive" de enkelte kommuner er. De mest sundhedsintensive kommuner er Middelfart, Holstebro, Herlev, Slagelse, Glostrup og Sønderborg

Figur 29: Skolekommune for Sosu-uddannede 2009-2017.

I lighed med kontoruddannelserne, er Sosu-skolerne spredt relativt godt ud over landet. I alt er det muligt at gennemføre hovedforløb inden for SOSU-området i 35 an landets 98 kommuner. Ud over de fem hovedbyer, er de særligt store skole-kommuner: Brøndby, Herning, Hillerød, Aabenraa og Randers.

10.3 Bilag 3: Oversigt over kommunetyper

Yderkommuner (16)	Landkommuner (30)	Mellemkommuner (17)	Bykommuner (35)
Bornholm	Assens	Favrskov	Albertslund
Langeland	Billund	Faxe	Allerød
Lemvig	Brønderslev-Dronninglund	Fredericia	Ballerup
Lolland	Esbjerg	Halsnæs	Brøndby
Læsø	Faaborg-Midtfyn	Holbæk	Dragør
Morsø	Fanø	Horsens	Egedal
Norddjurs	Frederikshavn	Ishøj	Fredensborg
Ringkøbing-Skjern	Guldborgsund	Middelfart	Frederiksberg
Samsø	Haderslev	Næstved	Frederikssund
Skive	Hedensted	Odder	Furesø
Struer	Herning	Ringsted	Gentofte
Thisted	Hjørring	Silkeborg	Gladsaxe
Tønder	Holstebro	Slagelse	Glostrup
Varde	Ikast-Brande	Sorø	Greve
Vesthimmerland	Jammerbugt	Stevns	Gribskov
Ærø	Kalundborg	Tårnby	Helsingør
	Kerteminde	Vejle	Herlev
	Mariagerfjord		Hillerød
	Nordfyns		Hvidovre
	Nyborg		Høje-Taastrup
	Odsherred		Hørsholm
	Randers		Kolding
	Rebild		København
	Svendborg		Køge
	Syddjurs		Lejre
	Sønderborg		Lyngby-Taarbæk
	Vejen		Odense
	Viborg		Roskilde
	Vordingborg		Rudersdal
	Aabenraa		Rødovre
			Skanderborg
			Solrød
			Vallensbæk
			Aalborg
			Aarhus

Note: Tabellen viser de i alt 98 kommuner, som blev skabt ved kommunalreformen i 2007.